
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN UYUM SORUNU OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Sevda YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK, 2016

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 (yirmi dört) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sevda

Soyadı : YILMAZ

Bölümü : İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelenmesi

İngilizce Adı : Assessment of parental attitudes of preschool children suffering / not suffering compliance problem

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Sevda YILMAZ

19.01.2016

Jüri onay sayfası

Sevda YILMAZ tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumlarının İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ümit DENİZ

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Başkan: Prof. Dr. Neriman ARAL

Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara Üniversitesi ……

Üye: Doç. Dr. Hatice BEKİR

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Tez Savunma Tarihi: 19/01/2016

Bu tezin Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Tahir ATICI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında ilgisini, yakınlığını, yardımlarını eksik etmeyen, yaklaşımıyla beri sürekli destekleyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Ümit Deniz'e en içten teşekkürlerimi ve sonsuz saygılarımı sunuyorum.

Araştırmanın veri toplama araçlarından olan "Ebeveyn Tutum Ölçeği" nin uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bilgi ve deneyimlerini paylaşan İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Gül Şendil'e ve araştırmanın analizleri sırasında yardımını eksik etmeyen Sayın Arş. Gör. Sami Pektaş'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma kapsamında hazırlanan ve kullanılan anketlerin ve ölçeklerin cevaplandırılmasına zaman ve emek harcayan öğretmenlere ve annelere teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmanın hazırlanması sırasında ilgileri ve manevi destekleriyle daima yanımda olduklarını hissettiren anneme, babama, ablama ve varlığıyla hayatıma neşe katan kardeşime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN UYUM SORUNU OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Sevda Yılmaz

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak 2016

ÖZ

Araştırma okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumları arasında farklılık olup olmadığına, uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının çocukların bazı özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine ve uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının ailenin bazı özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Araştırma tarama (survey) modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'nın merkez ilçelerinden Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 15 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 352 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanması amacı ile "Demografik Bilgi Toplama Formu", "Uyum Sorununu Belirleme Formu" ve "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" kullanılmıştır. Çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğinin güvenirliği için her bir faktöre ilişkin ve ölçeğin geneline ilişkin olarak belirlenen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. Çocukların Ebeveyn Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların değişkenlere göre farklılık yaratıp yaratmadığı t Testi ve ANOVA ile sınanmıştır. Ayrıca tüm bulgularda betimsel istatistiğe yer verilmiştir. Araştırmaya alınan çocukların uyum sorunu var olma durumları; anne ve öğretmene göre uyum sorunu olması, yalnızca anneye göre uyum sorunu olması, yalnızca öğretmene göre uyum sorunu olması, anne ve öğretmene göre uyum sorunu olmaması şeklinde sınıflandırılmıştır. Araştırmaya alınan uyum sorunu olan çocukların uyum sorunu türlerine göre dağılımı annelerden ve öğretmenlerden alınan cevaplara göre

değerlendirildiğinde; annelerin en fazla inatçılık ve kıskançlık sorunlarıyla karşılaştıkları; öğretmenlerin ise en fazla inatçılık ve içe kapanıklık sorunlarıyla karşılaştıkları belirlenmiştir. Uyum sorunu olan çocukların anne tutumları demokratik boyutta, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılık göstermiştir. Otoriter boyutta cinsiyete, kardeş sayısına, anne ve baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Aşırı koruyucu boyutta, okul öncesi eğitime devam etme süresine, anne ve baba öğrenim düzeyine göre farklılık göstermiştir. Uyum sorunu olan çocukların anne tutumları izin verici boyutta, araştırmanın değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir. Uyum sorunu olmayan çocukların anne tutumları ise demokratik boyutta, doğum sırasına göre; otoriter boyutta, çocuğun cinsiyetine ve yaşına göre farklılık göstermiştir. Aşırı koruyucu boyutta, okul öncesi eğitime devam etme süresine, anne ve baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. İzin verici boyutta ise çocuğun yaşına ve baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Okul öncesi dönem, uyum sorunu, ebeveyn tutumu

Sayfa Adedi : 93

Danışman : Doç. Dr. Ümit DENİZ

ASSESSMENT OF PARENTAL ATTITUDES OF PRESCHOOL CHILDREN SUFFERING / NOT SUFFERING COMPLIANCE PROBLEM

(M.S Thesis)

Sevda YILMAZ

GAZI UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2016

ABSTRACT

The research has been conducted to assess parental attitudes of preschool children suffering / not suffering compliance problem. It has been researched line with this purpose that whether differences exist between parental attitudes of children suffering / not suffering compliance problem and these attitudes vary depending on certain characteristics of the children and families. The research is a descriptive study conducted by survey model. The working group of the research consists of 352 children attending preschool institutions of District National Institution Directorate of Çankaya, a central district of Ankara as well as mothers of these children. The ‘’Demographic Data Collection Survey’’, ‘’Survey for Identification of Compliance Problem’’ and ‘’Parental Attitude Scale (PAS)’’ have been used in the research to collect data. Frequency and percentage analyses have been carried out to determine demographic characteristics of the children. Cronbach Alpha internal coefficients of consistence of each factor and scale have been evaluated to ensure reliability of the Parental Attitude Scale. Whether scores of children in the Parental Attitude Scale create differences has been tested by t Test and ANOVA. In addition, descriptive statistics have been included for all findings. Compliance problem status of the researched children has been classified as existence of problem with regard to mother and teacher, only mother and only teacher as well as nonexistence of the compliance problem with regard to mother and teacher. If we assess distribution of researched children with compliance problem by type of these problems according to responses of the mothers and teachers, we find out that the mothers mostly encounter stubbornness and jealousy problems and teachers mostly face stubbornness and shyness problems. The attitude of children – who have compliance

problem – to the mother has differed in democratic aspect according to the period when children continue preschool education. In authoritative aspect, it has been found significant statistically according to gender, number of siblings and parents' educational level. In overprotective aspect, it has showed differed according to the period of continuing preschool education and parents' educational level. The attitude of children – who have compliance problem – to the mother hasn't showed statistically significant difference in permissive aspect according to the variables of research. The attitude of children – who don't have compliance problem – to the mother has showed difference according to the order of birth in democratic aspect and according to gender and age of child in authoritative aspect. In overprotective aspect, statistically significant difference has been found according to the period of continuing preschool education and parents' educational level. In permissive aspect, it has showed statistically significant difference according to child's age and father's educational level.

Science Code :

Key Words : Preschool, compliance problem, parental attitude

Page Number : 93

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ümit DENİZ

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **iv**
ÖZ ..... **v**
ABSTRACT ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**
BÖLÜM I. GİRİŞ **1**
1.1. Problem Durumu **1**
1.2. Araştırmanın Amacı **3**
1.3. Araştırmanın Önemi **3**
1.4. Araştırmanın Varsayımları **4**
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları **4**
BÖLÜM II. KAVRAMSAL TEMELLER **5**
2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocuklarda Görülen Uyum Sorunlarının Tanımı ve Sınıflandırılması **5**
2.1.1. Çocuklarda Görülen Uyum Sorunlarının Tanımı **5**
2.1.2. Çocuklarda Görülen Uyum Sorunları **7**
2.1.2.1. Saldırganlık **7**
2.1.2.2. Korku **8**
2.1.2.3. Uyku Bozukluğu **9**
2.1.2.4. Kekemelik **10**
2.1.2.5. Parmak Emme **11**
2.1.2.6. Tırnak Yeme **11**
2.1.2.7. Mastürbasyon **12**
2.1.2.8. Altını Islatma (Enürezis) **13**
2.1.2.9. Dışkı Kaçırma (Enkoprezis) **14**
2.1.2.10. İçe Kapanıklık **14**
2.1.2.11. Kıskançlık **15**

2.1.2.12. İnatçılık 15
2.1.2.13. Tik 16
2.1.2.14. Kaygı-Anksiyete 17
2.2. Uyum Sorunları İle İlgili Kuramlar 19
2.2.1. Psikanalitik Kuram 19
2.2.2. Hümanistik Kuram 20
2.2.3. Davranışçı Kuramlar 22
2.2.4. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı 23
2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anne Baba Tutumları 25
2.3.1. Otoriter (Baskıcı) Tutum 26
2.3.2. Dengesiz (Kararsız, Tutarsız) Tutum 27
2.3.3. Aşırı Koruyucu Tutum 27
2.3.4. İlgisiz (Kayıtsız) Tutum 28
2.3.5. İzin Verici (Hoşgörülü, Gevşek) Tutum 29
2.3.6. Demokratik Tutum 29
BÖLÜM III. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 31
BÖLÜM IV. YÖNTEM 45
4.1. Araştırmanın Modeli 45
4.2. Evren 45
4.3. Örneklem 46
4.4. Veri Toplama Araçları 47
4.4.1. Demografik Bilgi Toplama Formu 47
4.4.2. Uyum Sorununu Belirleme Formu 48
4.4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) 48
4.6. Verilerin Analizi 49
BÖLÜM V. BULGULAR VE YORUMLAR 51
5.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları 54
5.1.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları Çocukların ve Ailelerinin Bazı Özelliklerine Göre Farklılık Göstermekte Midir? 55
BÖLÜM VI. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 73
6.1. Sonuçlar 73

6.1.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar 74
6.1.2. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumlarının Çocukların ve Ailelerinin Bazı Özelliklerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar 75
6.2. Öneriler 78
KAYNAKLAR 81
EKLER 89
Ek-1. Araştırma İzni 90
EK-2. Demografik Bilgi Toplama Formu 91
EK-3. Uyum Sorununu Belirleme Formu 93

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çocukların ve Ailelerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı 46
Tablo 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Faktörlerine Ait Alfa Güvenirlik Katsayıları 49
Tablo 3. Çocukların Uyum Sorununa Göre Dağılımı 51
Tablo 4. Uyum Sorunu Olan Çocukların Uyum Sorunu Türüne Göre Dağılımı 52
Tablo 5. Öğretmene, Anneye ve Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları 54
Tablo 6. Uyum Sorunu Olan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları 56
Tablo 7. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları 58
Tablo 8. Uyum Sorunu Olan Çocukların Yaşlarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları 59
Tablo 9. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Yaşlarına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları 60
Tablo 10. Uyum Sorunu Olan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin Anova Sonuçları 61
Tablo 11. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 62
Tablo 12. Uyum Sorunu Olan Çocukların Doğum Sırasına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları 63
Tablo 13. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Doğum Sırasına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları 64
Tablo 14. Uyum Sorunu Olan Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin Anova Sonuçları 65
Tablo 15. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 66

Tablo 16. Uyum Sorunu Olan Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 67
Tablo 17. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 69
Tablo 18. Uyum Sorunu Olan Çocukların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 70
Tablo 19. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları 71

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çocuk gelişimine ve eğitimine ilişkin olarak yapılan birçok araştırma sonucunda, okul öncesi dönem olarak kabul edilen sıfır-altı yaş arasındaki yılların, insan hayatının en önemli ve en kritik dönemi olduğu belirtilmektedir. Bu yıllarda fiziksel, duygusal, sosyal, zihinsel gelişmenin ve öğrenmenin çok hızlı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca bu dönemde kazanılan tutum ve davranışların kalıcı nitelikte olduğu ve ileriki yıllarda değiştirilmesinin oldukça zor olduğu da açıklanmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2006). Bu yaşlarda etkileşimin en yoğun aile ile olduğu göz önünde bulundurulduğunda çocuğun şekillenmesinde en önemli öğenin aile bireyleri olduğu görülmektedir. Yavuzer'e (2012) göre çocuğun sağlıklı ve tutarlı ilişkilerin olduğu uyumlu ve özgür bir aile ortamında yetişmesi, özerk bir birey olarak yetişkin yaşamına ulaşabilmesinin önkoşulu sayılmaktadır.

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki, temelde anne ve babanın tutum ve davranışlarına bağlıdır. Anne ve babalar çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri tutum ve davranışları ile çocuğun davranışlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda bu tutum ve davranışları ile çocukları için bir özdeşim modeli oluşturmaktadır (Uysal Zöhrap, 2004). Gander ve Gardiner (2001), anne babaların her zaman çocukları için gizil modeller olduğunu belirtirken, çocuklarını sık sık cezalandırmaları durumunda aynı saldırgan yaklaşımı benimsemeleri olasılığının yüksek olduğunu söylemektedir. Çocuklara karşı, istenmeyen davranış karşısında hayır demek yerine asıl istenen şeyin ifade edilmesinin yanı sıra, pozitif yaklaşım sergilemek en temel disiplin kurallarındandır (Marshall'dan aktaran Deniz, 2011).

Çocuk yetiştirme tutumları toplumlararası ve kültürlerarası, hatta aynı toplum içindeki aileler arası farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, Amerikalı aileler çocuklarını bağımsız ve rekabete dayalı yetiştirirken, Japon aileler ise çocuklarını daha çok içinde bulundukları

toplumun menfaatlerini önemseyen bireyler olarak yetiştirmektedirler. Çocukların davranışlarına verilen tepkilerin ebeveynler arası farklılık gösterdiği düşünülerek, ne kadar çok anne baba varsa o kadar çok çocuk yetiştirme tutumu olduğunu söylemek mümkündür (Şendil, 2003).

Anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlar göz önünde bulundurularak ortak ve ağır basan taraflara göre gruplandırma yapılabilir. Bu durumda ebeveyn tutumları; demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum olarak gruplandırılabilir (Aydın, 2002; Baumrind, 1966; Kulaksızoğlu, 1998; Şendil, 2003; Yavuzer, 2012).

Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları, özellikle kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı ve toplumsallaşma sürecinin en yoğun yaşandığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Anne babaların cezalandırmaktan kaçınan, dinlemeyi ve açıklamayı benimseyen tutumları çocuğun girişimciliğini destekler. Bu dönemde çocuk, anne baba ile özdeşim kurulduğu için, anne babasının tutumlarını benimsemektedir (Gander ve Gardiner, 2001). Bu bağlamda anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri olumsuz tutumlar, çocuklarda uyum ve davranış sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir.

Uyum ve davranış bozukluklarının birçoğunun nedeni, güvensizliktir. Çocuk güvensizse; yetersizlik duygusu içindedir; sürekli kendini eleştirir. Güvensizlik duygusunun temelinde anne babanın aşırı baskısı, çocuğu sürekli aşağılaması, kardeşleri ve akranları ile kıyaslaması yer almaktadır. Aynı zamanda ailenin aşırı koruyucu tutum sergileyerek ihtiyaçlarını ona fırsat vermeden karşılaması da çocuğu güvensiz bir birey haline getirebilmektedir (Yavuzer, 2012).

Çocuklarda uyum ve davranış sorunları bir çok nedene bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Fakat her normal dışı davranışı, uyum ve davranış sorunu olarak adlandırmak doğru değildir. Çocuğun gelişim dönemine uymayan davranışları, bu davranışların sık ve sürekli olması, diğer çocukların davranışlarına göre dikkate değer şekilde farklılık göstermesi, uyum ve davranış sorunu olarak nitelendirilebilmektedir. Uyum ve davranış sorunları ailenin yanlış tutumlarına, çocuğun yeni bir kardeş, taşınma, geçirdiği bir hastalık gibi nedenlerle yaşadığı strese, genetik faktörlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (Deniz, 2003).

Yavuzer (2005), uyum ve davranış sorunlarını, gelişim evrelerinin getirdiği doğal zorluklara, yakın çevrenin olumsuz etkileri katıldığında, tepki olarak çoğunlukla duygusal düzeyde gözlenen bozukluklar olarak tanımlamaktadır. Alt ıslatma, dışkı kaçırma, parmak emme,

tırnak yeme, tik, yalan söyleme, çalma ve hırsızlık gibi davranışlar çocukluk döneminde gözlenen uyum ve davranış sorunlarına örnek olabilir. Yörükoğlu (2008) ise, zekâ geriliği ve öğrenme bozuklukları dışında değerlendirilen çocuklardaki ruhsal sorunları; davranış bozuklukları (saldırganlık, kavgacılık vb.), duygusal problemler (korkular, uyku bozuklukları, kekemelik vb.), alışkanlık problemleri (parmak emme, mastürbasyon, altını ıslatma vb.) ve ağır ruhsal problemler (içe kapanıklık, psikoz vb.) olmak üzere dört başlıkta toplamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelenmesi araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumları arasında farklılık var mıdır?
2. Uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumları çocukların ve ailelerinin bazı özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuğun, yaşamında kritik dönemleri kapsayan okul öncesi dönemde, gelişim dönemlerinin iyi bilinmesi, davranışlarının takip edilmesi ve gerektiği zaman önlem alınması çok önemlidir. Çocukların küçük yaşlarda kendilerini ifade etme yöntemleri çoğu zaman yalnızca davranışlarıdır. Çocuklar çevrelerinde gördükleri olumsuzluklara, aile içinde yaşanan olumlu veya olumsuz durumlara, aile içerisinde ya da çevrelerindeki bireyler ile olan ilişkilerinde karşılaştıkları sıkıntılara davranışları ile tepki verirler. Yaşanan olumsuzluklar çocuğun davranışlarında bozulmalara neden olabilir. Davranışlardaki bozulmalar ise uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Çocukta ortaya çıkan uyum sorunları her ne kadar dış çevre kaynaklı olabilse de çocuğun davranışlarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyen öncelikle aile ortamı ve aile içi iletişimdir.

Anne babaların, özellikle okul öncesi dönemde, çocuklarına karşı sergiledikleri olumlu ve olumsuz tutumlar çocukların gelişimlerini etkilemektedir. Bu dönemde anne babaların olumsuz tutumlarının sebep olabileceği ve kalıcılık sağlayabilecek davranışların önemsenmemesi çocuğun ileriki hayatında daha büyük ve tedavi edilemeyecek sorunlar doğurabilmektedir. Gelişimin çok hızlı olduğu bu dönemde çocuklarda var olan ya da yeni

ortaya çıkan uyum ve davranış sorunlarının erken fark edilmesi, nedenlerinin araştırılması ve gerekli önlemlerin alınması gelecekte var olabilecek pek çok sorunu ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir.

Bu araştırma ile okul öncesi dönem çocuklarında sık görülen uyum sorunlarına dikkat çekmek istenmiş ve karşılaşılan uyum sorunlarının anne tutumları ile ne ölçüde ilişkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın annelere ve öğretmenlere rehber niteliğinde olması ve literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmada kullanılan Uyum Sorununu Belirleme Formunun çocukların uyum sorunlarını belirleyebileceği,
- Araştırmada kullanılan Ebeveyn Tutum Ölçeğinin çalışmaya alınan çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını belirleyebileceği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmaya alınan çocukların uyum sorunları, çocukların öğretmenleri ve anneleri tarafından doldurulan Uyum Sorununu Belirleme Formu ve anneleri tarafından dolduran Demografik Bilgi Toplama Formuna verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- Çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları, Ebeveyn Tutum Ölçeğine verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- Araştırmaya normal gelişim gösteren çocuklar dâhil edilmiştir.
- Araştırma sonuçları sadece bu araştırmaya alınan çocuklar ve anneleri ile sınırlıdır. Araştırma dışında kalan çocuk ve annelere genellenemez.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL TEMELLER

2.1. Okul Öncesi Dönemde Çocuklarda Görülen Uyum Sorunlarının Tanımı ve Sınıflandırılması

2.1.1. Çocuklarda Görülen Uyum Sorunlarının Tanımı

Uyum, insanın yaşadığı çevrede kurduğu ilişkilerle ihtiyaçlarını kendisi ve başkalarına yararlı olacak şekilde gidermesi ve isteklerini gerçekleştirmesi, aynı zamanda insanın sahip olduğu özelliklerinin kendi benliği ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Bakırcıoğlu, 2011, s.300; Yavuzer, 1995). Bu tanım doğrultusunda uyumlu çocuğun, yaşının ve karakteristik özelliklerinin gerektirdiği fiziksel, zihinsel, toplumsal, duygusal ve ruhsal bir takım davranışları göstermesi beklenmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.300).

Uyma davranışı; itaat, özdeşleşme ve benimseme olmak üzere üç farklı sürece bağlı olarak değerlendirilmektedir. İtaat, başkaları tarafından kabul edilmek, ödüllendirilmek ya da cezalandırılmak; özdeşleşme değer verilen kişi ya da gruba benzeme olarak açıklanmaktadır. Benimseme ise insanın gerçeği anlama ve uygulama gereksinimini tatmin etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Uyma davranışı, hem kişisel hem ortamsal etkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Böylece itaat ve özdeşleşme, diğer insanlara dönük olarak onlarla ilişkileri olumlu yönde geliştirme görevini yerine getirirken; benimseme kişisel bir görevi yerine getirmekte, kişinin doğru hareket ettiğine inanma gereksinimini doyurmaktadır. Bir başka deyişle benimseme, uymanın en temel görevi olarak belirtilen "gerçeği tanımlama" ya yaramaktadır (Kağıtçıbaşı ve Üskül, 2006).

Çocuğun kişiliği, en uygun ortamda bile, birçok sorunlar çözülüp, engeller aşılarak gelişmektedir. Çocuk bir yandan yeni beceriler kazanarak çevresine daha iyi uyum sağlamakta, öte yandan gelişmenin gereği olarak yeni sorunlarla karşılaşmaktadır. Çocuğun

kişiliği, sürekli bir uyum çabası sonucu oluşmakta ve şekillenmektedir. Çözümlenen her sorun, aşılan her yeni engel, çocuğun ruhsal gücünü artırmaktadır (Yörükoğlu, 2008).

Çocuk, doğduğu andan itibaren yaşama uyum gösterme çabası içindedir ve gelişim sürecinde yeni beceriler kazanırken ve çevresine uyum sağlamaya çalışırken birçok problemle karşılaşabilmekte ve karşılaştığı problemlerle baş edemediğinde çocukta uyum ve davranış problemleri ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun davranışlarında bir uyum sorunu olup olmadığını anlayabilmek için anne babalar çocuklarının gelişim özelliklerini ve çocuklarının kişilik özelliklerini iyi bilmeleri gerekmektedir (Kaya, 2012; Kuzucu, 2014, s.185).

Douglas (1989, s.3), uyum ve davranış sorunlarına etki eden faktörleri mizaç, konuşma geriliği, gelişim geriliği gibi çocuktan kaynaklanan faktörler ve aile, ev ortamı ve sosyal durum gibi çevresel faktörler olarak açıklamaktadır. Çocuğun gelişmesi ve kişilik kazanması için çocuğa güven veren, anlayışlı ve sevgi dolu bir çevre, birçok sorunun çözülüp, engellerin aşılmasıyla olumlu etkisini sürdürmektedir. Olumlu çevreyi bulamayan çocuk, güvensiz olmakta, karmaşık duygu, düşünce ve çelişkiler içinde bunalmakta ve kimsenin kendisini sevmediği, istemediği kuşkusuna kapılarak çevresindekilere inanmakta ve güvenmekte zorlanmaktadır. Bu durum çocukta; hırçınlık, sinirlilik, geçimsizlik, yalancılık, kavgacılık, söz dinlememe, kaygı ve korku hali gibi çeşitli bozukluklara yol açmaktadır (Yavuzer, 1995). Ayrıca Bakırcıoğlu'na (2011, s.300) göre, beslenme, uyku, oyun oynama, cinsel eğitim alma, idrarını ve dışkısını kontrol etme becerilerinin gelişimi esnasında ortaya çıkabilecek eksiklikler veya aksaklıklar, çocuğun sonraki gelişim evrelerinde ve ileriki yaşantılarında uyum sorunlarının ya da davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunlara ek olarak çocuklarda görülen uyumsuz davranışlar, genellikle çevrenin dikkatini çekmek ve üstün bir rol oynamak amacına yöneliktir. Buna bağlı olarak yetişkinler çocuklarda gördükleri uyumsuz davranışlar karşısında ne yapacaklarını bilemeyerek güçsüz ve yeteneksiz durumuna düşerken, çocuk ise güçlü bir kişi olarak kendini ön plana çıkarmış olur (Adler, 1997, s.277).

Aile içinde ilişkilerin ve etkileşimlerin bozuk olması, anne babanın aşırı ilgili ya da ilgisiz olması, anne babanın alkol ve uyuşturucu madde kullanması, çocuğa baskıcı ve tutarsız disiplin uygulanması, ailenin ekonomik sıkıntı yaşaması gibi durumlar da uyum ve davranış sorunlarına neden olmaktadır. Aynı zamanda çocuktan potansiyelinin üzerinde beklentilerin olması ya da çocuğun yersiz ve yanlış cezalandırılması da uyum sorunlarına zemin hazırlamaktadır (Bakırcıoğlu, 2011, s.301). Örneğin, çocukların ruhsal ve sosyal açıdan

sorun yaşamaları onlarda altını ıslatma, kekemelik, parmak emme ve tırnak yeme gibi çeşitli uyum ve davranış sorunlarına neden olmaktadır (Çakmaklı, 2009, s.308).

Anne baba ile güvenli ilişki kuran çocukların kendilerine güvenlerinin yüksek olduğu ve becerikli oldukları; güvenli ilişki kuramayan çocukların ise kendilerine güvenlerinin çok düşük olduğu ve düşük beceriler gösterdikleri görülmüştür. Bu doğrultuda anne ve babadan biriyle güvenli ilişkide bulunan çocukların kendine güvenleri ve becerileri orta seviyelerdedir. Çocuğun annesi ile arasındaki bağlanma ilişkisi annenin çocuğuna karşı olan davranışları ile bağlantılı olduğu gibi; babası ile arasındaki bağlanma ilişkisi de babanın çocuğuna karşı olan davranışları ile ilişkilidir (Bowlby, 2012, s.13).

Çocuklarda görülen davranışın uyum ve davranış problemi olarak ele alınabilmesi için yaşa uygunluk, aşırılık, süreklilik ve cinsel rol beklentileri yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun davranışının problem davranış olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle bulunduğu yaşın gelişim özellikleri iyi bilinmeli, davranışın çocuğa ve çevresine zarar verecek boyutta olup olmadığına bakılmalıdır. Bunların yanı sıra, çocuğun aynı davranışı ısrarlı bir şekilde tekrar edip etmediği takip edilmeli ve kültürel çevrenin etkisi ile çocuğun cinsiyetine göre çocuktan ne tür davranışlar beklendiği göz önünde bulundurulmalıdır (Kaya, 2012).

2.1.2. Çocuklarda Görülen Uyum Sorunları

2.1.2.1. Saldırganlık

Saldırganlık, insanın başka bir canlıya, onun haklarına ve toplumsal kurallara yöneltilen yasa dışı ve yıkıcı eylemler yapmak olarak tanımlanmaktadır. Freud'a göre saldırganlık, doğuştan gelen ve ölüm içgüdüsünün etkisi ile ortaya çıkan, insanın kendini korumak ve savunmak için gösterdiği bir davranıştır. Saldırganlık davranışı ise çocuğun çevresindekilerle uyumlu ilişkiler kuramaması, saygısız, kural tanımaz ve kavgacı tavırlar sergilemesi, çevresindeki canlı veya cansız nesnelere zarar vermesi şeklinde kendini göstermektedir (Bakırcıoğlu, 2011). Saldırganlık davranışı başka kişilere karşı yapılan herhangi bir davranış olarak tanımlanmakta ve insanın kendini tehlikelerden korumak amacı ile başvurduğu bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır (Kuzucu, 2014, s.327).

Çocukların kendilerini korumak ve savunmak için sergilediği saldırganlık olarak adlandırılan davranışlar beş yaşına kadar görülmemektedir. Çocukta en erken beş-altı

yaşlarında ortaya çıkmakta ve on-oniki yaşlarında şiddeti artmaktadır (Bakırcıoğlu, 2011, s.327; Weiss, 1998, s.108).

Çocuklarda saldırganlık, duygusal ve ruhsal huzursuzluk ya da eksikliklerden kaynaklanan ve çoğu zaman çevrenin dikkatini çekebilmek için ve yeni bir kardeşin doğması durumunda görülen bir davranıştır (Çakmaklı, 2009, s.305). Genellikle çocukta güven eksikliğinden kaynaklanan saldırganlık davranışı, anne babada psikolojik rahatsızlıkların olması, düzensiz aile içi ilişkiler, aile içi şiddet gibi durumlar nedeni ile de ortaya çıkmaktadır (Bakırcıoğlu, 2011, s. 328; Kuzucu, 2014, s.336). İlgisiz ya da aşırı koruyucu ebeveyn tutumu da çocuklarda saldırganlığa neden olabilmektedir (Kuzucu, 2014, s.337).

Saldırgan çocuklarda, geçimsizlik, sık sık kavga etme, bulunduğu ortamda sorun çıkarma, yalnız olma ve reddedilme duyguları, kurallara uyma konusunda sorun yaşama, cezalardan etkilenmeme gibi durumlara rastlanmaktadır (Kuzucu, 2014, s.328). Saldırganlık davranışı gösteren çocuğun, ilgisizliğe tahammül edemediği ve duygularını kontrol etmekte zorlandığı görülmektedir (Çakmaklı, 2009, s.305). Çevreden iyi davranış beklendiği ve çocuğa yeterli ilgi gösterilmediği durumlarda ortaya çıkan saldırganlık davranışı, anne babanın olumlu tutum sergilemesi ile düzeltilebilmektedir (Kuzucu, 2014, s.336).

2.1.2.2. Korku

Korku, her yaşta var olan ve bireyin tehlikeli durumlarda kendini korumasına yardımcı olan uyum sağlayıcı ve içgüdüsel bir tepkidir (Aytuna, 1962, s.87; s. 305; Steede, 2003, s.172; Yörükoğlu, 2008). Çocuklarda görülen korkuların birçoğu gelişimlerinin bir parçasıdır ve bu korkular çocuğun çevresi ile uyumlu yaşamasına yardımcı olmaktadır (Özbey, 2004, s.189). Çocuk, güçsüz olması ve bilmediklerinin çok olması nedeni ile birçok korkuyu bir arada bulundurmaktadır. Çevresini tanıdıkça, beden gücü ve zihinsel yetenekleri geliştikçe, korkularının üstesinden gelmeyi öğrenmektedir (Yörükoğlu, 2008).

Korku, çocukların farklı yaş dönemlerinde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Beş yaşına kadar görülen korkular genellikle içgüdüsel ve refleks kaynaklı olurken, beş yaştan sonra dokuz-onbir yaşlarına kadar gerçek korku durumları görülmektedir. Korku, çocuklarda biyolojik kaynaklı olabilirken, bir konuya veya bir sebebe dayalı ya da konusuz ve sebepsiz de ortaya çıkabilmektedir (Aytuna, 1962, s.93).

Çocuklarda görülen korkular bulunduğu yaş ve gelişim dönemine göre farklılık göstermektedir. iki yaşındaki çocuklar, gök gürültüsü, canavarlar ve büyük nesnelerden

(araba, tren vs.); üç yaşındaki çocuklar, hayvanlar, karanlık ve yalnız kalmaktan; dört yaşındaki çocuklar, büyük hayvanlardan ve anne babanın bırakmasından (geceleri, işe gitmek için vs.) korkmaktadır. Beş yaşındaki çocuklar, karanlıktan, düşmekten ve köpeklerden korkmaktayken altı yaşındaki çocuklar ise canavarlar, hayaletler, büyücü kadınlar ve hırsızlardan normal düzeyde korkmaktadır (Steede, 2003, s.172; Yörükoğlu, 2008).

Korkular çocuklarda aşırıya kaçmadıkça önemsizdir, çocuk zamanla kendiliğinden bu korkuları terk edecektir. Ebeveynler çocuklarında bu korkuların varlığını fark ettiklerinde aşırı tepki vermemeli ve mevcut düzeni devam ettirmelidirler (Steede, 2003, s.172).

Korkuların tedavisinde öncelikle çocuğu korkulan durumla veya nesne ile kendi hayal dünyasında ya da gerçek hayatta yavaş yavaş karşılaştırmak önemlidir. Çocuklarla korkuları hakkında konuşarak, korkuyu oluşturan etkenlerden çocuğu uzak tutarak, korkuya yol açan durumların üzerine aşamalı olarak giderek ve olumlu, uyum sağlayıcı yaklaşımlar ile çocukların korkuları yenmelerine yardımcı olunabilir (Steede, 2003, s.173; Weiss, 1998, s.23).

2.1.2.3. Uyku Bozukluğu

Uyku, çocukların gelişimi için gıda kadar önemlidir. Yaşa göre uyku ihtiyacı da değişiklik göstermektedir (Aytuna, 1962, s.240). Uyku bozukluğu, başlıca yakınma ve en az bir ay süre ile uykuya dalmakta ya da uykuyu sürdürmekte güçlük yaşanması olarak tanımlanmaktadır. Uyku bozukluğu; uykuda korku duyma, uyurgezerlik, kâbus bozukluğu gibi çeşitleri ile kendini göstermektedir. Uykuda korku duyma, uyku döneminin ilk üçte birinde ortaya çıkan ve nedeni bilinmeyen bir korku içinde çığlık atma ile başlayan, birden uykudan uyanma şeklinde kendini gösteren bir sorundur. Uyurgezerlik, uyku döneminin ilk üçte birinde ortaya çıkar. Uyku sırasında yataktan kalkma ve gezinme şeklinde kendini gösterir. Uyurgezerlik bozukluğunda kişi, çevre ile iletişim kuramamakta ve uyandığında hatırlamamaktadır. Kâbus bozukluğu ise, önceki uykularda görülen ileri derecede korkutucu rüyaların ayrıntıları ile hatırlanarak uyanmak olarak kendini göstermektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2005).

Ekşi (1999) uyku problemlerini; uyumakta güçlük, sık uyanma, kâbus, uykuda korku ve uyurgezerlik başlıkları altında toplamıştır. Çocukların dıştan gelen uyarılara duyarlı olması ve kolayca uyuyamaması durumu uyumakta güçlük olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun yapısal özelliklerinden, ailede stres veya annede depresyon gibi ruhsal etkilerden

kaynaklanan sık uyanma sorunu, sorunu ortaya çıkaran olumsuz etkenlerin ortadan kaldırılması ile çözülebilmektedir. Çocuklarda kâbus, genellikle gece uykusunun sonuna doğru, korkulu rüyalarla uyanma nöbeti olarak tanımlanmakta ve çocuklarda özellikle beş-altı yaşlarında sıklıkla görülmektedir. Uykuda korku, çocukların %3'ünde her gece meydana gelen, %50'sinin ailesinde de görüldüğü için genetik geçişli olduğu düşünülen, çocuğun çığlık atarak oturması veya kalkması, korku içinde olması, mantıksız hareketler yapması, anlamsız sesler çıkarması gibi davranışlarla kendini gösteren bir rahatsızlıktır. Uyurgezerlik ise, çocuklarda beş-onbeş yaşları arasında görülmektedir ve nöbet sırasında çocuk, yüzü donuk bir şekilde tek bir noktaya bakarak hareket etmekte, tepkisiz durmakta ve bazen yattığı odadan ve evden dışarı çıkmaktadır (Ekşi, 1999).

Uyku ile ilgili problem yaşayan çocukların rahatsızlıklarını gidermek için öncelikle çocuğun rahat uyuması sağlanmalıdır. Çocuğun rahat uyuyabilmesi için ise düzenli bir ev hayatına ihtiyacı vardır (Aytuna, 1962, s.247). Uyku bozuklukları devamlılık gösteriyorsa bunun nedeni çocuktaki duygusal veya fiziksel bir bozukluk ya da ailenin çocuğu sakinleştirmede yetersiz kalması şeklinde yorumlanmaktadır (Ekşi, 1999).

2.1.2.4. Kekemelik

Kekemelik, seslerin, hecelerin ve kelimelerin söylenmesinde istemsiz, sessiz tekrarlarla ortaya çıkan işitilebilir konuşma akıcılığı sorunu olup konuşmanın bütününü etkilemektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.311; Kuzucu, 2014, s.439). Ekşi (1999) ve Tüzün'e (2000) göre kekemelik, hece ve sözcüklerin tekrarı veya uzatılması ve konuşmanın akışını bozan duraklamalar şeklinde kendini gösteren, konuşma ritmi bozukluğu olarak tanımlanmaktadır. Kekemelik bozukluğunun ilk görülmeye başladığı yaşlar iki-yedi olarak belirtilmekte ve konuşmanın yeni öğrenildiği iki buçuk-üç yaşlarında geçici kekemelik görülebilmektedir (Ekşi, 1999; Kuzucu, 2014, s.439; Tüzün, 2000, s.80). Çocukta düşünme hızının konuşma hızını geçtiği bu dönemde çocuk düşüncelerini yeterince ifade edemediği için fizyolojik kekemelik durumu ortaya çıkmakta (Ekşi, 1999) ve üzerine düşülmezse sekiz-dokuz yaşlarında kendiliğinden kaybolmaktadır (Özbey, 2004, s.220).

Çocuklarda kekemelik bozukluğuna, genetik ve çevresel faktörler, anne babanın sıkı disiplin uygulamaları, çocuğu korkutan olaylar neden olabilmektedir (Tüzün, 2000, s.80). Çocukların gelişimini ruhsal anlamda olumsuz etkileyen kekemelik, arkadaş ilişkilerini de

olumsuz etkilemektedir. Anne babaların ve öğretmenlerin de kekemelikten dolayı çocuğu dinlemekten sıkılmaları çocuğun içine kapanmasına sebep olabilir (Özbey, 2004, s.219).

Kekemeliğin şiddeti, stres ve kaygının yoğun yaşandığı durumlarda artarken; yalnızken, anne babasının yanındayken, şarkı söylerken ve benzeri durumlarda hiç kekemelik görülmeyebilir (Özbey, 2004, s.220). Kekemelik sorunu yaşayan çocuk, düzgün konuşması için zorlanmamalı, konuşması kesilmemeli ve sabırlı bir şekilde konuşmasını bitirmesi beklenmelidir (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.788; Tüzün, 2000, s.80).

2.1.2.5. Parmak Emme

Parmak emme davranışı, ilk yaşlarda uykuya dalma esnasında görüldüğü gibi, çocuk büyüdüğünde, bazen psikolojik sorun ve gerginlik yaşadığı anlarda bazen de zorluklarla karşılaştığında, kıskançlık, korku ve yalnızlık duygularının yoğun yaşandığı durumlarda görülebilmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.323; Kuzucu, 2014, s.187). Çocuklarda parmak emme davranışı doğal olarak görülen ve üç-dört yaşlarına kadar süren en güçlü reflekslerden biridir. Çocuk doğal gelişim sürecinde gerekli doyumu sağlayamadığında veya herhangi bir sorunla karşılaştığında geriye dönüş yaparak parmak emme davranışı gösterebilmektedir (Kuzucu, 2014, s.185).

Açlık dürtüsünün beslenme dışı emmeyi uyarabileceği ve duygusal yoksunluğun neden olabileceği parmak emme davranışı çocukların %15-60'ında görülmektedir (Şenol, 2006, s.98). Parmak emme davranışı, görülebileceği doğal zamanı aşıp ileri yaşlarda da devam ettiğinde diş yapısına zarar verebilmekte ve kalıcı görsel bozukluklara neden olabilmektedir (Kuzucu, 2014, s.186).

Çocuklara eldiven giydirilerek veya çocukların parmaklarına acı tat verici şeyler sürülerek parmak emme davranışına engel olmak mümkündür (Douglas, 1989, s.141). Parmak emme davranışı geliştiren çocuklara karşı anne babalar öncelikle bu davranışın nedenini araştırmalı ve çocuk için gerekli şartları yerine getirmelidir (Kuzucu, 2014, s.187).

2.1.2.6. Tırnak Yeme

Tırnak yeme davranışı üç-dört yaşlarında görülmeye başlayan ve tırnağı dişlerle koparma, bazen koparılan parçayı yutma, tırnak kenarındaki etleri koparma ve yeme gibi farklı şekillerde kendini gösteren bir davranış problemidir (Kuzucu, 2014, s.191). Anne babalar

çocukları ile olumlu iletişim kuramadıkları durumlarda, yeni doğan kardeşi kıskanma gibi stres yaşama durumlarında, güvensizliği ve gerginliği giderme çabasının görüldüğü durumlarda ve aile içinde tırnak yeme davranışı gösteren bir model olduğu durumlarda çocuklarda tırnak yeme davranışı görülebilmektedir (İşmen Gazioğlu, 2011, s.116; Kuzucu, 2014, s.191). Ayrıca tırnak yeme davranışı gösteren çocukların, genellikle aşırı hareketli ve dışa dönük özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.324).

Tırnak yeme davranışı, çok kolay ve kısa sürede çözümlenemediğinde, çocuğa tırnak yeme davranışını bırakması için baskı kurmak, sürekli ve gergin şekilde tırnak yemeyi bırakmasını söylemek, çocuğun var olan stresini artıracağı için bu davranışı bırakmasını sağlamak yerine davranışı daha da fazla sergilemesine yol açabilmektedir (İşmen Gazioğlu, 2011, s.117). Tırnak yeme davranışı, davranışa neden olan durumlar ortadan kaldırıldığında ve yaşla birlikte azalmaktadır (Kuzucu, 2014, s.191).

2.1.2.7. Mastürbasyon

Çocukluk döneminde görülen mastürbasyon, çocuğun cinsel organını elle uyarması, cinsel organının dış kısımları ile oynaması, bacaklarını açıp kapamak suretiyle cinsel organına baskı yaparak doyuma ulaşması şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsel organının sert maddelerle temizlenmesi ve dar kıyafetler giydirilmesi durumlarında veya idrarını yaptıktan sonra cinsel organında hissettiği kaşıntı ve yanmayı engellemek istediği durumlarda çocuğun bu davranışın zevk verdiğini fark etmesi ile ortaya çıkmaktadır (Aytuna, 1962, s.212; Bakırcıoğlu, 2011, s.314). Yuva çocukları dört yaşlarına gelmelerine rağmen cinsel bölgeleri ile oynamazken, aile içinde büyüyen ve sağlıklı ilişkiler geliştirmiş çocukların anneden ayrılıp bir bakıcıya gönderilme ve kardeş doğumu sonrası daha az ilgi görme gibi nedenlerle cinsel organları ile oynamaya başladıkları görülmüştür (Şenol, 2006 s.83; Ünal, 1999).

Sağlıklı ve normal bir bebek, anne memesi veya biberonu emerek kolaylıkla sakinleşir ve doyar doymaz hemen uykuya dalarken, bu şekilde doyum yaşayamadığı durumlarda gevşeyebilmek için parmaklarını emerek veya genital bölgesini uyararak bir çeşit doyum sağladığı ve rahatladığı görülmektedir. Çocuğun genital bölgesini uyarması ve bu esnada çocukta terleme, kızarma, sık nefes alma gibi belirtilerin görülmesi çocukluk mastürbasyonu olarak tanımlanmakta ve parmak emme ile mastürbasyon arasında birçok benzerlik olduğu belirtilmektedir (Ünal, 1999).

Çocuk mastürbasyonu, genellikle tanınması zor olmayan ve iyi gidişli bir sorundur. Anne babayı mastürbasyon hakkında bilgilendirmek ve uykuya dalmakta zorluk çektiği için mastürbasyona başvurabilecek durumdaki bir çocuğun saçını okşayarak veya ona masal anlatarak dikkatini başka yönlere çekmek bu davranıştan uzaklaşmasına yardımcı olmaktadır (Ünal, 1999).

2.1.2.8. Altını Islatma (Enürezis)

Çocuğun iki yaşın sonlarına doğru gündüzleri, üç yaşın sonlarına doğru ise geceleri altını ıslatmamayı öğrenmiş olması gerekmektedir (Aytuna, 1962, s.220). Çocukların iki-üç yaşlarında altını ıslatmaları olağan bir durumken beş yaşından sonra bu davranışın devam etmesi bir sorun olduğunu göstermektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.312; Göktürk, 2000, s.162; Kuzucu, 2014, s.454; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.789). Altını ıslatma davranışı daha çok geceleri ve çocuklarda %5-15 oranında görülmektedir (Göktürk, 2000, s.161). Yaşa, cinsiyete, sosyoekonomik duruma ve yaşam alanına göre değişiklik göstermekle birlikte erkek çocuklarda kız çocuklara oranla daha yaygın görülmektedir (Kuzucu, 2014, s.454).

Altını ıslatma davranışı, genetik faktörlere, sinir sisteminin ve mesane bölgesi kaslarının gelişimi ile ilgili fizyolojik bozukluklara, anneden ayrılma, yeni bir kardeşin doğması, hastaneye yatma, anne baba yoksunluğu, zamanından önce ve baskılı tuvalet eğitimi gibi durumlara bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.312; Göktürk, 2000, s.162; Kuzucu, 2014, s.454; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.789).

Yalnızca gündüz alt ıslatmada genellikle çok utangaç olma veya oyuna dalma gibi nedenler rol oynayabilir (Brazelton ve Sparrow, 2004, s.50; Kuzucu, 2014, s.455). Altını ıslatma sorunu olumsuz anne baba tutumu ile birleştiğinde parmak emme, tırnak yeme, konuşma bozukluğu, kıskançlık, güvensizlik, içe kapanıklık, saldırganlık, dikkat dağınıklığı gibi olumsuz davranışlar da görülebilmektedir (Kuzucu, 2014, s.455).

Çocukta altını ıslatma davranışı ile karşı karşıya kalan anne baba öncelikle doğal, anlayışlı ve sabırlı davranarak bir uzmana danışmalıdır. Organik bir sebep yoksa psikolojik nedenlerin ya da genetik faktörlerin olup olmadığına bakılmalıdır (Aytuna, 1962, s.222; Bakırcıoğlu, 2011, s.313; Douglas, 1989; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.790).

2.1.2.9. Dışkı Kaçırma (Enkoprezis)

Dışkı kaçırma davranışı, herhangi bir organik bozukluğa bağlı olmaksızın dört yaş ve üzeri çocuklarda en az üç-dört ay süreyle ve ayda en az bir kez görülmektedir. Kakayı tutma ve bırakma işlevini kontrol edebileceği yaşa gelmiş olmasına rağmen, istemli ya da istemsiz olarak uygun olmayan yerlere bırakma durumu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çocuklarda dışkı kontrolü genellikle iki buçuk-üç yaşlarında gelişmektedir. (Göktürk, 2000, s.158; Kuzucu, 2014, s.461).

Dışkı kaçırma davranışı erkeklerde kızlara oranla daha yaygın görülmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.313; Göktürk, 2000, s.158). Dört yaşını tamamlamış çocukların %10'u ve beş yaşını tamamlamış çocukların %95'i dışkılama denetim becerisini kazanmaktadır. (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.791).

Yeni kardeşin doğması, annenin ayrılığı, hastaneye yatma, baskıcı veya yetersiz tuvalet eğitimi ve genetik faktörler, çocukta dışkı kaçırma davranışının ortaya çıkmasına ve olağandan uzun sürmesine neden olabilmektedir (Bakırcıoğlu, 2011, s.313; Göktürk, 2000, s.158). Ayrıca aile içinde iletişim problemlerinin olması, babanın ilgisiz ve cezalandırıcı tutum geliştirmesi, anne babanın düzensiz veya aşırı denetim içeren tutumları gibi nedenlerden ortaya çıkabilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s.791).

Anne babanın çocuğa karşı olumlu tutum geliştirmesi, dışkı kaçırma davranışını düzeltmek için öncelikli çözümdür. Çocuğun, özellikle yemeklerden sonra, günde üç-dört kez tuvalete oturması sağlanarak dışkı kaçırma davranışına son verilebilmektedir (Göktürk, 2000, s.161).

2.1.2.10. İçe Kapanıklık

İçe kapanma davranışı okul öncesi çocukların kaygıya karşı geliştirdikleri başlıca savunma mekanizmalarından biridir. Çocuk, genellikle korktuğu ortamlarda sık sık bu savunma yolunu seçmektedir. Bu tür bir savunmanın sürekliliği, çocuğu uyumsuzluğa götürebilir (Yavuzer, 1995).

Yaşın ilerlemesi ile birlikte içe kapanıklık, olumsuz benlik algısı ve sosyal beceri eksikliği gibi problem durumları oluşturarak psikolojik hastalıklara neden olabilmektedir (Tolbert'tan aktaran Özbey ve Alisinanoğlu, 2009). Anne babaların katı disiplin, ceza, saldırganlık ile şekillenen tutum ve davranışları, çocukta içe kapanıklık davranış sorununa neden olabilmektedir (Gadeyne, Ghesquiere ve Onghena'dan aktaran Gülay, 2011). İçe kapanıklık

davranışı, anne babasından ilgi ve şefkat göremeyen çocuklarda daha sık görülmekte ve çevreye karşı ilgisizlik ve toplumdan kaçma davranışlarını da beraberinde getirmektedir (Yavuzer, 1999).

2.1.2.11. Kıskançlık

Kıskançlık, sevilen birinin başkası ile paylaşılmasına katlanamamak şeklinde kendini gösteren, korku ve öfke içeren, doğal, evrensel, insanı mutsuz eden ve çocukluk döneminde kendini daha çok gösteren bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Bakırcıoğlu, 2011, s.309; Kuzucu, 2014, s.121). Pines'a (1998) göre kıskançlık ise, önemsenen bir ilişkinin yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık bir tepkidir (Pines'tan aktaran Demirtaş Madran, 2008).

Çocukluk çağında üstün olma çabaları içinde bulunan çocuklarda görülen kıskançlık, ihmal edilmiş olma ve ayrımcılık görme duygusundan doğan ve yaşam boyu sürebilen bir özelliktir. Herkesin kendisinden iyi olduğunu ve az sevildiğini düşünerek kıskançlık duygusu geliştiren çocuk, özellikle yeni bir kardeşi olduğunda sorun yaşayabilmektedir. Anne babanın sevgi ve ilgisinin yeni doğan kardeş üzerinde yoğunlaşması çocukta sevilmediği duygusuna neden olarak içe kapanmasına ve yeme sorunları yaşamasına yol açabilmektedir (Kuzucu, 2014, s.121). Kıskançlık, güvensizlikte, başkalarına tuzak kurmada, başka insanları eleştirel değerlendirmede ve ihmal edilme korkusunda görülebilir. Bu dışavurumlarda hangisinin öne çıkacağı insanın toplumsal yaşama yönelik hazırlığına bağlıdır. Kıskançlık duygusu, başkalarının keyfini kaçırma, anlamsız karşı çıkış, başka insanların özgürlüğünü kısıtlama ve bunun sonucunda onlara boyun eğdirme gibi durumlarla kendini gösterebilir. Kıskançlık bazen bir başka insanı aşağılamak ya da suçlamak için de kullanılır (Adler, 2004, s.176).

Kıskançlık tepkileri gösteren çocuğun davranışları takip edilmeli ve gerekirse önlem alınmalıdır. Kıskançlık davranışının önüne geçebilmek için, çocuğun ihtiyaçları zamanında giderilmeli, çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmelidir. Anne babalar, kıskançlık tepkilerine çözüm bulamadıklarında bir uzmana danışabilirler (Yavuzer, 2003).

2.1.2.12. İnatçılık

Çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında, inatçılık davranışı bir-üç yaş döneminde olağan bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır (Güngör Aytar, 2015). Mizaç olarak sinirli

yapıda olan çocuklarda ve kardeşsiz olanlarda daha sık ve devamlı görülebilir. Kız çocuklarında iki yaş civarında daha yoğun olmakla birlikte erkek çocuklarında kız çocuklarına oranla daha fazla görülmektedir. Çocuklarda beş-dokuz yaşları arasında inatçılığın yerini itaat etme almaya başlamaktadır. Dokuz yaştan sonra ergenliğe girişle birlikte çocuklarda inatçılık davranışı tekrar kendini gösterebilir (Aytuna, 1962, s.55).

Çocuğun psikolojik gelişimine ve karakterine uygun olmayan yetiştirme yöntemleri ve tutumlar çocuklarda inatçılık davranışının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Aytuna, 1962, s.59). Çocukta var olan karakterin sağlamlığı ve inandığı şeylere sahip çıkma yeteneği mevcut inatçılığın destekleyicisi olmaktadır. Aldığı kararlara saygı duyulan çocuklar çeşitli iletişim becerilerini kazandıklarında inatçılık davranışı azalmaktadır (Weiss, 1998, s.114).

İnatçılık davranışının üstesinden gelebilmek için öncelikle bu davranışın kaynağını bulmak ve sabırlı olmak gerekmektedir. Anne babaların çocuğun ilgisini başka yöne çekme yöntemini kullanmaları çözüm olabilmektedir. Çocuğun inatçılık davranışı esnasında anne babanın şiddet göstermesi ve kendi isteklerinde ısrarcı davranması çocuktaki inatçılığın derecesini daha da artırabilir (Aytuna, 1962, s.62).

2.1.2.13. Tik

Tik, belirli aralıklarla hep aynı şekilde görülen, hızlı, amaçsız ve kontrol dışı meydana gelen ani hareket veya ses olarak tanımlanır. Başka bir deyişle tik, normal davranışlara benzeyen, birden ortaya çıkan, yineleyici, basmakalıp ve ritmik olmayan, motor hareket ya da ses çıkarma şeklinde görülen davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bazen eklemleri çıtırdatmak, parmakları şıkırdatmak, göz kırpmak gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir (Kuzucu, 2014, s. 251; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 773). En sık görülen motor tikler, göz kırpma, dişleri çarpma, omuz silkme, ayak sallama gibi hareketlerdir; en sık görülen vokal tikler ise, burun çekme, boğaz temizleme, öksürme gibi sesli tiklerdir (Bakırcıoğlu, 2011, s. 369; Motavallı Mukaddes, 2000, s. 120; Özbey, 2004, s. 231).

Tik bozuklukları çocukluk döneminde yaygın görülmekle birlikte genellikle erkek çocuklarında kız çocuklarına oranla daha fazla görülmektedir. Tik bozuklukları sıklıkla yedi-onbir yaşları arasında görülmeye başlamaktadır (Kuzucu, 2014, s.252; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 773; Semerci, 1999). Tik bozukluklarına genetik faktörler veya psikolojik etkenler neden olabilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 775). Tik bozuklukları, bireyin benlik

saygısının düşmesine, aile, okul veya iş yaşamında bozulmaya, sosyal yaşama uyum sağlamada sorunlara yol açabilmektedir (Kuzucu, 2014, s.252; Semerci, 1999).

Tik, üç-dört yaşlarında görüldüğünde görmezden gelinebilir fakat ilerleyen yaşlarda ısrarla devam ettiği görülürse çocuğun bu davranıştan kurtulması için gerekli önlemler alınmalıdır (Kuzucu, 2014, s.254). Çocukluk döneminde görülen tiklerin çoğu geçicidir ve üzerinde durulmadıkça ergenlikten önce kaybolma ihtimali yüksektir. Eğer kendiliğinden kaybolmuyorsa uzmana danışılması gerekmektedir. Tik bozukluklarının tedavisinde kullanılan davranış terapileri istenen sonucu vermediğinde ilaç tedavisine başvurulmaktadır (Özbey, 2004, s. 232).

2.1.2.14. Kaygı-Anksiyete

Kaygı, fiziksel olarak, kalp çarpıntısı, göğüs darlığı, terleme, ağızda kuruluk, baş ağrısı ve baş dönmesi şeklinde belirtiler ile kendini gösteren, tanımlanması zor bir korku ve endişe duygusudur (Kuzucu, 2014, s. 393; Sheehan, 1999, s. 4). Kaygı, insanın günlük hayatta karşı karşıya kaldığı stres içeren durumlara karşı verdiği yaygın ve normal bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Yaşamsal işlevleri bozmaya başladığında bozukluk olarak ele alınmaktadır (Shelton, 2013, s. 353).

Freud kaygıyı, belli bir şekilde ortaya çıkan motor boşalmaya eşlik eden özel bir hoşnutsuzluk durumu olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda Freud kaygıyı, tehlike durumuna karşı insanın uyum sağlaması ve yaşamını sürdürebilmesi için geliştirdiği evrensel bir tepki, egonun da kaygıya yataklık eden tek yer olduğunu vurgulamaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.29; Nelson Jones, 1982, s.91; Sharf, 2014, s. 33).

Rogers'a göre kaygı, nedeni bilinmeyen algısal bir tedirginlik ve gerilim durumudur (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.88). Freud'a göre ise, bilinçdışı süreçlerin sonucunda oluşan kaygı, bilinçli veya bilinçdışı anılara yönelik korkular sonucunda artar (Geldard ve Geldard, 2013, s.26).

Freud kaygı bozukluklarını; bağlantısız kaygı bozukluğu, fobik kaygı bozukluğu ve törel kaygı bozukluğu olmak üzere üç ayrı başlıkta incelemektedir. Bağlantısız kaygı bozukluğu, egonun savunmasız kaldığı durumlarda insanın gerilim ve tedirginlik yaşaması şeklinde kendini göstermektedir. Fobik kaygı bozukluğu, belirli bir durum ya da nesne karşısında duyulan yoğun bir korku durumu olarak tanımlanmaktadır. Törel kaygı bozukluğu ise süperegosu gelişmiş, törelere ve toplumsal kurallara aykırı davrandığında suçluluk

duygusuna kapılan insanlarda cezalandırılacağını düşünerek korkuya kapılma durumu olarak tanımlanmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.30).

Horney, çocuklarda görülen kaygı bozukluklarını anne baba ve çocuk ilişkisinde yaşanan olumsuzlukların sonucu olarak yorumlamaktadır. Kaygı bozukluğu yaşayan çocuk, yalnızlık ve çaresizlik duygularına da maruz kalmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2004, s.19).

Kaygı bozuklukları başlığı altında ele alınan sosyal kaygı bozukluğu, davranışsal ve bilişsel özellikler bakımından utangaçlık davranışı ile benzerlik göstermektedir. Ancak utangaç çocuklar ortama alıştıklarında rahatlarken sosyal kaygısı olan çocukların rahatlaması zaman almaktadır (Kuzucu, 2014, s.393). Sosyal kaygı bozukluğu, erken çocukluk döneminden ziyade onüç-yirmidört yaşlar arasında ve kızlara oranla erkeklerde daha sık görülmektedir. Sosyal kaygı bozukluğunun sebebi genetik faktörler olabildiği gibi olumsuz anne baba tutumları ve uygun olmayan disiplin yöntemleri olabilmektedir (Austin ve Sciarra, 2013, s.34; Kuzucu, 2014, s.394).

Kaygı bozuklukları başlığı altında ele alınan bir diğer durum ayrılma kaygısı bozukluğudur ve temelinde bağımlılık gereksinimi yatmaktadır. Ayrılma kaygısı küçük yaşlarda normal bir davranış olarak düşünülürken ilerleyen yaşlarda devam etmesi bir sorun olarak görülmekte ve davranış bozukluğu olarak değerlendirilmektedir. Ayrılma kaygısı bozukluğu, birçok olayın bir araya gelmesi ile ortaya çıkmakta ve yıllarca sürebilmektedir. Çocuklarda güvensizliğe ve yalnız başına karar verememeye neden olan ayrılma kaygısı türlerinden en yaygın görüleni okul korkusudur (Kuzucu, 2014, s.404).

Çocuklarda ve ergenlerde en yaygın görülen ve görülme oranı %3-5 olan kaygı bozukluğu türü ayrılma kaygısı bozukluğudur. Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların annelerinde de kaygı bozukluğu, depresyon, panik atak gibi rahatsızlıklara rastlanmaktadır (Austin ve Sciarra, 2013, s.137).

Kaygı bozuklukları, genel anlamda, davranışsal, bilişsel ve fizyolojik bileşenleri bulunan bir tepkidir ve çocukluk döneminde %10 oranında görülmektedir. Çocuklarda aşırı uyarılmışlık, olumsuz duygusal tepkiler, yoğun korku ve bilişsel çarpıtmalar, genetik faktörler, çocukluk dönemindeki yetiştirme biçimleri kaygı bozukluklarına neden olmaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 755; Sheehan, 1999, s. 13). Eisenberg, çocuklarda görülen kaygı durumunun anneden çocuğa geçen bir durum olduğunu öne sürmektedir (Motavallı Mukaddes, 2000, s. 120).

Çocuklarda ve ergenlerde görülen depresyon ve kaygı durumlarında kullanılan tedaviler aile odaklı olmaktadır. Bunun yanı sıra davranışı, düşünceyi veya duyguyu değiştirme yöntemleri ile bireysel odaklanmayı içermektedir (Lebow, 2014, s. 177). Ayrıca anne babalar çocuklarının bağımsızlık çabalarını destekleyerek ve bazen onlara ufak ayrılıklar yaşatarak ayrılık kaygısının oluşmasını engellemeleri mümkündür (Kuzucu, 2014, s.406).

2.2. Uyum Sorunları İle İlgili Kuramlar

2.2.1. Psikanalitik Kuram

Psikanaliz, genellikle psikolojideki dinamik görüş olarak tanımlanmaktadır (Corey, 2008, s.69; Geldard ve Geldard, 2013, s.26; Nelson-Jones, 1982, s.91). Freud (1917) ruhsal yapıyı id, ego ve süperego olmak üzere üç sistem olarak ele almıştır ve psikolojik iyilik halinin bu üç sistemin birbirleri ile etkili bir ilişki içinde bulunmalarına bağlı olduğunu savunmaktadır. İd, içgüdülerden kaynaklanan bir enerji ile yüklüdür ve zevk ilkesine dayalı olarak içgüdüsel ihtiyaçları doyurmaya çalışır. Ego, dış dünya ile id arasında bir arabulucu olarak çalışır, mantık ve sağduyunun temsilcisidir. Süperego ise, egoyu ahlaki açıdan etkileyerek idin isteklerini bastırmaktadır (Freud'dan aktaran Corey, 2008, s.69; Geldard ve Geldard, 2013, s.26; Mangelsdorf ve Wong, 2010, 211; Nelson Jones, 1982, s.89).

Freud (1917) insan davranışını, genetik olarak var olan dürtüler, kendini koruma içgüdüleri, seks ve yıkım arasındaki çatışmalarla açıklamaktadır. Çevresel olayların ve genetik yatkınlıkların etkisini kabul etse de insan davranışlarındaki egemen gücün doğuştan var olduğunu düşündüğü cinsel içgüdülerle ilişkili olduğunu savunmaktadır (Freud'dan aktaran Murdock, 2013, s.34).

Psikanalitik kuramda Freud (1917), kişilik gelişiminde okul öncesi dönemin kritik önemi olduğunu ve bilinçdışı motivasyonların rolünü vurgulamaktadır. Gelişimin bilinçdışı dürtüler ve içgüdülerle sağlandığını savunmaktadır. Çocukların gelişiminin genetik anlamda belirlenmiş ardışık bir sıra izlediğini, normal şartlar altında bu gelişmenin altı yaşa kadar olduğunu, sonrasında psikolojik gelişimin yavaşladığını, ergenlikte ise kaldığı yerden devam ettiğini belirtmektedir (Freud'dan aktaran Murdock, 2013, s.34).

Psikanalitik kuramcılardan biri olan Jung (1933), içe dönük ve dışa dönük kişilikten söz etmektedir. İçe dönük bireyin düşüncelerinin ve ilgilerinin iç dünyasına doğru yöneldiğini, diğer insanlarla fazla birlikte olmadığını; dışa dönük bireylerin ise yalnız kalmak yerine

sürekli başkaları ile birlikte olmak istediğini belirtmiştir. Jung'a göre kişiliğin; düşünme, duygu, duyarlılık ve sezgi olmak üzere dört temel işlevi bulunmaktadır (Jung'dan aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s.14).

Adler (1983) kişiliği bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirmiş olduğu tutumların ürünü olarak tanımlamaktadır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu ve diğer insanlarla ilişki kurmaya ihtiyaç duyduğunu savunmaktadır. Adler (1983), güdüleri karakter özellikleri ve değerleriyle her insanın tek ve kendine özgü olduğunu ve insanın bilinçli bir varlık olduğunu, davranışlarının nedenlerinin, eksiklerinin ve amaçlarının bilincinde olduğunu belirtmektedir (Adler'den aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s.15).

Horney (1967), insan davranışlarını içgüdü olarak yorumlamaktadır. İlişkilerdeki sorunların insanı normal olmayan davranışlara yönelttiğini öne sürmektedir. Horney'e (1967) göre anne baba ile çocuk arasındaki çatışma, anne babanın çocuğa karşı geliştirdiği reddetme, aşırı koruma ve cezalandırma gibi olumsuz tutumlar sonucu, çocukta kaygı gibi sorunların gelişmesi nedeni ile ortaya çıkmaktadır (Horney'den aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s.18).

2.2.2. Hümanistik Kuram

Hümanistik yaklaşım, insanların çocukluk dönemleri ve mevcut öğrenme yaşantıları tarafından etkilendiklerini kabul etmenin yanı sıra, psikolojik yönden sağlıklı olmak için kendi yaşamlarını biçimlendirmede rol oynayabildiklerini ileri sürmektedir. Hümanistik yaklaşımda, bireylerin benlik kavramına yalnızca aile ortamı ve psikolojik danışmanın değil aynı zamanda insan ilişkilerinin bulunduğu pek çok ortamın da katkı sağladığı kabul edilmektedir (Nelson Jones, 1982).

Hümanistik kurama göre insanlarda görülen saldırganlık ve yıkıcılık, insanın temel doğal özelliklerinin engellenmesi ve saptırılması sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsan bilgi yetersizliği, ekonomik ve toplumsal yoksunluklar gibi durumlarda bile genellikle mantıklı davranma eğilimi göstermektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 85). Problemlerini kendi başına çözebilecek kapasiteye sahiptir (Corey, 2008, s. 9; Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 83).

Hümanistik yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri olan Rogers (1966), kendini gerçekleştirme eğiliminin tek bir temel güdü olduğunu ve organizmanın kendi kapasitesi yönünde gelişmesi, devam etmesi, zenginleşmesi ve üretmesi için doğasından gelen aktif bir

süreç olduğu ifade etmiştir. İnsanların en etkileyici özelliğinin, potansiyellerini gerçekleştirecek bir bütünlüğe yönelme eğilimi olduğunu gözlemlemiştir (Rogers'dan aktaran Nelson Jones, 1982, s.18). Rogers'a (1966) göre insanın temel doğası, özgürce kendi akışına göre işlendiğinde yapıcıdır ve güvenilirdir (Rogers'dan aktaran Murdock, 2013, s.155).

Rogers'a (1966) göre psikolojik sağlığın temeli, bireyin benlik yapısı ile yaşantılar arasındaki bağdaşımdır. Benlik ile yaşantılar arasında uyuşmazlık oluşması, bireyin uyumunu bozmakta ve bu durumda psikolojik sağlığı bozulmaktadır. Rogers, davranış bozukluğu gösteren kişinin yaşantılarının tümünün bilincine varamadığını, bunları seçerek yaşadığını, bazılarını tehdit edici veya tehlikeli bulduğu için sistematik olarak bastırdığını öne sürmektedir (Rogers'dan aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 88).

Maslow'a (1970) göre insanın doğumla başlayan, ömür boyu süren, bir bütün oluşturan ve ayrı ayrı doyum aramasına neden olan, fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ve barınma, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları bulunmaktadır. Hiyerarşik biçimde sıralanan bu ihtiyaçlar karşılanmadığında yaşanan doyumsuzluk, bütünleşmeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Maslow'dan aktaran Geldard ve Geldard, 2013; Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 84).

Gerçeklik terapisini öne süren Glasser (1985, 2000) bu terapiyi, başarılı kimlik gereksinimi, sağlıklılık veya gelişme gücü olarak ele almaktadır. Gerçeklik terapisinde insanların doğasının sosyalliğe dayandığını, bu terapiyle insanların kendi ihtiyaçlarını başkalarının haklarına zarar vermeden karşılama yollarını bulmak ve bu konuda sorumluluk almak için cesaretlendirilmeleri gerektiğini öne sürmektedir. İnsanların başarılı kimlikler kadar başarısız kimliklere de sahip olabileceğini savunmaktadır (Glasser'dan aktaran Geldard ve Geldard, 2013).

Glasser (1970), bireyin sevme ve sevilme gereksinimi ve kendisinin ve başkalarının değerli olduğunu hissetme gereksinimi olmak üzere iki temel gereksinime vurgu yapmaktadır. Sevgi ve değerin başarılı kimlik için alt amaçlar olduğunu belirten Glasser, bu amaçlar karşılanmadığında yalnızlık ve başarısızlık durumlarının gözlendiğini ifade etmektedir. Glasser (1970), sevgi ve değer gereksinimlerini karşılamada yetersizliği; sorumsuzluk olarak tanımlamaktadır. Birçok ruhsal rahatsızlıkların, sorumsuzluktan kaynaklandığını öne sürmektedir (Glasser'dan aktaran Nelson Jones, 1982, s. 40).

Çocukların sevgi, destek ve sıcak ilişkiler kurma gereksinimlerine vurgu yapan Glasser (1970), çocukların sorumluluğu öğrenmelerinde ebeveynlerin onlara yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Glasser'e göre disiplin çocuğun davranışını değiştirmesi için karşılaşacağı herhangi bir güçlüğe karşı değişme gücünü sağlar. Ebeveynler bazı durumlarda çocuklarına karşı ne kadar yoğun kızgınlık yaşasalar da sorumlu bir davranış için bu hislerini kontrol altında tutmalıdırlar. Glasser ailenin, çocukların toplumdaki gerçek yaşamlarında gereksinimlerini nasıl karşılayacaklarını anlamalarına yardımcı olunacak bir yer olduğunu savunmaktadır (Glasser'dan aktaran Nelson Jones, 1982, s. 42).

2.2.3. Davranışçı Kuramlar

Psikanalitik kurama tepki olarak ortaya çıkan davranışçı kuram, temelde salt davranış ve davranışsal birimleri ele almaktadır. Bu kurama göre normal ve normal olmayan davranışların tümü öğrenme ürünüdür. İnsan doğduğunda bir takım davranış eğilimlerine sahiptir ve refleksler dışında davranış bulunmamaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 57). Davranışçı kurama göre davranışların amacı, gerilimi azaltmaktır ve gerilimi azaltan davranışların tekrarlanma olasılığı yüksektir. Davranışçı kuramda amaç, istenmeyen davranışları değiştirmek ya da ortadan kaldırmak ve yerine uyumlu davranışlar kazandırmaktır (Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 65; Sharf, 2014, s. 259).

Davranışçılara göre insanlar, çevreye uyum sağlamaya güdülenmiş kişilerdir ve uyum hayatta kalma anlamına gelmektedir (Murdock, 2013, s. 244). Davranışçılara göre çocuk, kendi gelişimini belirlemede pasif bir rol oynamaktadır. Çevrenin yönlendirdiği şekilde davranışlarda bulunmakta ve davranış; kalıtım ve çevre etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Davranışların kontrol edilme sürecinde çevre şartları kişisel özelliklerden daha etkilidir (Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 67; Tüzün, 2000, s. 5).

Davranışçı kuramcılardan Watson, Thorndike ve Skinner'in de üzerinde durduğu gibi kazanılan tüm davranışlar, davranış potansiyelinde pekiştirme sonucu meydana gelen sürekli davranışlardır. İstenen davranış, pekiştirme yöntemi kullanılarak geliştirilebilmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 57).

Çocuk yetiştirme konusu üzerinde duran Watson'a (1980) göre kişilik, oldukça uzun bir süre içinde kazanılan bir alışkanlık sistemi ve koşullanma yaşantılarının bir ürünüdür. Bu doğrultuda çocuktaki koşullanma yaşantıları, yetişkinlik dönemindeki davranışlar üzerinde fazlasıyla etkili olmaktadır (Watson'dan aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 61).

Watson'a (1980) göre kişilik problemleri, koşullanma ya da koşullanmama ile tedavi edilmesi gereken davranış bozuklukları ve alışkanlık çatışmalarıdır (Watson'dan aktaran Nelson Jones, 1982, s. 114).

Skinner'a (1971) göre bir insan suç işleyebilir, başka bir insan da faydalı işler yapıyor olabilir. Her iki davranış da dış dünyanın etkisidir. Skinner, normal dışı davranışları uyumlu davranışların yerine etkisiz ve uyumsuz davranışların öğrenilmiş olması ile açıklamaktadır (Skinner'dan aktaran Karahan ve Sardoğan, 2004, s. 63). Organizmaların davranışlarının sonuçlarından daha yoğun bir şekilde etkilendiklerinde muhtemelen operant koşullanma süreci geliştiğini, bu şekilde çevreye uyum sağlama ve yaşamda kalmada daha başarılı olabildiklerini öne sürmektedir (Murdock, 2013, s. 244).

Skinner'e (1971) göre davranışlar, sonuçları tarafından şekillendirilmekte ve sürdürülmektedir. Davranışların şekillendirilmesinde ve sürdürülmesinde ise çevrenin rolü büyüktür. Skinner, organizma tepkide bulunduktan sonra çevrenin etkisini göz önüne alarak uyarıcı-tepkinin ötesine geçtiğini düşünmektedir (Skinner'dan aktaran Nelson Jones, 1982, s. 115). Davranışçı kuramın savunucularından Wolpe (1958) ise, karşılıklı ketleme terimini ortaya koymuş ve bunu kendiliğinden olan bir tepkinin gücünde bir azalma elde etmek için yeni bir tepkinin ortaya çıkması olarak tanımlamıştır (Wolpe'dan aktaran Sharf, 2014, s. 262).

Satir (1972, 1975), ailede gizli ve açık kuralların olduğuna dikkat çekmekte ve bu kuralların insanların yapabileceği şekilde olması gerektiğini belirtmektedir. Satir'e göre aile kurallarında esneklik ve yaşa uygunluk önemlidir ve çocuk büyüdükçe kurallar uygun bir şekilde değiştirmelidir. Satir tam bir insan olmayı, farklılaşma, ilişkiler, özerklik, kendilik değeri, güç, üretkenlik ve sevme şeklinde yedi temel kavramla açıklamaktadır. Ailenin, her bir üyenin sahip olduğu kendilik değeri, iletişim örüntüleri, ailenin kuralları ve ailenin toplum ile ilişkisi olmak üzere dört boyutta ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Satir'den aktaran Murdock, 2013, s. 414).

2.2.4. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Öğrenmede diğerlerinin gözlenmesi gibi sosyal rolleri vurgulayan Bandura (1969, 1974), sosyal bilişsel öğrenme kuramını geliştirmiştir (Bandura'dan aktaran Murdock, 2013, s.237). Bandura, insan davranışlarının çevrenin belirleyicisi olduğu kadar çevrenin de insan davranışlarının belirleyicisi olduğunu sosyal öğrenme kuramı ile açıklamaktadır.

Bandura'ya (1967, 1977) göre davranışlar, özellikle gözlem yoluyla ya da model alma aracılığı ile edinilen ilk yaşantıların sonuçları olan tepkilerle kazanılmaktadır. Model alma; dikkat etme, alıkoyma, motor üretim ve güdüsel süreçleri içermektedir (Bandura'dan aktaran Ormrod, 2013, s.112).

Sosyal bilişsel kuramcılar, insanların yalnızca gözlemleme yoluyla öğrenebildiğini ve öğrenmelerinin davranışa dönüştürülme zorunluluğunun olmadığını savunmaktadırlar. Öğrenilen bir davranış, öğrenildiği an davranışa yansıtılabileceği gibi, başka bir zaman yansıtılabilir ya da hiçbir zaman davranışa yansıtılmayabilir (Ormrod, 2013, s.114). Bandura'ya (1965a) göre, insanlar sıklıkla gözlem yapar, ancak bazen gözlemlediği anda davranışı taklit etmez. Buna rağmen gözlemledikleri davranışı sözlü olarak tanımlayabilirler. Bu durumda davranış değişmese bile insan yeni bir şeyler öğrenmiştir (Bandura'dan aktaran Ormrod, 2013, s.116).

Bir davranışın dolaylı yolla öğrenilmesi, davranışların çevre tarafından tesadüfen kazandırılmasından daha etkilidir. İşlevsel ve işlevsel olmayan davranışlar model yoluyla öğrenilebilmektedir. Örneğin bir fobi, kaygı yaşayan bir kişiyi gözlemleyerek kazanılmış olabilir (Murdock, 2013, s.249).

Bandura (1965) sosyal bilişsel öğrenme kuramında, modelin özellikleri ve gözlemcinin bireysel özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmak gerektiğini göstermektedir. Başarılı bir modelin olumlu sonuçlanan davranışları, gözlemcinin de modelin olumlu davranışı sonunda ulaştığı değerlere ulaşmak için çabalamasını sağlamaktadır (Bandura'dan aktaran Erdamar Koç, 2011, s.341). İnsanlar, çevresindeki olumsuz davranışların olumsuz sonuçlanmadığını gördüklerinde ise, olumsuz davranma eğilimleri artmaktadır (Ormrod, 2013, s.118).

Sosyal bilişsel kuramcılara göre, çevre davranışı etkiler ancak, zaman içinde insanlar kendi davranışlarını düzenlemeye başlayacaklardır. İnsanlar bunu, performans için kendi standartlarını geliştirme yoluyla, kendi davranışlarını bu standartlar temelinde gözlemleme ve değerlendirme yoluyla yaparlar. İnsanlar, yapıp yapmadıkları konusunda kendilerini ödüllendirme ya da cezalandırma yoluyla ve geçmiş performanslarını şimdiki amaç ve inançları üzerine yansıtma yoluyla davranışlarını düzenlemeye eğilimlidirler (Ormrod, 2013, s.140).

Okul öncesi dönemde, anne baba ve öğretmen en çok model alınan kişiler olmaktadır. Buna bağlı olarak öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışında davranış ve düşünceleri ile çocuklara örnek olmaları gerekmektedir. Ayrıca anne babalar, çocuklarında olumsuz davranışlar

görmek istemiyorlarsa kendileri de olumsuz davranış göstermekten çekinmek durumundadır (Erdamar Koç, 2011, s.341).

2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anne Baba Tutumları

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamasında, anne-baba-çocuk ilişkisinin önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Anne babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olması, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması için bir ön koşul niteliğindedir. Aile ortamında anne baba arasındaki iletişim çocuğu, çocuğun anne ile olan iletişimi babayı, çocuğun baba ile olan iletişimi de anneyi etkileyecektir. Bu nedenle aile, çocuğa çevresel koşulları sağlaması, çocuğun potansiyelini kullanması ve geliştirmesi, topluma ve kendisine mutluluk verecek tutum ve davranışları kazandırması bakımından çok önemlidir. Anne babaların çocukları ile sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmeleri için güvenli, kendilerine ve çocuklarına karşı saygılı, çocuklarının sorunlarına karşı duyarlı, işbirlikçi, duygu ve düşünceleri paylaşabilen ve kabul edici bir tutum içinde olmaları gerekir (Can Yaşar, Aral ve Kandır, 2003).

Çocuklar, diğer bireyleri öncelikle de aile bireylerini model alarak öğrenirler ve gelişirler. Bu nedenle, yaşama dair bakış açılarında, yaşam alışkanlıklarında, ahlaki değer yargılarının gelişmesinde ailenin yaşam şekli, davranışları, anne babaların çocuklarına gösterdikleri tutumlar büyük bir role sahiptir. Küçük yaşlarda, anne baba ve diğer yetişkinlerin tutumları, çocukların kişilik gelişimini, benlik algısını, ahlak gelişimini ve diğer gelişimlerini etkileyebildiği görülmektedir. Çocukların benlik algıları, yetişkinlerin tepkilerinden ve tutumlarından büyük oranda etkilenmekte, benlik algısı da bireylerin kişilikleri, girişimcilikleri ve tüm yaşamlarında etkili olabilmektedir (San Bayhan ve Artan, 2004).

Otoriter tutumun tam zıttı olarak serbest anne baba tutumları da çocukların gelişiminde sorunlara neden olabilmektedir. Yetişkin kontrolünün ve beklentisinin olmadığı serbest tutumla yetişen çocuklarda, yetişkine çok bağımlı olma, sorumluluklarını yerine getirmeme, başkalarından çok talepte bulunma ve diğer bireylerle uyum sağlamakta zorlanma gibi kişilik özellikleri gelişebilmektedir. Çocuklarına sevgi ile yaklaşan, gelişimlerine uygun beklentiler koyan ve aile bireylerinin karar ve isteklerine önem veren demokratik anne babaların çocuklarının ise mutlu olma, girişimci ve bağımsız davranabilme gibi özelliklere sahip olma olasılıkları yüksektir (San Bayhan ve Artan, 2004).

Literatürde anne baba tutumları, otoriter (baskıcı) tutum, dengesiz (kararsız, tutarsız) tutum, aşırı koruyucu tutum, ilgisiz (kayıtsız) tutum, demokratik tutum ve izin verici (hoşgörülü, gevşek) tutum olmak üzere altı başlıkta ele alınmaktadır (Aydın, 2002; Baumrind, 1966; Kulaksızoğlu, 1998; Şendil, 2003; Yavuzer, 2012).

2.3.1. Otoriter (Baskıcı) Tutum

Otorite, çocuğun sevilmesinin yanı sıra gerekli yapıcı bilgileri öğrenebilmesi için zorlayıcı bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun eğitiminde otorite unsurunun olması, onun doğru ve yanlış davranışı öğrenmesinde anne babalara yardımcı olmaktadır (Çakmaklı, 2009, s. 102).

Kılıç (2015), otoriter anne babayı, duyarsız, çocuğun kurallara boyun eğmesini ve itaat etmesini bekleyen, çocuğa duygusal yakınlık göstermeyen, emir verici davranışlar sergileyen anne baba olarak tanımlamaktadır. Baskıcı ve otoriter ailelerde anne babanın, iyi ve sağlıklı bir biçimde iletişime geçememesi nedeni ile eşler arasında da problemler mevcuttur. Bu sorunlar anne baba iletişimini etkilediği kadar, anne babanın çocuk ile olan ilişkilerini de etkilemektedir (Aydın, 2002, s. 59). Otoriter tutumu benimseyen anne babanın temel hedefi, çocuk üzerinde denetimi sürdürmektir. Otoriter anne baba, çocuğa gereksiz olarak gördüğü istenmeyen duygulardan kurtulmasını tavsiye etmektedir. Bu iletişim tarzında anne baba, çocuğun neler hissettiğine veya neler yaptığına çok az değer vermektedir. Çocuğun ihtiyaçları önemsenmez ve söyledikleri ile ilgilenilmez (Steede, 2003, s. 74). Çocuğun, uymak zorunda bırakıldığı katı kuralların bulunduğu otoriter tutumda, çocuğun aile içinde söz hakkı olmadığı gibi, özgürlükleri de kısıtlanmaktadır (Yörükoğlu, 2008).

Woolfolk'a göre (1987) otoriter anne baba, çocuk üzerinde sınırlama ve kontrol uygulamakta, çocuğa az güvenmekte ve istenmeyen davranış görüldüğünde cezaya başvurmaktadır. Bu şekilde çocuğa istediklerini yaptırmaya ve ona istedikleri biçimi vermeye çalışmaktadırlar. (Woolfolk'tan aktaran Bacanlı, 2013, s. 156). Ayrıca anne babalar, çocuğu sık sık eleştirmekte, ona sürekli nasihatler vermekte ve çocuğu en üst olmaya zorlamaktadırlar (Çakmaklı, 2009, s. 266). Bu anne babaların, kendi çocukluklarında şiddete maruz kaldıkları ve kendi çocuklarına da şiddet uyguladıkları görülmektedir. (Özbey, 2004, s. 70).

Baskı altında tutulmak, çocuk için olumsuz neticeler vermekte, çocuğun anne babasına ve diğer insanlara karşı duygularını ifade etmesini engellemektedir. Baskı ile karşılaşan çocuk, anne ve baba baskısından korktuğu için onlara itaat etme yolunu seçmektedir. Bu durumda çocuk, anne ve babasına sevgi yerine öfke ve nefret duygusu geliştirebilmektedir. (Aydın, 2002, s. 59; Yörükoğlu, 2008). Bununla birlikte baskıcı tutumla yetiştirilen çocuk ileriki yaşantısında, kendine güveni olmayan, mutsuz ve saldırgan davranışlar sergileyen, kaygılı, huzursuz, iletişim becerileri yetersiz, sosyal ilişkilerde pasif ve çekingen özellikler göstermektedir (Çakmaklı, 2009, s. 266; Erkan, 2013, s. 12; Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 738). Çocukların aldıkları cezaların şiddeti fazla olduğunda ya da olumlu davranışlarının ödüllendirilme ihtimali olmadığında kaçma tepkileri görülmektedir (Kuzucu, 2014, s.12).

2.3.2. Dengesiz (Kararsız, Tutarsız) Tutum

Dengesiz anne baba tutumu çok sık görülen kusurlu tutumlardan biridir. Anne ve baba, çocuğa çelişen mesajlar vermektedir. Ebeveynlerden birisinin evet deyip onay verdiği bir şeye bir diğer ebeveyn hayır demektedir. Ayrıca çocuğu disipline ederken hoşgörü ile karışık olarak cezalandırma da kullanılmaktadır. Bu, çocuğun zihninde çelişik bir durum yaratmaktadır. Bazı durumlarda ise aynı davranışa farklı zamanlarda farklı ve zıt tepkiler verilmektedir. Anne ve babanın çocuğun eğitimi konusunda uyuşmayan görüşleri vardır. Bu durum, çocuğun disiplini konusunda farklı tavırlar ortaya koymalarına sebep olmaktadır (Aydın, 2002, s. 59; Yörükoğlu, 2008). Disiplinin var olduğu, ancak ne zaman ve nerede uygulanacağının belirsiz olduğu tutum olarak tanımlanmaktadır.

Dengesiz anne babanın yetiştirdiği çocuklarda zamanla benzer belirtiler ortaya çıkar. Çocuk, yaptığı davranıştan dolayı ceza alıp almayacağını ya da tepki görüp görmeyeceğini kestirememektedir. Dengesiz davranan anne baba, çocuğun yanlış ve doğru davranışı, olumlu ve olumsuz davranışı birbirinden ayırt etme yeteneğinin gelişmesine engel olmaktadır (Gordon, 2001). Çocuk, hangi davranışına ne tepki geleceğini kestiremediği için tutumunu anne babanın keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışmaktadır (Yörükoğlu, 2008).

2.3.3. Aşırı Koruyucu Tutum

Koruma güdüsü, anne babaların çocukları için taşıdıkları önemli güdülerden biri olarak değerlendirilmektedir. Anne babanın en temel görevlerinden biri, öncelikle çocuklarının

temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha sonra da onları çevreden gelecek tehlikelerden korumaktır (Aydın, 2002, s. 59).

Aşırı korucu tutum sergileyen anne babaların koruma güdüsünü biraz abarttıkları ve çocuklarına sürekli himayeye muhtaçmış gibi davrandıkları görülmektedir. Bu tutumu sergileyen anne babalar, çocukları hep düşman bir çevre içindeymiş gibi davranmakta ya da çocuklarının kendi başına bir şeyler becerebileceğinden endişe etmektedirler. Bu nedenle çocuklarına karşı aşırı düşkünlük göstermektedirler. Çocuklarının ağlamasına dayanamazlar, hep yanlarında olsun isterler, çocuk oyun oynarken bile onu uzaktan izlerler ya da sık sık onu doktora götürürler. Çocuk ergen yaşa gelmiş olsa bile kendi kararlarını alma konusunda destek olunmadığı gibi onun yerine karar alırlar (Aydın, 2002, s. 59; Kulaksızoğlu, 1998).

Çocuğa aşırı sevgi ve aşırı disiplinsizlik gösterirler. Çocuğun olumsuz davranışlarını bile hoşgörü ile karşılamakta ve hiçbir kural koymamaktadırlar (Öztürk ve Uluşahin, 2014, s. 738).

Aşırı koruyucu tutum ile yetiştirilen çocuk, kendine güvensiz olur. Yeterince girişimci olamaz ve kendi başına kararlar alıp bağımsız davranamaz. İleriki yaşlarda bile kendini koruyacak ve himaye edecek birini arar. Diğer çocuklara göre daha az aktiftir, kas becerileri daha az gelişmiştir ve sosyal yönü daha zayıftır (Kulaksızoğlu, 1998). Bu durumda çocuk, sorumluluk duygusu gelişmemiş, hastalık kuruntusu olan bir birey olarak yaşamını sürdürebilir (Bakırcıoğlu, 2011, s. 189).

2.3.4. İlgisiz (Kayıtsız) Tutum

İlgisiz anne baba, çocuğu reddeden, gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamayan, çocukla çok az iletişim kuran anne baba olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 2015, s. 45). İlgisiz anne baba tutumunun sebebi çoğu zaman, ebeveynliğe hazır olmadan çocuk sahibi olmalarıdır (Çakmaklı, 2009, s.264).

İlgi göremeyen, reddedilmiş çocuk belki bir süre ilgi çekmek adına olumlu davranışlar gösterebilmektedir. Ancak gerektiği ilgiyi bulamadığında olumlu davranışlarından vazgeçerek olumsuz tepkilerde bulunabilmektedir. Kendi içine kapanıp, ailesi ile olan iletişimini en aza indirebilmekte ya da ailesinin ilgisini çekmek adına olumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunup, onaylanmayan davranışlar sergileyebilmektedir (Aydın, 2005, s. 49).

2.3.5. İzin Verici (Hoşgörülü, Gevşek) Tutum

İzin verici anne baba, çocuğa sınır koymayan, kendi davranışlarını düzenlemesini bekleyen, fazla özgürlük ve az sorumluluk veren, çocuktan gelişim düzeyine uygun davranış beklemeyen anne baba olarak tanımlanmaktadır (Erkan, 2013, s. 13; Kılıç, 2015, s. 45). İzin verici anne babalar, fazla istekte bulunmaz ve çocuğu cezalandırmaktan kaçınırlar. Woolfolk'a (1987) göre tutarsız ve güvensiz özellikler gösteren bu anne babanın çocuğu da kendine güvenmeyen ve mutsuz olma eğilimi yüksek olan bir çocuk olarak yetişmektedir (Woolfolk'tan aktaran Bacanlı, 2013, s. 156). İzin verici tutuma genellikle tek çocuğu olan ve çocuğuna aşırı ilgi gösteren anne babalarda rastlanmaktadır (Özbey, 2004, s.71).

İzin verici tutumla yetiştirilen çocuk için isteklerin sınırı yoktur ve anne babaya her istediğini yaptıracak güce sahiptir (Özbey, 2004, s.71). Santrock'a (1970) göre çocuk, devamlı dikkat çekmeye çalışır. Kendisine hizmet edilmesini ister (Santrock'tan aktaran Erkan, 2013, s. 13). İzin verici tutumla yetiştirilen çocuk, ihtiyacı olan model ve rehberden yoksun büyümesi nedeni ile saldırgan ve isyankâr davranışlar gösterebilmektedir (Yavuzer, 2012). Baumrind'e (1971) göre izin verici tutumla yetişen çocuk, ne istediğine tam olarak karar verememiş, doyumsuz, kurallara uyum sağlayamayan, paylaşma gibi becerilerden yoksun olmaktadır (Baumrind'den aktaran Aktaş Özkafacı, 2012).

2.3.6. Demokratik Tutum

Demokratik anne baba, duyarlı, sınır ve kurallar koyan, çocuğun gelişim dönemlerine uygun beklentilerde bulunan anne baba olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 2015, s. 45). Demokratik anne baba, çocuğu bağımsız olması için teşvik ederken çocuğun hareketleri üzerindeki kontrolünü sürdürmektedir (Erkan, 2013, s. 13). Çocuklarının davranışlarını daha akıllıca yönlendirirler. Çocuklarına karşı hoşgörü sahibidirler ve ona insan olarak saygı gösterirler. Çocuklarını çok az kısıtlarlar. Arzularını diledikleri gibi gerçekleştirmelerine izin verirler. Çocuklarının kabul edilme ve onaylanma isteklerini göz ardı etmezler ve gelişimine destek olurlar. Bu tür anne babalar çocuklarının kendilerini gerçekleştirmesine izin verirler. Bunu yaparken her bireyin kendine has ve biricik olduğunu unutmaz ve göz ardı etmezler (Kulaksızoğlu, 1998).

Anne babanın demokratik tutum sergileyerek çocuğa hoşgörü ile yaklaşması, çocuğun toplumsal bir birey olmasına büyük ölçüde yardım eder. Demokratik ortamda yetişen çocuklar, özgüveni yüksek, sorumluluk sahibi, mutlu, arkadaş canlısı olma özellikleri göstermektedir (Erkan, 2013, s. 13; Kulaksızoğlu, 1998).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okul öncesi dönemdeki çocukların uyum ve davranış sorunlarını ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemeye yönelik alan yazında çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Bu araştırmalar aşağıda özetlenmiştir.

John vd. (2015), altı-onsekiz yaşlar arasında bulunan çocuk ve gençlerdeki kaygı (anksiyete), depresyon ve panik atak rahatsızlıklarının belirtilerindeki ve tanılarındaki sıklığı incelemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Bu rahatsızlıkların etki oranları, risk altındaki yaşlar dikkate alınarak yoksunluk, yaş ve cinsiyet açısından hesaplanmıştır. Kaygı, depresyon ve panik atak rahatsızlıklarının belirtileri, altı-ondört yaşlar arasındaki bireylerde her hangi bir değişiklik göstermemiştir. Ancak bu rahatsızlıkların belirtilerinin, onbeş-onsekiz yaşlar arasında bulunan bireylerde önemli ölçüde arttığı belirlenmiştir.

Mian, Carter, Pine, Wakschlag ve Briggs Gowan (2015), yaptıkları çalışmada, küçük çocuklarda korkulu ve endişeli bir dizi davranışı değerlendirmek için Anksiyete Boyutlu Gözlem Programı (Anx-DOS) isimli yeni bir gözlemsel paradigma geliştirmiştir. Bunun geçerliliğini ve güvenirliğini sunmuşlardır. Üç-altı yaş aralığındaki 403 çocuk ve onların annelerinden oluşan örneklem ile yapılan çalışmada Anx-DOS iyi derecede gözlemciler arası güvenirlik ve iç tutarlılık göstermiştir. Geçerliliğin kanıtı, annelerin bildirdiği durumların ayrılık anksiyetesi, sosyal anksiyete, fobik kaçınma, travma belirtileri ve geçmiş hizmet kullanımları ile ilgili olmasıdır. Korku halinin tehlikeye karşı gözlenen gecikme ve dikkat eğilimi ile ilişkili olması da kanıtlar arasında yer almıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Anx-DOS'un küçük çocuklarda korku hali ve anksiyetenin erken belirtilerini fark etmek için iyi bir yöntem olduğu desteklenmiştir.

Tural Hesapçıoğlu, Tural ve Kandil (2014) çalışmalarında, Tourette sendromu ve diğer kronik motor ya da vokal tik bozukluğu bulunan çocuk ve ergenlerin yaşam kalitesi ve benlik saygılarının kontrol grubu ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Altı-onaltı yaşlar arasında kronik tik bozukluğu tanısı konan 57 olgu çalışma grubunu, yaş

ve cinsiyet bakımından benzer 57 kişi de kontrol grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunda çocuk tarafından bildirilen duygusal ve sosyal işlevsellik alt alanları dışında hem çocuklarda hem de ergenlerde bütün yaşam kalitesi alt testlerinin kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca on iki yaşında olmak ve kız cinsiyetinde olmak tik bozukluğunda düşük benlik saygısının yordayıcıları olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre tik bozukluğu bulunan çocuk ve ergenler psikiyatrik bir bozukluğu ya da ciddi tıbbi bir hastalığı olmayan gruptan daha fazla işlevsel bozulma yaşamaktadır.

Yaşar Ekici (2014), aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 295 çocuk ve ailesi ile bir çalışma yürütmüştür. Veri toplamak için Aile Bilgi Formu ile Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinde yer alan Problem Davranış Ölçeğini kullanmıştır. Çalışma sonucunda, okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları ile çocukların anaokuluna devam etme süresi, yaşı; annenin yaşı, mesleği, çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Babanın öğrenim durumu, mesleği, çalışma durumu, ailenin ekonomik durumu ve ailedeki çocuk sayısı ile çocukların problem davranışları arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bunun yanı sıra okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları ile çocuğun cinsiyeti ve annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Taner Derman ve Başal (2013), beş-altı yaş çocuklarda gözlenen davranış problemlerini ve anne baba tutumları ile problem davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için 532'si kız 580'i erkek 1112 çocuk ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada davranış problemi gösteren çocukların %53,6'sının erkek, %46,4'ünün kız olduğu belirlenmiştir. Çocuklarda görülen davranış problemleri sıklık bakımından değerlendirildiğinde; ilk sıralarda içe kapanıklık, aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğu ve iştahsızlık yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda; içe kapanıklık, hiperaktivite ve kıskançlık gösteren çocukların ailelerinin orta düzeyde ev kadınlığını reddedici tutuma sahip oldukları saptanmıştır. İştahsız, aşırı inatçı, vurma davranışı gösteren ve tırnak yiyen çocukların ailelerinin ise düşük düzeyde ev kadınlığını reddedici tutuma sahip oldukları görülmüştür. Çalışmada içe kapanıklık, aşırı inatçılık, hayvan korkusu ile aşırı koruyucu anne-baba tutumu arasında; içe kapanıklık, parmak emme ve fobiler ile demokratik tutum arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Hayvan korkusu ile ev kadınlığını reddedici tutum arasında; tükürme ve yalan söyleme ile sıkı disiplinli tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2012), ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışını yordama düzeyini incelemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya 60-72 aylar arasında olup anasınıfına devam eden 309 çocuğun anne ve öğretmenleri katılmıştır. Çalışmada, çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışlarının belirlenmesinde Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği kullanılmıştır. Ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesinde Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır. Demokratik ve otoriter tutumlar, çocukların içe dönüklüklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Aşırı koruyucu ve izin verici tutumun, çocuğun sosyal yetkinlik ve içe dönüklüğünü anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Anne baba davranışlarının çocuğun sosyal davranışları üzerindeki etkisine ilişkin bulgulara ulaşılmış ve çocukla ilgili yapılan çalışmaların başarılı olabilmesi için ailenin mutlaka sürece dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Gartstein, Putnam ve Rothbart (2012), yaptıkları çalışmada, erken çocukluk döneminde görülen davranış problemlerine ilk mizaç özelliklerinin katkısını belirlemeyi amaçlamışlardır. 361 bebeğin birbirine benzer özelliklerdeki ilk bakım veren bakıcıları (%90'ı anne) üzerinde çalışmalarını yürütmüşlerdir. Çalışmada, olumsuz duygusallığın yüksek seviyede olması ve zorlu kontrolün düşük seviyede olması, dışa vurma ve içselleştirme davranışlarında zorluklara işaret etmektedir. Olumsuz etki ve dışa vurma bileşenleri arasındaki ilişkinin sadece hayal kırıklığı ve üzüntü davranışını etkilediği gözlemlenmişken, olumsuz etkinin tüm boyutlarının aynı zamanda içselleştirme sorunları ile de ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Hassoy ve Çakıcı (2012), çocuklarda görülen davranış bozuklukları ile ilgili ailelerin bilgi düzeyleri ve tutumlarını incelemişlerdir. Çalışma, dört-oniki yaş grubunda çocuğu olan 47 anne ve 10 babadan oluşan 57 aile ile görüşme yaparak yürütülmüştür. Çalışmada, davranış bozuklukları yönünden ailelerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, davranış bozukluklarını tanımlamakta ve çeşitlerini saymakta zorluk yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca normal çocukluk davranışları ile bozuklukları ayırt edemeyerek tedavi sürecinde doğru bir yol izleyemedikleri ortaya çıkmıştır. Aileler en fazla saldırganlık, altını ıslatma, tırnak yeme, yalan söyleme gibi davranış bozuklukları olduğunu belirtmişlerdir. Bazı aileler ise kıskançlık, küsme, inat etme, ağlama gibi doğal çocuk davranışlarını da davranış bozukluğu olarak tanımlamışlardır. Ailelerin bu bozuklukların giderilmesinde bir uzman yardımına ihtiyaç duyulduğunun farkında oldukları saptanmıştır. Ancak çocuklardaki bozukluklar

genellikle normal davranışlar olarak algılanmakta ve aileler kendi başlarına çözebileceklerini düşünmektedirler.

Karakoç Demirkaya ve Abalı (2012), okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirleme amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Çocuk psikiyatristine başvuran aileler ile başvurmayan aileleri karşılaştırma ve tutumda etkili olabilecek çocuk sorun davranışları ve anne eğitiminin yerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ/2-3 ve ÇDDÖ/4-18) ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ) kullanılmıştır. Çalışma 24-72 aylık çocuklar, ilkokula gitmeyen çocuklar ve anneleri olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Üç grup arasında AHÇYTÖ alt boyutları karşılaştırıldığında aşırı koruyuculuk, katı disiplin, karı-koca geçimsizliği ve ev kadınlığı rolünün reddi alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Çocuk psikiyatristine başvuran annelerde bu alt boyutlarda daha yüksek ortalama bulunmuştur. Lise altı öğrenim düzeyine sahip anneler, lise ve üzeri öğrenim düzeyli annelere göre daha olumsuz tutum göstermiştir. Karı-koca geçimsizliği, katı disiplin, ev kadınlığı reddi boyutlarındaki yüksek ortalamalar ile çocuktaki ÇDDÖ dışa yönelim puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çocuk içe yönelim puanları geçimsizlik ve aşırı koruyuculuk ile ilişkili bulunmuştur. Çocuklardaki psikopatoloji varlığı ile annelerin olumsuz tutumları arasında ilişki belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim düzeyi arttıkça olumlu tutumların da arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şanlı ve Öztürk (2012), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenleri incelemişlerdir. Çalışma grubunu, 390 çocuğun annesi oluşturmuştur. Çalışmada, annelerin yaşı, öğrenim düzeyi ve çalışma durumu, aylık gelir durumu, ailenin oluştuğu kişiler değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Küçük yaşta olan, öğrenim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması ve kendini yeterli hissetmesi durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı saptanmıştır.

Şipal, Yeğengil ve Toka (2012), ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı bulunan kardeşler arasındaki kıskançlık seviyesini ölçmek için kardeş kıskançlığı ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışmalardan yola çıkılarak kıskançlığın, aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında mı, yoksa ikiz kardeşler arasında mı daha etkin bir şekilde görüldüğünü belirlemişlerdir. Buna göre bulunan kıskançlık oranlarının karşılaştırılıp incelenmesi amacı ile yapılan çalışmada, kardeşler arası kıskançlığa etki eden faktörler olarak cinsiyet, yaş,

kardeşler arasındaki yaş farkı, ebeveyn tutumu, çocukların ikiz olma ve ikizlerin tek-çift yumurta olma değişkenlerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, yaş farkı olan kardeşlerin ikiz kardeşlere oranla daha yüksek düzeyde kıskançlık gösterdiği belirlenmiş ve kıskançlıkta etkili faktörlerden birinin ebeveyn tutumu olduğu belirlenmiştir.

Akman, Baydemir, Akyol, Çelik Arslan ve Kent Kükütcü (2011), çalışmalarını okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapmışlardır. Türkiye'nin çeşitli illerindeki 110 okul öncesi öğretmenine ulaşmışlardır. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenleri sorun davranışları, en çok saldırgan ve şiddet içerikli davranışlar olarak tanımlamışlardır. Sorun davranışları gösteren çocukları ise, normal gelişim düzeyinin özelliklerini göstermeyen ve uyum sağlamayan çocuklar olarak tanımlamışlardır. Çalışmada, öğretmenlerin aslında sorun davranışlarda ortak bir tanıma ulaşamadıkları, kendi meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunları çocuğa göre yorumlayıp tanımlama yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışır, Özvurmaz, Tuğrul ve Şahbaz (2011), annelerin tuvalet eğitimi sırasında kullandıkları yöntemlerin bir-dört yaşlar arasındaki çocukların altını ıslatma durumları ile ilişkisini saptamak amacı ile bir çalışma yürütmüşlerdir. Randomize olarak seçilen 357 anne ve çocuk ile yaptıkları çalışmada, annelerin %36,7'sinin tuvalet eğitimine başlarken çocuğun eğitime hazır olup olmadığını anlamak için gelişimsel özelliklerini dikkate aldıklarını saptamışlardır. Annelerin %12'si eğitim sırasında ceza ve %74'ü ise ödül yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Annelerin tuvalet eğitimine başlamada çocuğun gelişim özelliklerini dikkate almasının, çocukların gündüz ve gece alt ıslatma olasılığını azalttığı saptanmıştır. Ayrıca annelerin eğitim sırasında ceza yöntemi kullanması ve çocuğun altını bezlemesinin ise altını ıslatma olasılığını arttırdığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda; uygun ebeveyn yaklaşımının çocuğun tuvalet eğitimini başarmasında ve buna bağlı olarak sağlıklı ruhsal gelişimin desteklenmesinde önemli olduğu vurgulanmıştır.

Eratay (2011), okul öncesi çocuklarda davranış problemlerini incelemek amacı ile bir çalışma yapmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, anne baba yaşı, mesleği, öğrenim durumu, ailenin gelir durumu ve ailede başka yetişkinlerin olması değişkenleri ele alınmıştır. Çalışma kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört-altı yaş arası 322'si kız, 316'sı erkek olmak üzere toplam 638 çocuğun anne babalarına Davranış Problemleri Kontrol Listesi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, çocuğun yaşı, mesleği ve ailede başka yetişkinin varlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çocuğun doğum sırası, kardeş sayısı, babanın yaşı,

mesleği, anne babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Yalçın ve Türnüklü (2011), genç yetişkinlerin, çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları anne-baba davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Okul öncesi eğitimi alan üç-altı yaş aralığındaki çocukların ebeveynleri ile yaptıkları çalışmada, kadınların erkeklere göre koruyucu tutumu daha önemli olarak algıladıklarını belirlemişlerdir. Fiziksel ve duygusal ceza durumları ile daha fazla karşılaştıkları, başarı için baskı algısının daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Çalışmanın bir diğer sonucu, ev kadınlığı rolünün göreceli olarak erkek grubuna göre kadın grubunda daha yüksek, karı-koca geçimsizliği algısının ise erkek grubunda daha yüksek olduğu şeklinde belirlenmiştir.

Yöntem Fidan (2011), bir Çocuk-Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları polikliniğine başvuran çocuk ve ergenlerin demografik özelliklerini ve belirti dağılımını saptamak amacı ile bir çalışma yapmıştır. İlk kez polikliniğe başvuran 632 çocuk ve ergen üzerinde değerlendirmede bulunmuştur. Çalışmada, çocuk ve ergenlerin %63,1'inin erkek olduğu ve başvuruların %40,3'ü altı-onbir yaş arasında iken, en az başvurunun sıfır-üç yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, başvuruların sinirlilik, yaramazlık, okul başarısızlığı, altını ıslatma-dışkı kaçırma, konuşma bozuklukları durumlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Cinsiyet farklılığı dikkate alındığında kızlarda mutsuzluk, ağlama, saç dökülmesi daha fazla görülmüştür. Okul başarısızlığı, yaramazlık, kekemelik ve tik belirtilerinin ise erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Geçimsizlik olan ve parçalanmış ailelerde, anne-babada ruhsal hastalık olması durumlarında çocuklarda bazı ruhsal belirtilerin daha fazla görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Dursun (2010), okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören 233 çocuk ve çocukların anne babaları üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, genç anne babaların aşırı koruyucu ve sıkı disiplinli tutumlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumlarının ve aile içi geçimsizliğin azaldığı, anne babalardan çalışmayanların çalışanlara göre daha koruyucu ve disiplinli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, anne babaların yaşı arttıkça çocuklardaki kaygı düzeyinin arttığını saptamıştır. Okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki bulunmuştur.

Aslan (2009), 240 çocukla yaptığı çalışmada beş-altı yaş çocuklarının bilişsel işlemleri ile uyum ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bilişsel işlemler ile uyum ve davranış problemleri arasında negatif yönde ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bilişsel

işlemlerin cinsiyet, yaş, okula uyum sorunu yaşama, herhangi bir probleme ilişkin tanı alma, anne eğitim durumu, anne yaş ve baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Ayrıca, uyum ve davranış sorunları ile cinsiyet, yaş, okula başlarken güçlük yaşama, daha önce tanı alma, anne öğrenim durumu, anne yaşı ve baba yaşı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamıştır.

Erermiş vd. (2009), okul öncesi yaş grubunda bulunan ve ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanısı alan çocukların annelerinin mizaç özelliklerinin belirlenmesi amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışma, ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanısı konan dört-yedi yaş arası 60 çocuğun ve herhangi bir hastalık nedeni ile tedavi görmeyen sosyo-demografik özellikler açısından birebir eşleştirilmiş 60 çocuğun annesi ile yapılmıştır. Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan grubun Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği'nde tüm davranış sorunları skorlarının kontrol grubundan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mizaç Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları puanlara bakıldığında, ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan çocukların annelerinin, kontrol grubuna oranla depresif, siklotimik, irritabl ve anksiyöz mizaç alanlarında daha yüksek puanları olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda, ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanısı alan çocukların annelerinin sağlıklı gruba göre mizaç özelliklerinin farklı olduğu ve annelerin mizaç özellikleri ile çocukların sorun davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Yeşilay ve Akbaba Altun (2009), okul öncesi öğretmenlerinin sınıftaki öğrencilerinin mastürbasyon davranışı ile ilgili baş etme stratejilerini ortaya çıkarmak amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Öğretmenlerin %70'inin sınıflarında mastürbasyon davranışı ile karşılaştıklarını belirlenmiştir. Çalışmada, okul öncesi çocukların bir araç kullanarak ya da kendi bedenlerini kullanarak ve günde bir-dört kez arası mastürbasyon yaptıkları katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Çalışma kapsamındaki çocukların %85'inin dinlenme saatinde uyumak istemediklerinde mastürbasyon yaptıkları saptanmıştır. Çocuklarının %5'inin sıkıldıklarında ve durgun etkinliklerde, %5'inin yemek saatinde yemek yemek istemediklerinde, %5'inin ise sıkıntılı ve gergin oldukları günlerde mastürbasyon yaptıkları belirlenmiştir. Katılımcıların belirttiklerine göre mastürbasyon yapmaya neden olan durumlar; evdeki sorunlar, psikolojik nedenler, fiziksel ve sosyal nedenler olarak gruplanmıştır.

Meadows, McLanahan ve Brooks Gun (2007), ebeveynlerde görülen majör depresyon ve yaygın anksiyete bozukluğunun çocuk davranış problemleri ile aile türleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada sözü edilen aile türleri, evli, birlikte

yaşayan, ilgili yerleşik yaşayan baba ve ilgisiz yerleşik yaşayan baba olarak belirtilmiştir. Çalışma kapsamında bulunan 2120 ailede, annede görülen anksiyete/depresyon rahatsızlığı ile 3 yaş çocuklarında anksiyete/depresyon, dikkat eksikliği ve karşı gelme bozukluğu arasında yüksek oranda ilişkili olduğu saptanmıştır. Babada görülen anksiyete/depresyon rahatsızlığının çocukta görülen bu rahatsızlıklar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak baba hastaysa ve birlikte yaşıyorsa bu durumun çocukta anksiyete/depresyon davranışlarını artırdığı saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, çocuğun sağlığı için annenin akıl sağlığının önemini vurgulamıştır.

Seven (2007), altı yaş anasınıfı çocuklarının sosyal davranış problemleri üzerinde ailesel faktörlerin etkisini belirlemek amacı ile bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, sosyal davranış problemleri ile cinsiyet, kardeş sayısı, annenin çalışma durumu ve ailenin sosyo-ekonomik durumu arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirlenmiştir. Alt faktörler incelendiğinde içselleşmiş davranış problemlerinin kardeş sayısına ve annenin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Dışsallaşmış davranış problemlerinin ise cinsiyet ve kardeş sayısına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Klein Velderman vd. (2006), bebeklik döneminde video-geribildirim müdahalesi ile okul öncesi dönem dışsallaştırma davranış problemlerini önleme konusunda bir çalışma yapmışlardır. Çocukların okul öncesi davranış problemleri üzerindeki müdahale etkilerini ilk kez anne olan 77 annedeki güvensiz yetişkin bağlanmasının aşırı belirtilerini gösteren bir örneklemde değerlendirmişlerdir. Ayrıca çocuklardaki davranış problemlerinin belirleyicilerini sınamışlardır. Çalışmada, 26 anne kontrol grubunu, 28 anne VIPP grubunu (bebek bakımı ile ilgili video ve broşür verilen grup) ve 27 anne ise VIPP-R grubunu (video ve broşürlere ek olarak örnek oluşturucu tartışmaların yapıldığı grup) oluşturmuştur (VIPP; anne duyarlılığına ve bebeğin yaşamının ilk aylarındaki uygulamalarına odaklanarak olumlu ebeveynliği teşvik etmek için oluşturulan kısa süreli video-geribildirim müdahalesi ile okul öncesi yaşta gelişen problemlerden çocuğu korumayı amaçlayan program olarak tanımlanmaktadır). Çalışma sonucunda, kontrol grubu ile karşılaştırıldığında bu programın uygulandığı çocuklarda daha az davranış problemi olduğu görülmüştür.

Sertbaş (2006), ilköğretim çağı çocuklarında sıkça karşılaşılan bazı davranış problemlerinin yaş, cinsiyet, benlik kavramı, anne baba tutumları ve atılganlık düzeyleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacı ile bir çalışma yapmıştır. Çalışma grubunu, bir ilköğretim okulunda okumakta olan ve davranış problemi olduğu varsayılan 120 öğrenci, 240 öğrenci velisi ve bu öğrencilerin öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, anne

baba arasındaki çatışmanın çocuklarda davranış problemlerine yol açtığı, kız ve erkek çocuklarında görülen davranış problemlerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Anne baba tutumlarının, çocukların benlik kavramı puanlarının ve atılganlık düzeylerinin problem davranışların oluşumunda ya da gelişiminde büyük rol oynadığı görülmüştür. Çocuklardaki davranış problemlerinin anne baba tutumlarına göre şekillendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Uslu Gündüz (2006), uyum sorunu olan öğrencilerin anne baba, öğretmen ve kendileri tarafından bu sorunu ele alış biçimleri açısından birbirleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacı ile bir çalışma yapmıştır. Çeşitli uyum sorunları nedeni ile Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne gönderilen 100 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi, onların anne-babaları ve öğretmenlerinden oluşan 300 kişi ile Davranış Değerlendirme Ölçeğinin (DDÖ) öğrenciler için, anne-babalar için ve öğretmenler için olan üç formunu kullanmıştır. Çalışma sonucunda, ailede problem çözme işlevindeki olumsuzluğun, çocuklardaki anksiyete/depresyon, sosyal sorunlar, dikkat ve düşünme sorunları ve saldırgan davranışlarda artışa sebep olduğu belirlenmiştir. Ailede iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme gibi işlevlerdeki olumsuzluğun çocuklarda görülen uyum sorunlarında artışa sebep olduğu saptanmıştır.

Ünlü, Aras, Büyükgebiz ve Bekem (2006), yeme reddi olan bir-altı yaşlar arasında 30 çocuğun annelerinin depresyon, kaygı düzeyi ve kişilik özellikleri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya yeme reddi yakınmasıyla kliniğe başvuran bir-altı yaşlar arasında 30 çocuk ve annesi alınmıştır. Çocukların annelerine Beck Depresyon Envanteri, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, Aile Değerlendirme Ölçeği ve SCID-II Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Anneler SCID II görüşmesi ile kişilik bozuklukları açısından değerlendirilmiştir. Beslenme sorunu olmayan 30 çocuk ve annesi kontrol grubunu oluşturmuştur. Yeme reddi olan çocukların annelerinin depresyon ve anksiyete belirti düzeylerinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca algıladıkları aile işlevlerinin daha sağlıksız olduğu saptanmıştır. Annede kişilik bozukluğunun varlığı açısından iki grup arasında anlamlı farklılık belirlenmemiştir.

Yang, Fullwood, Goldstein ve Mink (2005), klinik çalışma ile, mastürbasyon yapan çocukların ortak ve belirgin özelliklerini tanımlamak amacı ile yürüttükleri çalışmada; 12 kız hastayı direkt gözlemleyerek ve video kamera kullanarak incelemişlerdir. Mastürbasyon davranışlarının üç hafta ile üç yaş arasında görüldüğünü belirlemişlerdir. Yüzde kızarma, düzensiz nefes alma, hırıltı çıkarma, ritmik pelvik hareketler izlenmiş ve mastürbasyon süresinin en az bir dakika sürdüğü gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında gözlemlenen

mastürbasyon davranışı, hastaların başka bir etkinliğe yönlendirilmesiyle ya da ailenin müdahalede bulunması ile durdurulmuştur.

Anselmi, Piccinini, Barros ve Lopes (2004), çalışmalarını okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemlerinin sosyo-demografik, ailesel ve bireysel belirleyicilerini incelemek amacı ile yapmışlardır. Doğumundan itibaren takip edilen 5304 çocuğun içinden seçtikleri dört yaşındaki 634 çocuk ve onların anneleri çalışmaya alınmıştır. Çalışmada, ev ziyaretleri sırasında, çocukların davranış problemleri ve zekâ düzeylerinin yanı sıra annenin psikiyatrik rahatsızlık oranı, ev ortamının özellikleri ve diğer sosyo-demografik, ailesel ve bireysel faktörler dikkate alınarak gözlem yapılmıştır. Çalışma sonucunda, çocuklarda davranış problemi görülme oranı %24 olduğu saptanmıştır. Annenin psikiyatrik rahatsızlık oranının, annenin yaşının, öğrenim düzeyinin, çocuğun kendinden küçük kardeş sayısının ve ev ortamının özelliklerinin çocuklardaki davranış problemlerini %28 oranında etkilediği belirlenmiştir.

Deniz (2003) yaptığı araştırmada kronik hastalığı olan ve olmayan çocukların davranış problemlerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara ve Hacettepe Üniversitesi Hastanelerinin çocuk kliniklerinde tedavi gören kronik, akut hastalık tanısı alan ve polikliniklerine gelen yedi-on yaşlarındaki toplam yüz elli çocuk oluşturmuştur. Çocukların davranış problemlerini belirlemek amacıyla Child Behavior Check List (CBCL)'in Çocuk Davranışlarını Değerlendirme bölümünün annelere uygulandığı araştırmada kronik hastalıklı çocukların davranış problemine ilişkin puan ortalamaları akut ve poliklinik hastası olan çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuğun yaşına, cinsiyetine, doğum sırasına, hastalık tanı ve süresine göre davranış problem puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.

Galboda Liyanage, Prince ve Scott (2003), olumlu ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Üçbuçuk yaşında çocuğu olan 800 anne ile yaptıkları çalışmada, anne-çocuk katılımlı etkinliklerin çocuklarda görülen davranış problemleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu etkinin %70 oranında olduğunu belirlemişlerdir. Davranış problemlerinin okul öncesi dönem çocuklarında yaygın oranda görüldüğü ve bu konuda aile, okul ve sağlık hizmetlerinin sorumlu olduğu belirtilmiştir. Anne-çocuk katılımlı etkinliklerin düşük seviyede olduğu durumlarda çocuklarda davranış problemi görülme sıklığının arttığı yönünde bir ilişki bulunmuştur. Çalışmaya göre, çocuklarda görülen davranış problemleri

ile anne-çocuk katılımlı etkinliklerin düşük seviyesi arasındaki ilişki, ailede sosyal problemler olması durumunda daha da güçlüdür.

Toros, Tot ve Avcı (2002), yaptıkları çalışmada, polikliniğe başvuran 28 çocuk ve ergenden Tourette Bozukluğu olanların sosyodemografik özelliklerini belirlemek, sosyodemografik özellikler ile motor ve vokal tiklerin şiddeti arasındaki ilişkiyi saptamak ve DSM-IV'e göre Tourette Bozukluğundaki eştanı sıklığını ve eştanıları belirlemeyi amaçlamışlardır. Çocuk ve ergen hastalardan oluşan çalışma grubunun %75'inde obsesif-kompulsif bozukluğu ve %14.2'sinde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu eştanı olarak bulunmuştur. En yaygın motor tik göz kırpma, en yaygın vokal tik ise boğaz temizleme olarak belirlenmiştir.

Chen vd. (2000) çalışmalarında Çin kültüründe otoriter anne davranışlarının anne-çocuk ilişkisini nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamıştır. İki yaşındaki 166 çocuk ve annelerinin katıldığı çalışmada anne-çocuk ilişkisi, annelerden alınan raporlara bakılarak tespit edilmiştir. Ebeveynlik stratejileri, çocuk davranışları, çocukların annelerine olan davranışları gözlem yoluyla belirlenmiştir. Çalışmada annenin otoriter tutumlarının düşük güçlü ebeveynlik stratejileri ile ilişkili olduğu şeklinde bulgulara ulaşılmıştır. Anne davranışlarının çocuk davranışlarıyla ebeveynlik stratejilerinin aracılığı yoluyla da ilişkili olduğu saptanmıştır. Çalışma annenin otoriter davranma eğilimlerinin ve bunların çocuk gelişimindeki farklı etkilerinin bütünlüğü hakkında bir kanıt sağlamıştır.

Ellingson vd. (2000), parmak emme davranışının tedavisi üzerine yaptıkları çalışmada, parmak emme davranışı gösteren yedi ve on yaşlarında 2 çocuğu incelemişlerdir. Parmak emme davranışının her iki çocukta da yalnız oldukları sürelerde gözlemlendiği belirtilmiştir. Parmak emme davranışının tedavisi olarak her iki çocuğa da eldiven giyme zorunluluğu uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan eldiven giyme zorunluluğu uygulaması ile, çocuklardan birinde sadece ortalama bir düşüş sağlanırken, diğerinde parmak emme davranışının tamamen sonlandığı belirlenmiştir.

Muris, Steerneman, Merckelbach ve Meesters (1996), çalışmalarında model almanın ve ebeveynlerdeki korku halinin çocukların korkuları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çocuklarda görülen uzun süreli kaygı ile anne babada görülen uzun süreli kaygı arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Özellikle çocuklardaki korkma halinin sadece annenin korkma haliyle ilişkili olduğunu ve bu ilişkide model almanın rol oynadığını belirlemişlerdir. Çalışmada çocukların korkularını belirlemek amacı ile kullanılan ölçeğin (FSSC) sonuçlarına göre; korkularını hiçbir zaman belli etmeyen annelerin çocuklarında en düşük değerler ortaya çıkmıştır. Korkularını sıklıkla belli eden annelerin çocuklarında en

yüksek değerler ve korkularını bazen belli eden annelerin çocuklarında da orta düzeyde değerlerin ortaya çıktığı görülmüştür.

Lavigueur, Saucier ve Tremblay (1995), okul öncesi dönemde uyum ve davranış sorunu olan çocukları ve ailelerini, çocuklar sekiz-dokuz yaşlarına gelene kadar izlemiştir. Çalışma sonucunda, çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri orta ve düşük düzeyde olup ailelerinden gördükleri yıkıcı davranış özelliklerini taklit ettikleri görülmüştür.

King, Gullone ve Ollendick (1992), çalışmalarında Avustralyalı normal çocuk ve ergenlerden oluşan geniş bir örneklem üzerinde korku ve anksiyete arasında ilişki olup olmadığını sınamışlardır. İki farklı ölçme aracının kullanıldığı çalışmada korku puanlarının anksiyete, cinsiyet ve yaş değişkenlerine duyarlı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yüksek anksiyete düzeyine sahip çocukların, düşük anksiyete düzeyine sahip çocuklardan daha yüksek korku puanlarına sahip olduğu da çalışma sonucunda saptanmıştır.

Gortmarker, Walker, Weitzman ve Sobol (1990), çocuklarda ve ergenlerde kronik hastalıklar, sosyoekonomik riskler ve davranış problemleri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Amerika'da bulunan dört-onyedi yaşlar arasındaki 11.699 çocuk ve ergeni temsil eden bir örneklem üzerinde çalışmayı yürütmüşlerdir. Diyabet, astım, kanser ve epilepsi gibi hastalıkların içinde bulunduğu 19 çeşit hastalığı bulunan çocuk ve ergenlerde görülen davranış problemlerinin sıklığı üzerine bulgular elde edilmiştir. Davranış problemi puan ortalamalarının, kronik hastalığı olan çocuklarda, olmayanlardan 1.55 kat daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonuçları, kronik fiziksel hastalıkların sosyodemografik değişkenlerden bağımsız olarak davranış problemleri için önemli bir risk faktörü olduğunu göstermiştir.

Lee ve Bates (1985), altı, onüç ve yirmidört aylık çocuklar ve anneleri ile yaptıkları çalışmada, anne ve çocuk arasındaki etkileşim tarzını incelemişlerdir. İki yaşındaki çocukları, annelerinin kontrolüne direnmeye eğilimli ve çok zor mizaçlı olarak tanımlamışlardır. Ayrıca iki yaşındaki çocukların genellikle daha olumsuz olduklarını ve annelerinin daha müdahaleci yöntemler kullandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada, zor mizacın daha sonraki davranış problemlerinin gelişmesi ile bağlantılı olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin etkileşiminde, çocukların ruh hali ve kişiliklerinin etkisinin önemi vurgulanmıştır.

Beautrais, Fergusson ve Shannon (1982), aile ortamının çocuk yetiştirme ve çocuklarda görülen davranış problemleri üzerindeki etkisini araştırmak amacı ile bir çalışma

yapmışlardır. Stresli aile ortamının çocuklarda davranış problemlerinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu saptamışlardır. En sık görülen davranış problemlerinin yönetme ve kontrolde zorluk, öfke nöbetleri-nefesini tutma, yeme-besleme problemleri, saldırgan davranışlar ve gerginlik-sinirlilik hali olduğunu belirtmişlerdir.

Chess ve Thomas (1977), New York İzlem Çalışması olarak adlandırılan çalışmalarında, 133 çocuğu gelişim süreçlerinde izlemişlerdir. Bu esnada çocukların mizaçlarında ne gibi değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmada, çocukların mizaç özelliklerinin bebeklikten ergenliğe kadar izlenebileceği gösterilmiştir. Çocukların gündelik yaşantıları esnasındaki davranışları hakkında anneleri ile görüşme yapılmıştır. Organizma-çevre etkileşiminin, yaş dönemlerini takip eden yeni davranış kalıpları üretmeyi sürdürdüğü görülmüştür. Çalışma, mizacın genetik bir temeli olduğunu ancak aile ve sosyokültürel durumlar gibi çevresel faktörlerden de etkilendiğini ortaya koymuştur. Mizacın çocuklarda görülen davranış problemleri üzerinde etkisi olduğu ve ebeveynlerin çocuklardaki geçici ve kalıcı problemleri yönetme tarzını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Levine (1975), altına kaka yapma (enkoprezis) rahatsızlığı olan dört yaşın üzerinde 102 çocuk ile 18 aydan fazla süren bir çalışma yapmıştır. Çocukları demografik özelliklerine, barsak çalışma geçmişine, erken tuvalet eğitimi durumuna ve barsaklarda anormal çalışma görülme durumlarına göre karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucunda enkoprezisli 61 çocuğun annelerinin, çocuk stres altında olduğunda enkoprezis görüldüğünü bildirdikleri belirtilmiştir. Çocuklarda enkoprezis görülme durumu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Klackenberg (1949), bebeklerde ve çocuklarda parmak emme davranışına sebep olan faktörlerin önemini ve parmak emme davranışının sıklığını belirlemek amacı ile bir çalışma yapmıştır. Çalışmasında parmak emme ve diğer benzer emme durumlarının %50'sinin bir yaş civarında görüldüğü, dört yaşa gelindiğinde görülme sıklığının %36 oranında olduğunu belirlemiştir. Bu oranların parmak emme davranışının hafif ve ağır derecelerini içerdiğini belirten Klackenberg, ağır derecede olan parmak emme davranışının dört yaş sonrasında %14 oranında görüldüğünü saptamıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama (survey) modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2002, s.77). Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranmaktadır. (Büyüköztürk, vd., 2013, s.177).

Araştırmanın bağımlı değişkenleri, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların uyum sorunları ve anne tutumlarıdır. Bağımsız değişkenleri ise; çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam etme süresi, annenin yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, babanın yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu ve ailenin sosyoekonomik durumudur.

4.2. Evren

Araştırmanın evrenini, Ankara ili merkez ilçelerinden Çankaya'da bulunan Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokullar bünyesindeki anasınıfları ve bağımsız anaokullarına devam eden çocuklar oluşturmuştur. Bu doğrultuda Çankaya ilçesinde ilkokul ve ortaokullar bünyesinde 98 anasınıfı ve 13 bağımsız anaokulu olduğu saptanmıştır.

4.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, evrenden rasgele seçilen Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokullar bünyesindeki 9 anasınıfı ve 6 bağımsız anaokulu olmak üzere toplam 15 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden, normal gelişim gösteren 36-72 aylık toplam 352 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Bu çocukların 165'i ilkokul ve ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarına, 187'si ise bağımsız anaokullarına devam etmektedir. Uyum sorunu olan ve olmayan çocuklar ayrı ayrı belirlenerek çalışmaya alınmışlardır. Bu çocuklar, Çankaya İlçe Merkezinde bulunan resmi ilkokul ve ortaokulların anasınıfları ve bağımsız anaokullarına devam eden tüm çocuklara ulaşmanın zaman ve maliyet açısından mümkün olamayacağı düşünülerek kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Araştırmaya alınan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların ve ailelerinin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Çocukların ve Ailelerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik özellikler		f	%
Cinsiyet	Kız	166	47,2
	Erkek	186	52,8
Yaş	3-4 yaş	108	30,7
	5-6 yaş	244	69,3
Kardeş sayısı	Tek çocuk	112	31,8
	İki kardeş	205	58,2
	Üç kardeş ve üzeri	35	10,0
Doğum sırası	İlk doğan	183	52,0
	İlkten sonra doğan	169	48,0
Okul öncesi eğitime devam etme süresi	İlk yılı	197	56,0
	İkinci yılı	102	29,0
	Üçüncü yılı	53	15,0
Annenin öğrenim düzeyi	İlköğretim	48	13,6
	Lise	121	34,4
	Üniversite ve üzeri	183	52,0
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	178	50,6
	Çalışmıyor	174	49,4
Babanın öğrenim düzeyi	İlköğretim	41	11,6
	Lise	100	28,4
	Üniversite ve üzeri	211	60,0
Babanın çalışma durumu	Çalışıyor	339	96,3
	Çalışmıyor	13	3,7
Ailenin sosyo-ekonomik durumu	Alt	22	6,3
	Orta	307	87,2
	Yüksek	23	6,5
Toplam		352	100,0

Tablo 1'de araştırmada yer alan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde; 166 (%47,2) kız ve 186 (%52,8) erkek çocuk olduğu görülmektedir. Yaş değişkenine göre, 3-4 yaş grubunda 108 (%30,7) ve 5-6 yaş grubunda 244 (%69,3) çocuk bulunmaktadır. Tek çocuk olan 112 (%31,8), iki kardeş 205 (%58,2) ve üç kardeş ve üzeri olan 35 (%10,0) çocuk bulunmaktadır. İlk doğan 183 (%52,0) ve ilkten sonra doğan 169 (%48,0) çocuğun olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi eğitime devam etme süresine göre, ilk yılı olan 197 (%56,0), ikinci yılı olan 102 (%29,0) ve üçüncü yılı olan 53 (%15,0) çocuk olduğu saptanmıştır.

Çocukların annelerinin öğrenim düzeylerine göre, annesi ilköğretim mezunu olan 48 (%13,6), lise mezunu olan 121 (%34,4), üniversite ve üzeri mezunu olan 183 (%52,0) çocuk olduğu görülmektedir. Annesi çalışan 178 (%50,69) ve annesi çalışmayan 174 (%49,4) çocuk olduğu saptanmıştır. Babası ilköğretim mezunu olan 41 (%11,6), lise mezunu olan 100 (%28,4), üniversite ve üzeri mezunu olan 211 (%60,0) çocuk olduğu belirlenmiştir. 339 (%96,3) çocuğun babasının çalışmadığı, 307 (%87,2) çocuğun ailesinin orta gelir düzeyine sahip olduğu saptanıştır.

4.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; çocuklar ve ailelerinin özelliklerini belirlemeye yönelik "Demografik Bilgi Toplama Formu", uyum sorunu olan ve olmayan çocukları belirlemeye yönelik "Uyum Sorununu Belirleme Formu" ve anne tutumlarını tespit etmek için "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" kullanılmıştır.

4.4.1. Demografik Bilgi Toplama Formu

Araştırmaya alınan çocuklar ve ailelerine yönelik bilgileri toplamak amacı ile geliştirilmiş olan Demografik Bilgi Toplama Formunda toplam 12 kapalı uçlu soruya yer verilmiştir. Form, çocuğun cinsiyeti, yaşı, devam ettiği okul, anne-babanın öğrenim durumu gibi soruları içermiştir. Formda, uyum sorunu olma durumu ve varsa uyum sorunu türü gibi sorulara da yer verilmiştir. Form, araştırmacı tarafından annelere sunulmuştur.

4.4.2. Uyum Sorununu Belirleme Formu

Literatürden yararlanılarak çocukların uyum sorununu belirlemek amacı ile hazırlanmış olan Uyum Sorununu Belirleme Formunda toplam 7 kapalı uçlu soru yer almıştır. Çocuğun uyum sorunu olup olmadığı, hangi uyum sorunlarının olduğu, bu uyum sorunlarına yönelik tıbbi teşhisinin olup olmadığı gibi sorular formda yer alan sorulardandır. Kapsam geçerliğini belirlemek amacı ile form, üç uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yapılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Form, araştırmacı tarafından annelere ve öğretmenlere sunulmuştur. Formdan elde edilen bilgilere göre, araştırmaya alınan çocukların hangi grupta olacağına karar verilmiştir. Anne ve/veya öğretmenden alınan cevaplar doğrultusunda en az bir uyum sorununa sahip olduğu belirtilen çocuk uyum sorunlu grupta yer almıştır.

4.4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Ebeveyn Tutum Ölçeği anne babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacı ile Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, demokratik tutum, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum olmak üzere dört alt boyutu içermektedir. Demokratik tutum 17 madde, otoriter tutum 11, aşırı koruyucu tutum 9, izin verici tutum ise 9 madde olmak üzere toplam 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler, davranış biçimleri şeklindedir. Her bir davranış biçimine cevaplayıcılar "Her zaman" ve "Hiçbir zaman" arasında değişen beş seçenek arasında cevap vermektedir. "Her zaman" cevabı 5 puan iken "Hiçbir zaman" cevabı 1 puandır. Ölçekte yüksek puanlar alt boyutun ait olduğu ebeveynlik tutumunun baskın olduğunu, düşük puanlar ise o ebeveynlik tutumunun zayıf olduğunu göstermektedir.

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu boyut için .75 ve izin verici boyut için ise .74 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenirlik analizleri sonuçları, Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin (ETÖ), ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarını değerlendirmede yeterli düzeyde geçerlik ve güvenirlik değerlerine sahip bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmada ölçeğin güvenirliği için her bir faktöre ilişkin ve ölçeğin geneline ilişkin olarak belirlenen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılarak Tablo 1'de

gösterilmiştir. Bu katsayı, tüm maddeler dikkate alınarak hesaplandığından, testin genel güvenirlik yapısını diğer katsayılara göre en iyi yansıtan katsayıdır (Özdamar, 2004).

Tablo 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Faktörlerine Ait Alfa Güvenirlik Katsayıları

	Demokratik Boyut	Otoriter Boyut	Aşırı Koruyucu Boyut	İzin Verici Boyut
Madde Sayısı	17	11	9	9
Cronbach α	.86	.80	.78	.71

Tablo 2'ye göre Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Demokratik Boyut için .86, Otoriter Boyut için .80, Aşırı Koruyucu Boyut için .78, İzin Verici Boyut için .71 ile kabul edilebilir güvenirlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda ölçeğin tüm boyutları için kabul edilebilir düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu söylenebilir. Maddeler kendi içerisinde yüksek düzeyde güvenirliğe sahip olduğu yukarıda yer alan güvenirlik katsayıları ile görülmektedir. Tezbaşaran (1997, s.47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre araştırma için kullanılan ölçeği oluşturan boyutların güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

4.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler araştırmanın genel amaç ve alt amaçları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacı ile frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğinin güvenirliği için her bir faktöre ilişkin ve ölçeğin geneline ilişkin olarak belirlenen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların değişkenlere göre farklılık yaratıp yaratmadığı t Testi ve ANOVA ile sınanmıştır. Ayrıca tüm bulgularda betimsel istatistiğe yer verilmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacı ile yapılan araştırmanın bulgularına bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmaya alınan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan çocukların uyum sorununa göre dağılımı Tablo 3'te, uyum sorunu türleri Tablo 4'te sunulmuştur. Uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutum puanlarının dağılımı, uyum sorunu olan ve çocukların anne tutum puanlarının cinsiyete, yaşa, kardeş sayısına, okul öncesi eğitime devam etme süresine, anne öğrenimi ve baba öğrenimine göre dağılımları da bu bölümde incelenmiştir.

Tablo 3. Çocukların Uyum Sorununa Göre Dağılımı

		Anneye göre		Öğretmene göre	
		f	%	f	%
Uyum sorunu	Var	153	43,5	128	36,4
	Yok	199	56,5	224	63,6
Teşhis edilme durumu	Teşhisi var	18	11,8	15	11,8
	Teşhisi yok	135	88,2	113	88,2
Ailenin bilme durumu	Biliyor	153	43,5	107	83,6
	Bilmiyor	199	56,5	21	16,4
Uyum sorunu süresi	6 ay ve daha kısa	46	30,0	93	72,6
	1 yıl	43	28,1	14	11,0
	1 yıldan fazla	64	41,9	21	16,4

Tablo 3'e bakıldığında, annelere göre uyum sorunu olan 153 (%43,5) ve uyum sorunu olmayan 199 (%56,5) çocuğun olduğu görülürken, öğretmenlerine göre uyum sorunlu 128 (%36,4), uyum sorunu olmayan 224 (%63,6) çocuğun olduğu görülmektedir. Annelere göre uyum sorunu teşhisi olan 18 (%11,8) ve teşhisi olmayan 135 (%88,2) çocuğun olduğu, öğretmenlerine göre ise uyum sorunu teşhisi olan 15 (%11,8), teşhisi olmayan 113 (%88,2) çocuğun olduğu belirlenmiştir. Çocukların uyum sorununu ailelerin %43,5'i bilirken, %56,5'i bilmemektedir. Öğretmenlerine göre ise, çocukların uyum sorununu ailelerin

%83,6'sı bilmekte, %16,4'ü bilmemektedir. Uyum sorunu süresine bakıldığında, annelere göre 6 ay ve daha kısa süredir uyum sorunu olan %30,0, 1 yıldır uyum sorunu olan %28,1 ve 1 yıldan fazla süredir uyum sorunu olan %41,9 oranında çocuk bulunmaktadır. Öğretmene göre ise 6 ay ve daha kısa süredir uyum sorunu olan çocuk oranı %72,6'dır.

Tablo 4. Uyum Sorunu Olan Çocukların Uyum Sorunu Türüne Göre Dağılımı*

		Anneye göre (n=153)		Öğretmene göre (n=128)	
		f	%	f	%
Uyum sorunu türleri	Saldırganlık	14	9,1	29	22,6
	Korku	29	19,0	19	14,8
	Uyku bozukluğu	9	5,9	5	3,9
	Kekemelik	10	6,5	18	14,1
	Parmak emme	15	9,8	10	7,8
	Tırnak yeme	23	15,0	10	7,8
	Mastürbasyon	2	1,3	1	0,8
	Altını ıslatma	8	5,2	5	3,9
	Dışkı kaçırma	1	0,6	2	1,6
	İçe kapanıklık	26	17,0	34	26,6
	Kıskançlık	44	28,7	22	17,2
	İnatçılık	85	55,5	51	40,0
	Tik	2	1,3	3	2,3
	Kaygı-anksiyete	7	4,6	17	13,3
	Toplam	275		226	

*Her bir çocuk için birden fazla uyum sorunu olabildiği için toplam frekans, örneklemden yüksektir.

Tablo 4'te çocukların uyum sorunu türlerinin annelere ve öğretmenlere göre dağılımları incelendiğinde, annelere göre çocukların %9,1'i, öğretmenlere göre ise %22,6'sı saldırganlık sorununa sahiptir. Annelere göre çocukların %19,0'ı, öğretmenlere göre %14,8'i korku yaşamaktadır. Annelere göre çocukların %6,5'i, öğretmenlere göre %14,1'i kekemelik sorunu göstermektedir. Parmak emme sorunu olan, anneye göre 15 (%9,8) ve öğretmene göre 10 (%7,8) çocuk bulunmaktadır. Tırnak yeme sorunu, annelere göre %15,0, öğretmenlere göre %7,8 çocukta bulunmaktadır. Öğretmenlere göre çocukların %26,6'sında içe kapanıklık, annelere göre %28,7'sinde kıskançlık sorunu saptanmıştır. İnatçılık sorunu annelere göre çocukların %55,5'inde, öğretmenlere göre de %40,0'ında mevcuttur.

Tabloda yer alan bulgulardan da görüldüğü gibi annelerin çocuklarında en fazla inatçılık ve kıskançlık sorunları ile karşılaştıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin ise en fazla inatçılık ve içe kapanıklık sorunlarını ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Bu bulgular, daha önce yapılan çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. Taner Derman ve Başal'ın (2013) yaptığı çocuklarda görülen davranış problemlerinin sıklık bakımından değerlendirildiği araştırmada ilk sıralarda içe kapanıklık, aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğu ve iştahsızlık yer almaktadır.

Çocuklarda görülen kıskançlık, ailelerin ya da öğretmenlerin beklentilerinin yüksek olmasına, çocukları olumsuz şekilde eleştirmelerine, özgüvenlerini geliştirici yönde destekleyememelerine ve diğer olumsuz tutumlarına bağlı olarak gelişebilir. Bununla birlikte annelerin kıskançlık sorunu ile diğer uyum sorunlarına göre daha fazla karşılaşmalarının nedeni kardeş kıskançlığına da bağlı olabilir. Bu doğrultuda Şipal, Yeğengil ve Toka'nın (2012) ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı bulunan kardeşler arasındaki kıskançlık seviyesini ölçmek ve kardeş kıskançlığı ile ilgili yaptıkları çalışmaya bakılabilir. Çalışmada yaş farkı olan kardeşlerin ikiz kardeşlere oranla daha yüksek düzeyde kıskançlık gösterdiği ve kıskançlıkta etkili faktörlerden birinin ebeveyn tutumu olduğuna yönelik bulgular mevcuttur.

Öğretmenlerin içe kapanıklık sorunu ile diğer uyum sorunlarından daha fazla karşılaşmaları birçok nedene bağlı olabileceği gibi çocukların okul öncesi eğitim ortamına alışma süreci ve çocuğun mizaç özellikleri de önemli bir faktör olabilir. Annelerin ve öğretmenlerin çocuklarda inatçılık sorunu ile karşı karşıya kalmaları gelişim özelliklerinden kaynaklanabilmektedir. Çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında, inatçılık davranışı bir-üç yaş döneminde çocuklarda olağan bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır (Güngör Aytar, 2015). Ancak, ebeveyn tutumları ve diğer çevresel koşullar inatçılığın gelişimsel boyutta yaşanmamasına ya da problem haline dönüşmesine yol açmaktadır.

Anneler ve öğretmenler tarafından çocuklarda uyum sorunu görülüp görülmediğine ve çocuklarda görülen uyum sorunu türlerine farklı cevaplar verilmesinin birçok nedeni olabilir. Anneler çocuklarında gördükleri olumsuz olarak nitelendirilmesi gereken problem davranışları normal bir davranış gibi görebilir. Ancak öğretmenlerin aldıkları eğitim doğrultusunda ve daha objektif bir bakış açısıyla çocukları değerlendirerek normal dışı davranışları ve uyum sorunu olarak nitelendirilen davranışları kolayca fark edebilecekleri düşünülür.

Aynı zamanda öğretmenlerin, annelerden farklı uyum sorunları gözlemlemelerine, çocukların ev ortamında ve okul ortamında farklı davranışlarda bulunmasının neden olduğu düşünülmektedir. Evde baskı altında yetişen çocuk, okul ortamında kurallara uymayarak uyumsuzluk belirtileri gösterebilmektedir. Tam tersi bir durum olarak da evde olumlu anne tutumu ile yetişen çocuk, okul ortamında öğretmenin davranışlarından ya da akranları ile iletişiminden kaynaklanan sorunlar nedeniyle uyum sorunları geliştirebilmektedir.

5.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları

Öğretmene, anneye ve her ikisine göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı Tablo 5'te ifade edilmiştir.

Tablo 5. Öğretmene, Anneye ve Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumuna Göre Anova Sonuçları

Anne Tutum	Uyum Sorunu	n	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan	44	74,73	8,48	,93	,424	
	Anneye Göre Uyum Sorunu Olan	69	76,07	6,59			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan	84	74,92	8,50			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olmayan	155	76,29	6,93			
Otoriter	Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan	44	47,05	5,53	4,29	,005	1>3 4>3
	Anneye Göre Uyum Sorunu Olan	69	44,46	6,56			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan	84	43,86	5,92			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olmayan	155	46,01	5,46			
Aşırı Koruyucu	Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan	44	30,59	7,32	5,90	,001	1<3 4<3
	Anneye Göre Uyum Sorunu Olan	69	32,83	6,17			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan	84	34,75	6,29			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olmayan	155	31,79	5,71			
İzin verici	Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan	44	34,98	5,16	3,06	,028	1>3 4>3
	Anneye Göre Uyum Sorunu Olan	69	33,17	5,03			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olan	84	32,90	5,70			
	Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olmayan	155	34,54	4,61			

Kategoriler: Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan=1; Anneye Göre Uyum Sorunu Olan=2; Anne ve Öğretmene Göre Uyum Sorunu Olan=3; Her İkisine Göre Uyum Sorunu Olmayan=4

Tablo 5'e bakıldığında öğretmene, anneye, anne ve öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklar ile uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin tutumları arasında; demokratik boyutta anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>,05).

Otoriter boyutta ise, annelerin tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ($F_{(2-81)}$=4,29, p=,005<,01) saptanmıştır. Farklılığın hangi gruptan olduğunu belirlemek amacı ile yapılan Tukey testine göre; öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları ile öğretmen ve anneye göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları arasında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen ve annelere göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların

annelerinin tutum puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır. Uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin otoriter tutum puan ortalamaları (46,01), uyum sorunu olanların annelerinin otoriter tutum puan ortalamalarından (43,86) daha yüksektir.

Aşırı koruyucu boyuta bakıldığında, annelerin tutumları arasında anlamlı farklılık ($F_{(2-81)}$=5,90, p=,001<,001) mevcuttur. Tukey testine göre; öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının (30,59), öğretmen ve annelere göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarından (34,75) istatistiksel olarak fark yaratacak kadar düşük olduğu görülmektedir. Benzer farklılık öğretmen ve annelere göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları (34,75) ile uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları (31,79) arasında da söz konusudur.

İzin verici boyutta da, annelerin tutumları arasında ($F_{(2-81)}$=3,06, p=,028<,05) anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Tukey testine göre; farklılığın öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları ile öğretmen ve anneye göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları arasında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen ve annelere göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinin tutum puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır. Uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin izin verici tutum puan ortalamaları daha yüksektir. Bu bulgu, yapılan araştırmaların bulgularıyla farklılık göstermektedir. Literatürde yer alan çalışmalar, izin verici ailelerde yetişen çocukların akademik başarı ve sosyal gelişim açısından daha düşük seviyede olduklarını ortaya koymaktadır. Genellikle olumlu sosyal davranış sergileyen çocuklar, sıcak ve ilgili davranan, demokratik tutumu benimseyen annelerin çocuklarıdır (Yoleri ve Taşdelen Karçkay, 2015).

5.1.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları Çocukların ve Ailelerinin Bazı Özelliklerine Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Bu bölümde, uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutum puanları çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, anne öğrenim düzeyi ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerine göre incelenmiştir.

Tablo 6. Uyum Sorunu Olan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Cinsiyet	n	$\overline{X}$	S	T	sd	p
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	Kız	38	74,68	6,54	,23	82	,821
	Erkek	46	75,11	9,91			
Otoriter	Kız	38	43,47	6,85	,54	82	,592
	Erkek	46	44,17	5,08			
Aşırı Koruyucu	Kız	38	35,50	6,12	,99	82	,323
	Erkek	46	34,13	6,42			
İzin verici	Kız	38	32,82	5,05	,13	82	,897
	Erkek	46	32,98	6,24			
Annelerin görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	Kız	72	74,74	6,68	1,06	151	,289
	Erkek	81	76,06	8,50			
Otoriter	Kız	72	43,75	6,90	,72	151	,476
	Erkek	81	44,47	5,53			
Aşırı Koruyucu	Kız	72	34,29	6,31	,76	151	,450
	Erkek	81	33,52	6,29			
İzin verici	Kız	72	33,19	4,96	,36	151	,717
	Erkek	81	32,88	5,78			
Öğretmenlerin görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	Kız	53	73,81	7,12	1,17	126	,244
	Erkek	75	75,59	9,27			
Otoriter	Kız	53	43,47	6,64	2,41	126	,018*
	Erkek	75	46,00	5,23			
Aşırı Koruyucu	Kız	53	34,08	6,71	1,04	126	,301
	Erkek	75	32,79	7,06			
İzin Verici	Kız	53	33,38	4,92	,41	126	,685
	Erkek	75	33,79	6,04			

*p<,05

Tablo 6'da uyum sorunu olan çocukların cinsiyetlerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları sunulmuştur. Tablodan da görüldüğü gibi anne ve öğretmen görüşlerine göre tüm alt boyutlarda annelerin tutum puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır (p>,05).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, demokratik, otoriter, izin verici boyutta erkek çocukların anne tutum puan ortalamalarının, kız çocukların anne tutum puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşırı koruyucu boyutta ise kız çocukların anne tutum puan ortalamalarının, erkek çocukların annelerininkinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Aşırı koruyucu boyutta kız çocukların anne tutum puan ortalamalarının yüksek olması kültürel açıdan erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha serbest ve özgür yetiştirilmesine bağlı olabilir. Bazı aile ortamlarında kız çocukların fikirleri ve istekleri dikkate alınmazken erkek çocukların fikirleri ve isteklerinin daha fazla önemsenmesi ve erkek çocuklara göre kız çocukların dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı daha fazla korunmaya çalışılması, bu bulguların açıklaması olabilir. Aşırı koruyucu tutum, kız çocuklarının kendi becerilerini, potansiyellerini ortaya koymalarına engel olabilir, özgüven gelişimini engelleyebilir. Bu nedenlerle de uyum sorunlarına temel oluşturabilir (Kulaksızoğlu, 1998).

Anne görüşlerine göre de demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05). Ancak demokratik ve otoriter boyutta erkek çocukların anne tutum puan ortalamalarının, kız çocukların anne tutum puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşırı koruyucu ve izin verici boyutta ise kız çocukların anne tutum puan ortalamalarının, erkek çocukların anne tutum puan ortalamalarından daha yüksek olması dikkat çekmektedir.

Kuzucu (2014), otoriter tutuma maruz kalan kız çocuklarının boyun eğdiğini, erkek çocuklarının ise savaşma tepkisi gösterdiğini ifade etmektedir. Erkek çocuklarının karşı koyma davranışları zamanla davranış problemi haline gelebilmektedir.

Öğretmen görüşlerine göre de demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (p>,05). Bu bulguya benzer şekilde, Şanlı ve Öztürk'ün (2012) yaptığı çalışmada da annelerin tutumlarında çocuğun cinsiyetine göre farklılık bulunamamıştır. Ancak bu çalışmada öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan ve otoriter tutum sergileyen annelerin çocuklarında cinsiyet değişkeni etkili bir faktör olarak görünmektedir. Erkek çocuğa sahip annelerin puan ortalaması (46,0) kız çocuk annelerinin puan ortalamalarından daha yüksektir (43,47). Bu fark istatistiksel olarak da anlamlıdır (p<,05).

Tablo 7. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Cinsiyet	n=155	$\overline{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	Kız	79	77,14	6,11	1,56	153	,120
	Erkek	76	75,41	7,63			
Otoriter	Kız	79	46,87	4,75	2,04	153	,044*
	Erkek	76	45,11	6,01			
Aşırı Koruyucu	Kız	79	32,25	5,58	1,04	153	,302
	Erkek	76	31,30	5,83			
İzin verici	Kız	79	34,29	4,68	,67	153	,503
	Erkek	76	34,79	4,55			

*p<,05

Tablo 7'de uyum sorunu olmayan çocukların cinsiyetlerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları verilmiştir. Demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05). Otoriter boyutta ise, erkek çocuk annelerinin tutum puan ortalamalarının (45,11), kız çocuk annelerininkinden (46,87) düşük olduğu görülmektedir. Fark istatistiksel olarak da anlamlıdır (p<,05).

Öğretmenlerin görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların otoriter anne tutum puan ortalamalarında da istatistiksel fark saptanması (Tablo 6), uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin otoriter tutum puan ortalamaları ile benzerlik göstermektedir. Ancak uyum sorunlu grupta erkek çocukların, uyum sorunu olmayan grupta ise kız çocukların annelerinin otoriter tutum puanları daha yüksektir. Bu farklılık, otoriter tutumda cinsiyet değişkeninin etkisinin sorgulanması gerektiğini düşündürmektedir.

Tablo 8. Uyum Sorunu Olan Çocukların Yaşlarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Yaş	n	$\overline{X}$	S	t	sd	p
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	3-4 yaş	25	74,52	7,68	,28	82	,783
	5-6 yaş	59	75,08	8,89			
Otoriter	3-4 yaş	25	44,56	3,14	,71	82	,482
	5-6 yaş	59	43,56	6,76			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	25	35,36	6,14	,58	82	,566
	5-6 yaş	59	34,49	6,38			
İzin verici	3-4 yaş	25	33,00	6,77	,10	82	,921
	5-6 yaş	59	32,86	5,24			
Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	3-4 yaş	44	74,43	7,44	1,03	151	,306
	5-6 yaş	109	75,84	7,80			
Otoriter	3-4 yaş	44	44,98	3,84	1,07	151	,285
	5-6 yaş	109	43,79	6,92			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	44	33,95	6,32	,09	151	,928
	5-6 yaş	109	33,85	6,31			
İzin verici	3-4 yaş	44	33,32	5,80	,43	151	,672
	5-6 yaş	109	32,91	5,24			
Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	3-4 yaş	42	75,38	7,47	,49	126	,623
	5-6 yaş	86	74,59	8,94			
Otoriter	3-4 yaş	42	45,86	3,42	1,20	126	,232
	5-6 yaş	86	44,51	6,85			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	42	33,02	7,95	,34	126	,736
	5-6 yaş	86	33,47	6,41			
İzin verici	3-4 yaş	42	33,62	6,23	,003	126	,998
	5-6 yaş	86	33,62	5,29			

Tablo 8'de uyum sorunu olan çocukların yaşlarına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları verilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi anne ve öğretmen görüşlerine, sadece anne ve sadece öğretmen görüşlerine göre tüm alt boyutlarda annelerin tutum puanları arasında çocukların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır (p>,05).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların yaşlarına göre anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olmamasına rağmen, sadece demokratik boyutta 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının (75,08), 3-4 yaş grubu çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarından (74,52) daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda tam tersi bir durum söz konusudur.

5-6 yaş grubundaki çocukların annelerinin demokratik tutum puan ortalamalarının yüksek olması, çocuğun yaşı ilerledikçe aile içerisinde bir birey olarak görülmesi şeklinde açıklanabilir. Aile içerisinde alınan kararlara dâhil edilmesi, çocuğun kendini ifade etme potansiyelinin yaşı ile orantılı olarak artması, fikirlerine ve isteklerine daha fazla değer verilmesi de yine demokratik yetiştirme tutumunun yansımalarıdır.

3-4 yaş grubundaki çocukların annelerinin otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarının yüksek olmasının nedeni ise, küçük yaşlarda çocukların gelişim özellikleri nedeniyle daha az tecrübeye sahip olmaları ve çocukları daha fazla korumaya ihtiyaç duymaları olarak açıklanabilir.

Çocuk yetiştirme tutumları arasında en olumlu tutumun demokratik tutum olduğu bilinmektedir. Annelerin demokratik tutum puanının yüksek olması; çocuklarda davranış sorununun olmaması gerektiğini düşündürmektedir. Ancak annelerin diğer tutumlarda da dikkati çekecek kadar puan almış olmaları istikrarsız tutumu akla getirmektedir. Bu durum çocuklardaki davranış sorunlarının en önemli nedeni olabilmektedir.

Tablo 9. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Yaşlarına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Yaş	n=155	$\overline{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	3-4 yaş	47	75,38	7,30	1,08	153	,284
	5-6 yaş	108	76,69	6,76			
Otoriter	3-4 yaş	47	44,49	6,77	2,31	153	,022*
	5-6 yaş	108	46,67	4,67			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	47	31,72	5,80	,09	153	,927
	5-6 yaş	108	31,81	5,69			
İzin verici	3-4 yaş	47	33,34	4,63	2,15	153	,033*
	5-6 yaş	108	35,06	4,53			

*p<,05

Tablo 9'da uyum sorunu olmayan çocukların yaşlarına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları verilmiştir. Demokratik ve aşırı koruyucu boyutta, annelerin tutum puan ortalamalarının çocukların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, 5-6 yaş çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının, 3-4 yaş çocukların annelerininkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak da fark anlamlıdır (p<,05). Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumla yetiştirilen çocuklarda uyum ve davranış sorunlarının ortaya çıkması olasıdır. Ancak, bu tutumlara sahip annelerin çocuklarının uyum sorununun olmaması çeşitli olasılıkları düşündürmektedir. Öncelikle annelerin çocuklarında var olan olumsuzlukları

kabullenmemeleri ve sorun olarak görmemeleri önemli bir nedendir. Ayrıca ebeveyn tutumlarına bağlı olarak birçok fiziksel, sosyal ya da psikolojik sorun ileri yaşlarda da görülebilmektedir. Bununla birlikte çocuklarda görülen birçok olumsuz davranışın temelinde biyolojik ya da diğer çevresel şartların etkili olabileceği, olumsuz şartların çeşitliliği ve derecesine paralel şekilde çocuklarda sorunlar görülebileceği de söylenebilir.

Tablo 10. Uyum Sorunu Olan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Kardeş Sayısı	n	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	Tek Çocuk	25	73,92	11,65	,27	,766	
	İki Kardeş	46	75,48	7,25			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	74,85	5,34			
Otoriter	Tek Çocuk	25	46,48	4,20	4,28	,017	1>2
	İki Kardeş	46	42,35	5,87			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	44,15	7,38			
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	25	34,60	6,98	,03	,967	
	İki Kardeş	46	34,72	6,24			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	35,15	5,43			
İzin verici	Tek Çocuk	25	33,16	6,54	,17	,848	
	İki Kardeş	46	33,00	5,10			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	32,08	6,37			
Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	Tek Çocuk	46	75,93	9,51	,18	,837	
	İki Kardeş	86	75,12	7,27			
	Üç Kardeş ve Üzeri	21	75,67	4,60			
Otoriter	Tek Çocuk	46	46,17	4,62	3,85	,023	1>2
	İki Kardeş	86	43,09	6,15			
	Üç Kardeş ve Üzeri	21	43,90	8,32			
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	46	33,74	6,89	,26	,770	
	İki Kardeş	86	33,73	6,25			
	Üç Kardeş ve Üzeri	21	34,81	5,15			
İzin verici	Tek Çocuk	46	33,17	6,13	,40	,672	
	İki Kardeş	86	33,19	4,81			
	Üç Kardeş ve Üzeri	21	32,05	6,08			
Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	Tek Çocuk	36	74,22	10,42	,62	,539	
	İki Kardeş	74	75,53	7,42			
	Üç Kardeş ve Üzeri	18	73,33	8,34			
Otoriter	Tek Çocuk	36	46,47	5,11	1,99	,141	
	İki Kardeş	74	44,11	5,98			
	Üç Kardeş ve Üzeri	18	45,39	7,07			
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	36	33,86	7,16	,16	,850	
	İki Kardeş	74	33,05	6,90			
	Üç Kardeş ve Üzeri	18	33,33	6,87			
İzin verici	Tek Çocuk	36	33,42	6,00	,04	,962	
	İki Kardeş	74	33,73	5,30			
	Üç Kardeş ve Üzeri	18	33,56	6,20			

Kategoriler: Tek Çocuk=1; İki Kardeş=2; Üç Kardeş ve Üzeri=3

Tablo 10, uyum sorunu olan çocukların kardeş sayılarına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçlarını içermektedir. Anne ve öğretmen görüşlerine ve sadece anne görüşlerine göre otoriter boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=4,28, p=,017<,05; $F_{(2-81)}$=3,85, p=,023<,05) olduğu görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık her iki grupta da tek çocuklu annelerin puan ortalamaları ile iki çocuklu annelerin puan ortalamaları arasındadır. Tek çocuklu anneler daha yüksek otoriter tutum puan ortalamasına sahiptirler. Diğer alt boyutlarda ise kardeş sayısına göre anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık belirlenememiştir (p>,05).

Tek çocuk sahibi olan annelerin otoriter tutum puan ortalamalarının yüksek olması, annenin tek çocuk sahibi iken daha kontrollü olmaya çalışması şeklinde açıklanabilir. Çocuk sayısı arttıkça kontrolün azalması ve annenin kurallarda esneklik sağlaması, otoriter tutumun azalmasına neden olabilir. Özbey (2004) ise tek çocuğu olan ve çocuğuna aşırı ilgi gösteren anne babalarda genellikle izin verici tutuma rastlandığını öne sürmektedir. Özbey'e (2004) göre otoriter tutuma maruz kalan, kardeşi olmayan çocuğun aksine izin verici tutumla yetiştirilen kardeşi olmayan çocuk için isteklerin sınırı yoktur ve anne babaya her istediğini yaptıracak güce sahiptir. Çelişkili olan bu sonuçlar örneklem farklılığına bağlanabileceği gibi, hem otoriter hem de izin verici tutumların çocuklarda olumsuz davranışlara yol açabileceğini ve bu çocukların annelerinin koruma ya da disiplin amacı ile otoriter davranmayı yeğleyebildiklerini akla getirmektedir.

Tablo 11. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Kardeş Sayısı	n=155	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p
Demokratik	Tek Çocuk	55	76,64	7,44	,14	,874
	İki Kardeş	91	76,15	6,71		
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	75,56	6,52		
Otoriter	Tek Çocuk	55	46,09	5,80	,03	,968
	İki Kardeş	91	45,92	5,44		
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	46,33	3,67		
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	55	30,40	5,77	2,73	,068
	İki Kardeş	91	32,45	5,73		
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	33,56	3,36		
İzin verici	Tek Çocuk	55	33,80	4,75	1,09	,338
	İki Kardeş	91	34,92	4,61		
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	35,11	3,44		

Tablo 11, uyum sorunu olmayan çocukların kardeş sayılarına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçlarını içermektedir. Demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının çocukların kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>,05).

Tablo 12. Uyum Sorunu Olan Çocukların Doğum Sırasına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Doğum Sırası	n	$\overline{X}$	S	t	sd	p
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	İlk Doğan	46	75,50	9,53	,69	82	,783
	İlkten Sonra Doğan	38	74,21	7,14			
Otoriter	İlk Doğan	46	44,98	4,67	1,94	82	,482
	İlkten Sonra Doğan	38	42,50	6,97			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	46	34,85	6,82	,16	82	,566
	İlkten Sonra Doğan	38	34,63	5,66			
İzin verici	İlk Doğan	46	33,24	5,67	,59	82	,921
	İlkten Sonra Doğan	38	32,50	5,79			
Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	İlk Doğan	85	75,98	8,30	,97	151	,306
	İlkten Sonra Doğan	68	74,76	6,88			
Otoriter	İlk Doğan	85	44,74	5,25	1,37	151	,285
	İlkten Sonra Doğan	68	43,37	7,19			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	85	34,07	6,59	,41	151	,928
	İlkten Sonra Doğan	68	33,65	5,93			
İzin verici	İlk Doğan	85	32,93	5,25	,25	151	,672
	İlkten Sonra Doğan	68	33,15	5,60			
Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	İlk Doğan	65	75,97	8,73	,49	126	,623
	İlkten Sonra Doğan	63	73,70	8,09			
Otoriter	İlk Doğan	65	45,43	5,00	1,20	126	,232
	İlkten Sonra Doğan	63	44,46	6,82			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	65	33,68	7,25	,34	126	,736
	İlkten Sonra Doğan	63	32,95	6,60			
İzin verici	İlk Doğan	65	33,55	5,44	,003	126	,998
	İlkten Sonra Doğan	63	33,68	5,78			

Tablo 12, uyum sorunu olan çocukların doğum sırasına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçlarını içermektedir. Demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının çocukların doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>,05).

Tablo 13. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Doğum Sırasına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Tutumlar	Doğum Sırası	n	$\overline{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	İlk Doğan	79	77,37	6,78	1,99	153	,048*
	İlkten Sonra Doğan	76	75,17	6,95			
Otoriter	İlk Doğan	79	45,92	5,86	,19	153	,849
	İlkten Sonra Doğan	76	46,09	5,05			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	79	31,35	6,19	,96	153	,338
	İlkten Sonra Doğan	76	32,24	5,16			
İzin verici	İlk Doğan	79	34,48	4,85	,15	153	,881
	İlkten Sonra Doğan	76	34,59	4,38			

*p<,05

Tablo 13'te anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların doğum sırası ile anne tutum puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığa ilişkin T-testi sonuçları verilmiştir. Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında, annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Demokratik boyutta ise, ilk doğan çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının (77,37), ilkten sonra doğan çocukların annelerininkinden (75,12) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İstatistiksel olarak da fark anlamlıdır (p<,05).

Tablo 14. Uyum Sorunu Olan Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi	n	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	PostHoc (Tukey)
Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan Çocuklar (n=84)							
Demokratik	İlk Yıl	51	73,71	9,64			
	İkinci Yıl	20	76,90	5,78	1,33	,270	
	Üçüncü Yıl	13	76,62	6,67			
Otoriter	İlk Yıl	51	43,24	6,71			
	İkinci Yıl	20	44,65	3,50	,73	,484	
	Üçüncü Yıl	13	45,08	5,54			
Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	51	35,39	6,33			
	İkinci Yıl	20	34,00	6,17	,71	,495	
	Üçüncü Yıl	13	33,38	6,41			
İzin verici	İlk Yıl	51	32,80	6,21			
	İkinci Yıl	20	33,30	4,75	,06	,938	
	Üçüncü Yıl	13	32,69	5,27			
Anne Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan Çocuklar (n=153)							
Demokratik	İlk Yıl	87	74,10	8,57			
	İkinci Yıl	39	77,49	5,67	3,19	,044	2>1
	Üçüncü Yıl	27	76,78	6,50			
Otoriter	İlk Yıl	87	43,66	6,57			
	İkinci Yıl	39	44,90	5,52	,61	,543	
	Üçüncü Yıl	27	44,56	5,98			
Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	87	34,93	6,24			
	İkinci Yıl	39	33,38	5,99	3,89	,023	2>3
	Üçüncü Yıl	27	31,22	6,22			
İzin verici	İlk Yıl	87	32,78	5,62			
	İkinci Yıl	39	33,56	5,09	,28	,755	
	Üçüncü Yıl	27	33,04	5,21			
Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan Çocuklar (n=128)							
Demokratik	İlk Yıl	89	74,17	9,23			
	İkinci Yıl	24	76,25	6,31	,96	,385	
	Üçüncü Yıl	15	76,67	6,22			
Otoriter	İlk Yıl	89	44,72	6,46			
	İkinci Yıl	24	45,46	4,33	,22	,800	
	Üçüncü Yıl	15	45,53	5,28			
Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	89	33,42	7,13			
	İkinci Yıl	24	33,33	6,81	,06	,940	
	Üçüncü Yıl	15	32,73	6,20			
İzin verici	İlk Yıl	89	33,78	5,77			
	İkinci Yıl	24	33,33	5,35	,12	,886	
	Üçüncü Yıl	15	33,13	5,14			

Kategoriler: İlk Yıl=1; İkinci Yıl=2; Üçüncü Yıl=3

Tablo 14'de uyum sorunu olan çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçları verilmiştir. Anne ve öğretmen görüşlerine göre ve sadece öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların anne tutum puan ortalamları, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>,05).

Sadece anne görüşlerine göre ise uyum sorunu olan çocukların annelerinin otoriter ve izin verici tutum puan ortalamalarının, çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05). Yapılan Tukey

testine göre, demokratik ($F_{(2-81)}$=3,19, p=,044<,05) ve aşırı koruyucu ($F_{(2-81)}$=3,89, p=,023<,05) tutum boyutlarında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Demokratik boyutta, anlamlı farklılık okul öncesi eğitimde birinci yılı olanlar (74,10) ile ikinci yılı olanlar (77,49) arasındadır. Okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamasının, birinci yılı olan çocukların annelerininkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşırı koruyucu boyutta ise anlamlı farklılık okul öncesi eğitimde ikinci yılı olanlar (33,38) ile üçüncü yılı olanlar (31,22) arasındadır. Okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının, üçüncü yılı olan çocukların annelerininkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Demokratik tutum puanının okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan çocukların annelerinde fazla olması, annelerin okul öncesi öğretmenlerinden aldıkları ipuçları ile çocuğa daha çok değer vermelerinin sonucu olabilir. Ancak olumlu yetiştirme tutumlarından demokratik tutumla yetiştirilen çocuklarda tutumdan kaynaklı uyum sorunlarının yaşanması beklenen bir durum değildir. Bu nedenle çocuklarda görülen uyum sorunlarının ortaya çıkmasında farklı nedenlerin rol oynayabileceği söylenebilir.

Aşırı koruyucu tutum, hem çocuğun büyümesine bağlı olarak hem de artık okul öncesi eğitim ortamına alışmış olması beklenerek azalması gerektiği düşünülen bir tutumdur. Çocuğun okul öncesi eğitime devam etmesiyle aşırı koruyucu tutumda azalma görülmesi olumlu bir durumdur. Korumacı bir tavırla çocuğu kısıtlamak, uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Tablo 15. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi	n=155	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	İlk Yıl	72	75,92	7,12	,21	,808	
	İkinci Yıl	59	76,71	6,89			
	Üçüncü Yıl	24	76,38	6,66			
Otoriter	İlk Yıl	72	46,08	6,44	,22	,803	
	İkinci Yıl	59	46,19	4,07			
	Üçüncü Yıl	24	45,33	5,40			
Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	72	33,58	5,32	8,19	,000	2<1, 3<1
	İkinci Yıl	59	29,71	5,53			
	Üçüncü Yıl	24	31,50	5,69			
İzin verici	İlk Yıl	72	34,06	5,18	,80	,453	
	İkinci Yıl	59	34,83	4,28			
	Üçüncü Yıl	24	35,25	3,44			

Kategoriler: İlk Yıl=1; İkinci Yıl=2; Üçüncü Yıl=3

Tablo 15'te, uyum sorunu olmayan çocukların okul öncesi eğitime devam etme süreleri ile anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçları verilmiştir. Demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının

çocuğun okul öncesi eğitime devam etme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Aşırı koruyucu boyutta ise, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=8,19, p=,000<,001) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları (33,58) ile ikinci (29,71) ve üçüncü yılı (31,50) olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları arasındadır. Okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocukların anneleri daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptir.

Tablo 16. Uyum Sorunu Olan Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Anne Öğrenim Düzeyi	n	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	İlköğretim	20	74,60	6,25	,27	,762	
	Lise	31	75,81	7,38			
	Üniversite ve Üzeri	33	74,27	10,58			
Otoriter	İlköğretim	20	42,05	8,57	1,23	,297	
	Lise	31	44,39	4,86			
	Üniversite ve Üzeri	33	44,45	4,73			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	20	36,85	6,22	5,32	,007	3<1, 3<2
	Lise	31	36,19	5,33			
	Üniversite ve Üzeri	33	32,12	6,40			
İzin Verici	İlköğretim	20	34,75	5,98	1,45	,240	
	Lise	31	32,58	5,21			
	Üniversite ve Üzeri	33	32,09	5,89			
Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	İlköğretim	32	75,09	5,86	,10	,909	
	Lise	51	75,80	7,32			
	Üniversite ve Üzeri	70	75,33	8,73			
Otoriter	İlköğretim	32	41,44	9,07	4,52	,012	3>1
	Lise	51	44,18	5,11			
	Üniversite ve Üzeri	70	45,33	4,90			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	32	37,19	5,34	17,20	,000	3<1, 3<2
	Lise	51	35,78	5,87			
	Üniversite ve Üzeri	70	30,99	5,75			
İzin Verici	İlköğretim	32	33,56	5,70	,21	,813	
	Lise	51	32,96	5,24			
	Üniversite ve Üzeri	70	32,83	5,42			
Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	İlköğretim	27	73,78	6,46	,50	,609	
	Lise	43	74,42	7,84			
	Üniversite ve Üzeri	57	75,61	9,76			
Otoriter	İlköğretim	27	42,81	7,99	2,74	,069	
	Lise	43	44,84	5,72			
	Üniversite ve Üzeri	57	46,04	4,80			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	27	35,19	6,56	4,33	,015	3<1, 3<2
	Lise	43	34,65	6,54			
	Üniversite ve Üzeri	57	31,33	7,00			
İzin Verici	İlköğretim	27	34,22	6,00	,78	,460	
	Lise	43	34,19	5,44			
	Üniversite ve Üzeri	57	32,95	5,56			

Kategoriler: İlköğretim=1; Lise=2; Üniversite ve Üzeri=3

Tablo 16'da uyum sorunu olan çocukların anne öğrenim düzeylerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçları verilmiştir. Anne ve öğretmen görüşlerine göre demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre aşırı koruyucu boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=5,32, p=,007<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları (33,12) ile ilköğretim (36,85) ve lise mezunu (36,19) olan annelerin tutum puan ortalamaları arasındadır. Üniversite ve üzeri mezunu olan anneler daha düşük aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarına sahiptirler. Bu durum, annelerde öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu davranışların azaldığını göstermektedir.

Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin demokratik ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (p>,05). Otoriter boyutta ise anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=4,52, p=,012<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları (45,33) ile ilköğretim mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları (41,44) arasındadır. Üniversite ve üzeri mezunu olan anneler daha yüksek otoriter tutum puan ortalamasına sahiptirler. Bu durum, annelerde öğrenim düzeyi yükseldikçe en iyi şekilde annelik yapma güdüsü beslemeleri ve çocukları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmaları olarak açıklanabilir.

Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanları anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların annelerine benzer şekilde istatistiksel olarak ($F_{(2-81)}$=17,20, p=,000<,05) anlamlıdır. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları ile ilköğretim ve lise mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları arasındadır. Üniversite ve üzeri mezunu olan anneler daha düşük aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptirler.

Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=4,33, p=,015<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puan ortalamaları ile lise ve ilköğretim mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum puan ortalamaları arasındadır. Üniversite ve üzeri mezunu olan anneler

daha düşük aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptir. Bu durum, anneye ve öğretmene göre ve yalnızca anneye göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin öğrenim düzeylerine göre anne tutumları arasındaki farklılıkla benzerlik göstermektedir.

Tablo 17. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Anne Öğrenim Düzeyi	n=155	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	İlköğretim	9	77,56	4,59	1,96	,144	
	Lise	58	74,88	7,76			
	Üniversite ve Üzeri	88	77,09	6,44			
Otoriter	İlköğretim	9	45,67	5,32	,03	,973	
	Lise	58	46,10	5,07			
	Üniversite ve Üzeri	88	45,98	5,78			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	9	36,22	4,55	7,54	,001	1>3, 1>2 2>3
	Lise	58	33,17	4,85			
	Üniversite ve Üzeri	88	30,42	5,93			
İzin verici	İlköğretim	9	31,78	3,35	1,81	,167	
	Lise	58	34,90	4,92			
	Üniversite ve Üzeri	88	34,58	4,46			

Kategoriler: İlköğretim=1; Lise=2; Üniversite ve Üzeri=3

Tablo 17'de uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeylerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin Anova sonuçları verilmiştir. Demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>,05).

Aşırı koruyucu boyutta ise, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=7,54, p=,001<,001) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, ilköğretim mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları ile lise mezunu ve üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları arasındadır. İlköğretim mezunu olan anneler daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına (36,22) sahiptir. Ayrıca, lise mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları (33,17) ile üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları (30,42) arasında da anlamlı fark belirlenmiştir. Lise mezunu olan anneler, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerden daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptir. Bu durumda, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu tutumun azaldığı görülmektedir. Bu sonuç anne ve öğretmen görüşlerine, sadece anne ve sadece öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanları (Tablo 16) ile benzerlik göstermektedir. Hem uyum sorunu olan hem de uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyuculuk tutumları azalmaktadır. Bu fark istatistiksel olarak da

önemlidir. Uyum sorunlu ya da uyum sorunlu olmayan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutumlarında öğrenim düzeyi etkili bir faktördür.

Bu bulgu, yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Dursun (2010) yaptığı araştırmanın sonucunda, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarının azaldığını vurgulamıştır. Benzer şekilde Şanlı ve Öztürk (2012) yaptıkları araştırmada, annelerin öğrenim düzeyi düştükçe aşırı koruyucu tutumun arttığını belirtmiştir.

Tablo 18. Uyum Sorunu Olan Çocukların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Baba Öğrenim Düzeyi	n	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Demokratik	İlköğretim	17	74,71	5,72	,18	,837	
	Lise	22	74,09	8,16			
	Üniversite ve Üzeri	45	75,40	9,60			
Otoriter	İlköğretim	17	40,94	8,44	4,79	,011	3>1
	Lise	22	42,64	6,09			
	Üniversite ve Üzeri	45	45,56	3,93			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	17	38,53	4,45	4,15	,019	3<1, 2<1
	Lise	22	33,68	5,74			
	Üniversite ve Üzeri	45	33,84	6,68			
İzin Verici	İlköğretim	17	33,47	6,02	1,57	,214	
	Lise	22	34,45	4,44			
	Üniversite ve Üzeri	45	31,93	6,03			
Anne görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=153)							
Demokratik	İlköğretim	28	74,18	6,01	,59	,556	
	Lise	45	75,24	7,68			
	Üniversite ve Üzeri	80	75,99	8,24			
Otoriter	İlköğretim	28	40,96	8,82	6,59	,002	3>1
	Lise	45	43,49	6,27			
	Üniversite ve Üzeri	80	45,60	4,43			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	28	37,68	4,65	7,05	,001	3<1, 2<1
	Lise	45	33,60	6,34			
	Üniversite ve Üzeri	80	32,71	6,31			
İzin verici	İlköğretim	28	33,14	5,79	1,77	,174	
	Lise	45	34,20	4,42			
	Üniversite ve Üzeri	80	32,33	5,68			
Öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocuklar (n=128)							
Demokratik	İlköğretim	20	74,20	5,92	,88	,417	
	Lise	34	73,44	8,05			
	Üniversite ve Üzeri	74	75,68	9,19			
Otoriter	İlköğretim	20	40,95	8,00	6,76	,002	3>1
	Lise	34	44,59	6,26			
	Üniversite ve Üzeri	74	46,20	4,63			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	20	37,60	5,39	4,81	,010	3<1, 2<1
	Lise	34	32,65	6,47			
	Üniversite ve Üzeri	74	32,47	7,14			
İzin Verici	İlköğretim	20	32,95	6,11	1,56	,214	
	Lise	34	35,06	4,66			
	Üniversite ve Üzeri	74	33,14	5,79			

Kategoriler: İlköğretim=1; Lise=2; Üniversite ve Üzeri=3

Tablo 18, uyum sorunu olan çocukların baba öğrenim düzeylerine göre anne tutum puan ortalamalarına ilişkin T-testi sonuçlarını içermektedir. Her üç grupta da demokratik ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Her üç grupta da otoriter boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, babası ilköğretim mezunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları ile babası üniversite mezunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları arasındadır. Babası üniversite ve üzeri mezunu olan çocukların anneleri daha yüksek otoriter tutum puan ortalamasına sahiptirler. Bu durumda, babanın öğrenim durumunun annenin çocuk yetiştirme tutumunu etkilediği görülmektedir. Şanlı ve Öztürk (2012) ise, yaptıkları çalışma ile babanın öğrenim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığını ve demokratik tutumu benimsediğini ortaya koymuşlardır.

Aşırı koruyucu boyutta da, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=4,15, p=,019<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, babası ilköğretim mezunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları ile babası lise ve üniversite mezunu olan çocukların annelerinin tutum puan ortalamaları arasındadır. Babası ilköğretim mezunu olan çocukların anneleri daha yüksek aşırı koruyucu tutum puanına sahiptir.

Tablo 19. Uyum Sorunu Olmayan Çocukların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Anova Sonuçları

Tutumlar	Baba Öğrenim Düzeyi	n=155	$\overline{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	İlköğretim	10	76,40	6,64	,01	,997	
	Lise	43	76,23	7,12			
	Üniversite ve Üzeri	102	76,30	6,94			
Otoriter	İlköğretim	10	48,00	4,16	1,27	,283	
	Lise	43	46,60	4,63			
	Üniversite ve Üzeri	102	45,56	5,85			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	10	36,10	3,81	4,46	,013	1>2, 1>3
	Lise	43	32,63	5,40			
	Üniversite ve Üzeri	102	31,01	5,79			
İzin verici	İlköğretim	10	33,30	5,19	3,51	,032	1<2
	Lise	43	36,07	4,75			
	Üniversite ve Üzeri	102	34,01	4,38			

Kategoriler: İlköğretim=1; Lise=2; Üniversite ve Üzeri=3

Tablo 19'da uyum sorunu olmayan çocukların baba öğrenim düzeyleri ile anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılıklara ilişkin Anova sonuçları verilmiştir. Demokratik ve otoriter boyutta, anne tutum puan ortalamalarının baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (p>,05).

Aşırı koruyucu boyutta, uyum sorunu olmayan çocukların baba öğrenim düzeyine göre anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=4,46, p=,013<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, babası ilköğretim mezunu olan çocukların anne tutum puan ortalamaları (36,10) ile babası lise mezunu (32,63) ve üniversite ve üzeri mezunu olan çocukların anne tutum puan ortalamaları (31,01) arasındadır. Babası ilköğretim mezunu olan çocukların anneleri daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarına sahiptir. Bu durum, uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeyine göre anne tutumları arasındaki farklılıkla örtüşmektedir. Dursun (2010), Şanlı ve Öztürk'ün (2012) yaptıkları araştırmalarda elde ettikleri, anne ve babanın öğrenim düzeyinin yükselmesi ile aşırı koruyucu tutumun azalması sonucunu desteklemektedir.

İzin verici boyutta da, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F_{(2-81)}$=3,51, p=,032<,05) görülmektedir. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılık, babası lise mezunu olan çocukların annelerinin izin verici tutum puan ortalamaları (36,07) ile babası ilköğretim mezunu olan çocukların annelerinin izin verici tutum puan ortalamaları (33,30) arasındadır. Babası lise mezunu olan çocukların anneleri daha yüksek izin verici tutum puan ortalamalarına sahiptir. Babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe annenin olumsuz tutumlar yerine demokratik tutumu benimsediği yapılan araştırmalar yoluyla saptanmıştır (Şanlı ve Öztürk, 2012). Ancak bu çalışma bulguları tam tersini göstermektedir. Ayrıca olumsuz tutumla yetiştirilen çocuklarda uyum sorunlarının ortaya çıkması beklenmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacı ile Ankara ili, Çankaya ilçesinde yapılan çalışmanın sonuçlarına bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırma, tarama (survey) modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmaya okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden normal gelişim gösteren 352 çocuk ve anneleri katılmıştır. Çocuklar ve ailelerinin özelliklerini belirlemeye yönelik "Demografik Bilgi Toplama Formu" ve anne tutumlarını tespit etmek için "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" annelere, uyum sorunu olan ve olmayan çocukları belirlemeye yönelik "Uyum Sorununu Belirleme Formu" ise öğretmenlere sunulmuştur. Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Araştırmaya alınan çocukların ve ailelerinin demografik özelliklere göre frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

- Çocukların %52,8'ini erkek çocuklar oluşturmaktadır.
- Çocukların %69,3'ü 5-6 yaş grubunda bulunmaktadır.
- İki kardeş olan çocuklar çalışma grubunun %58,2'sini oluştururken, çocukların %31,8'inin kardeşi bulunmamaktadır.
- Çocukların %52'si ailenin ilk çocuğudur.
- Okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocukları çalışma grubunun %56'sını oluşturmaktadır. Çocukların %29'nun ise okul öncesi eğitimde ikinci yılında olduğu belirlenmiştir.
- Araştırmaya alınan çocukların %52'sinin annesi üniversite ve üzeri öğrenim düzeyine sahiptir. Ayrıca annelerin %50,6'sı çalışmaktadır.
- Çocukların %59,9'unun babası üniversite ve üzeri öğrenim düzeyinden mezun olmakla birlikte, babaların %96,3'ü çalışmaktadır.

- Annelerin %87,2'si ailesinin orta sosyo-ekonomik durumda olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya alınan çocukların uyum sorunu durumuna ve türüne göre frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

- Anneler çocukların %43,5'inin, öğretmenler ise %36,4'ünün uyum sorunu sergilediğini belirtmişlerdir. Saptanan uyum sorunları saldırganlık, korku, uyku bozukluğu, kekemelik, parmak emme, tırnak yeme, mastürbasyon, altını ıslatma, dışkı kaçırma, içe kapanıklık, kıskançlık, tik ve kaygı-anksiyetedir.
- Uyum sorunu olan çocukların annelere göre %5,1'inin, öğretmenlere göre ise %4,3'ünün bir profesyonel tarafından teşhisi bulunmaktadır.
- Öğretmenler, ailelerin %30,4'ünün çocuklarında uyum sorunu olduğunu bildiklerini belirtmişlerdir.
- Çocuklarda uyum sorunu olduğunu belirten annelerin %18,2'si var olan uyum sorununun 1 yıldan fazla süredir devam ettiğini belirtirken, öğretmenlerin %26,4'ü gözlemledikleri uyum sorununun 6 ay ve daha kısa süredir devam ettiğini belirtmişlerdir.
- Annelere göre çocukların %24,1'i, öğretmenlere göre ise %14,5'i inatçılık davranışı sergilemektedir.
- Annelere göre çocukların %0,3 olarak belirlenen çok az bir kısmı dışkı kaçırma davranışı göstermekte iken, öğretmenler çocukların yalnızca %0,3'ünde mastürbasyon davranışına rastladıklarını belirtmişlerdir.

6.1.1. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumları Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar

Öğretmene, anneye, her ikisine göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların demokratik boyutta anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Otoriter boyutta öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklar ile öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan çocukların anne tutum puanları arasındaki istatistiksel fark önemlidir (p=,005<,01). Öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin otoriter tutum puanı 47,05 iken, her ikisine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin otoriter tutum puanı 43,86'dır. Otoriter boyutta aynı zamanda, öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinin tutum puanları arasındaki istatistiksel fark da önemlidir. Uyum sorunu olan çocukların annelerinin otoriter tutum puanı 43,86 iken, uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin otoriter tutum puanı ise 46,01'dir.

Aşırı koruyucu boyutta da öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklar ile öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları arasındaki istatistiksel farklılık önemlidir (p=,001<,001). Öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı 30,59 iken, her ikisine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı 34,75'tir. Aşırı koruyucu boyutta aynı zamanda, öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinin tutumları arasındaki istatistiksel fark da önemli düzeydedir. Uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı 34,75 iken, uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı ise 31,79'tur.

İzin verici boyutta ise otoriter ve aşırı koruyucu boyutlarda olduğu gibi öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklar ile öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları arasındaki istatistiksel fark önemlidir (p=,028<,05). Öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin izin verici tutum puanı 34,98 iken, her ikisine göre uyum sorunu olan çocukların annelerinin izin verici tutum puanı 32,90'dır. İzin verici boyutta aynı zamanda, öğretmene ve anneye göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinin tutumları arasındaki istatistiksel fark da önemli düzeydedir. Uyum sorunu olan çocukların annelerinin tutum puanı 32,90 iken, uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin izin verici tutum puanı 34,54'tür.

6.1.2. Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumlarının Çocukların ve Ailelerinin Bazı Özelliklerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Anne ve öğretmene göre ve yalnızca anneye göre uyum sorunu olan çocukların cinsiyetlerine göre Ebeveyn Tutum Ölçeğinin alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05). Öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici boyutlarda anne tutum puanları arasında cinsiyete göre farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>,05). Otoriter boyutta ise kız çocuk anneleri ile erkek çocuk annelerinin tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir (p=,018<,05). Kız çocuk annelerinin otoriter tutum puanı 43,47 iken, erkek çocuk annelerinin otoriter tutum puanı 46,00'dır.

Uyum sorunu olmayan çocukların cinsiyetleri ile demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır (p>,05).

Otoriter boyuttaki fark ise istatistiksel olarak anlamlıdır (p=,044<,05). Kız çocuk annelerinin otoriter tutum puanı 46,87 iken, erkek çocuk annelerininki 45,11'dir.

Uyum sorunu olan çocukların yaşlarına göre anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>,05).

Uyum sorunu olmayan çocukların yaşları ile demokratik ve aşırı koruyucu anne tutum puanları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>,05). Otoriter (p=,022<,05) ve izin verici (p=,033<,05) boyutlarda ise istatistiksel fark önemlidir. 3-4 yaş çocuğu olan annelerin otoriter tutum puanı 44,49 iken, 5-6 yaş çocuğu olan annelerinki 46,67'dir. İzin verici boyutta da 3-4 yaş çocukların annelerinin puanı 33,34 iken, 5-6 yaş çocukların annelerininki 35,06'dır.

Uyum sorunu olan çocukların kardeş sayılarına göre demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu boyutlarda anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05). Bunun yanı sıra anne ve öğretmen görüşlerine göre ve sadece anne görüşlerine göre otoriter boyutta, anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir (p=,017<,05; p=,023<,05). Tek çocuklu olan annelerin otoriter tutum puanları, iki çocuklu olan annelerinkinden yüksektir.

Uyum sorunu olmayan çocukların kardeş sayıları ile anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05).

Uyum sorunu olan çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre otoriter ve izin verici boyutlarda anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>,05). Demokratik ve aşırı koruyucu boyutlarda ise anne tutum puanları arasındaki istatistiksel fark önemlidir (p=,044<,05; p=,023<,05). Demokratik boyutta, okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan uyum sorunlu çocukların anne tutum puanı 77,49 iken, ilk yılı olanların anne tutum puanı 74,10'dur. Aşırı koruyucu boyutta ise okul öncesi eğitimde ikinci yılı olan uyum sorunlu çocukların anne tutum puanı 33,38 iken, üçüncü yılı olanların anne tutum puanı 31,22'dir.

Uyum sorunu olmayan çocukların okul öncesi eğitime devam etme süreleri ile demokratik, otoriter ve izin verici anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05). Aşırı koruyucu boyutta ise istatistiksel fark önemlidir (p=,000<,001). Okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocukların aşırı koruyucu anne tutum puanı (33,58) iken, ikinci yılı (29,71) ve üçüncü yılı olanlarınkinden (31,50) yüksektir.

Uyum sorunu olan çocukların anne öğrenim düzeyi ile annelerin demokratik ve izin verici tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır (p>,05). Anne ve öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklarda üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları ile lise ve ilköğretim mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları arasındaki istatistiksel fark önemlidir (p=,007<,05). Üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanı 32,12 iken, lise mezunu olan annelerinki 36,19 ve ilköğretim mezunu olanların 36,85'tir.

Sadece anneye göre uyum sorunu olan çocuklarda üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin otoriter tutum puanı ile ilköğretim mezunu olan annelerin otoriter tutum puanı arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir (p=,012<,05). Üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin otoriter tutum puanı 45,33 iken, ilköğretim mezunu olan annelerin otoriter tutum puanı 41,44'tür. Aynı zamanda üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları ile lise ve ilköğretim mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları arasındaki istatistiksel fark da önemlidir (p=,000<,001). Üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanı 30,99 iken, lise mezunu olan annelerinki 35,78 ve ilköğretim mezunu olanların puanı 37,19'dur.

Sadece öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklarda da benzer şekilde üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları ile lise ve ilköğretim mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanları arasındaki istatistiksel fark da önemlidir (p=,015<,05). Üniversite ve üzeri mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanı 31,33 iken, lise mezunu olan annelerinki 34,65 ve ilköğretim mezunu olanların puanı 35,19'dur.

Uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeyleri ile demokratik, otoriter ve izin verici anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05). Ancak aşırı koruyucu boyutta, istatistiksel fark önemlidir (p=,001<,001). İlköğretim mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum puanı (36,22), lise (33,17) ve üniversite ve üzeri (30,42) mezunu olanlarınkinden yüksektir. Aynı zamanda lise mezunu olan annelerin aşırı koruyucu tutum puanı (33,17) da üniversite ve üzeri mezunu olan annelerinkinden (30,42) yüksektir.

Anne ve öğretmene göre uyum sorunu olan çocukların baba öğrenim düzeyi ile otoriter (p=,011<,05) ve aşırı koruyucu (p=,019<,05) anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir. Otoriter boyutta, babası üniversite ve üzeri mezunu olan çocukların anne tutum puanı (45,56), ilköğretim mezunu olanlarınkinden (40,94) yüksektir.

Aşırı koruyucu boyutta ise, babası ilköğretim mezunu olan çocukların anne tutum puanı (38,53), lise (33,68) ve üniversite ve üzeri (33,84) mezunu olanlarınkinden yüksektir.

Sadece anneye göre uyum sorunu olan çocukların baba öğrenim düzeyi ile otoriter (p=,002<,05) ve aşırı koruyucu (p=,001<,001) anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir. Otoriter boyutta, babası üniversite ve üzeri mezunu olan çocukların anne tutum puanı (45,60), ilköğretim mezunu olanlarınkinden (40,96) yüksektir. Aşırı koruyucu boyutta ise, babası ilköğretim mezunu olan çocukların anne tutum puanı (37,68), lise (33,60) ve üniversite ve üzeri (32,71) mezunu olanlarınkinden yüksektir.

Sadece öğretmene göre uyum sorunu olan çocuklarda da benzer şekilde baba öğrenim düzeyi ile otoriter (p=,002<,05) ve aşırı koruyucu (p=,010<,05) anne tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir. Otoriter boyutta, babası üniversite ve üzeri mezunu olan çocukların anne tutum puanı (46,20), ilköğretim mezunu olanlarınkinden (40,95) yüksektir. Aşırı koruyucu boyutta ise, babası ilköğretim mezunu olan çocukların anne tutum puanı (37,60), lise (32,65) ve üniversite ve üzeri (32,47) mezunu olanlarınkinden yüksektir.

Uyum sorunu olmayan çocukların baba öğrenim düzeyleri ile demokratik ve otoriter anne tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>,05). Aşırı koruyucu (p=,013<,05) ve izin verici (p=,032<,05) boyutlardaki istatistiksel fark önemlidir. Babası ilköğretim mezunu olan çocukların aşırı koruyucu anne tutum puanı (36,10), lise (32,63) ve üniversite ve üzeri (31,01) mezunu olanlarınkinden yüksektir. Babası lise mezunu olan çocukların annelerinin izin verici tutum puanı ise 36,07 iken, ilköğretim mezunu olanlarınki 33,30'dur.

6.2. Öneriler

Çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklarda görülen uyum sorunları ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur. Okul öncesi dönem çocuklarında uyum sorunları, büyük oranda aile içi olumsuz etkileşim, olumsuz yaşantılar ve olumsuz yetiştirme tutumları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Annenin çocuğuna karşı sergilediği tutumun çocuğun gelişimi konusunda önemli ve etkili olduğu bilinmektedir. Olumlu tutumla yetişen çocukların uyumlu davranışlar sergileme olasılıkları yüksek iken, olumsuz tutumun çocuklarda uyum sorunlarına neden olabileceği görülmektedir. Buna bağlı olarak öncelikle ailenin çocukla iletişim kurma ve olumlu ilişkiler yürütme konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada çocuklarda uyum sorunu olup olmadığı, varsa hangi uyum sorununun olduğu hem öğretmenlere hem annelere sorulmuştur. Öğretmenlerden ve annelerden alınan cevapların birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bu durum öğretmen ile aile arasındaki iletişimin yeterli düzeyde olmadığını düşündürmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarının çocuğa ailede verilen eğitimin devamı olduğu ve çocuğun yüksek yararı için okul aile işbirliğinin büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Bu nedenle çocuğu ilgilendiren her durumun öğretmen ile aile arasında paylaşılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmada, çocuklarda görülen uyum sorunlarının bir profesyonel tarafından teşhis edilme oranının düşük olması dikkat çekmektedir. Ailelerin çocukta uyum sorunu olarak nitelendirdikleri davranışların zamanla kendiliğinden azalacağını ya da tamamen ortadan kaybolacağını düşünmelerinin profesyonel bir yardım almalarına engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Ayrıca anne ve öğretmenin çocukta uyum sorunu olduğunu belirtmesi ile bu sorunun bir profesyonel tarafından teşhis edilme durumu arasındaki oransal farklılık, ailelerin ve öğretmenlerin çocuklardaki uyum sorunları konusunda gerekli özveriyi göstermediklerini düşündürmektedir. Öncelikle hem aile hem de okul ortamında çocukta olumsuz davranışlar ve uyum sorunlarına neden olabilecek olası durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Çocukların olumlu ve uyumlu davranışlar sergilemeleri için gerekli ortam sağlanmalıdır. Ailenin ve öğretmenin yeterli olmadığı durumlarda bir profesyonelden destek alınmalıdır.

Uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinde diğer olumsuz tutumlarla birlikte otoriter tutumun da ön plana çıktığı görülmektedir. Olumsuz çocuk yetiştirme tutumu olarak ele alınan otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda uyum sorunu olması büyük oranda olasıdır. Ancak uyum sorunu olmayan çocukların annelerinde otoriter tutumun ortaya çıkması, annelerin çocuklarında var olan uyum ve davranış sorunlarını görmezden geldiklerini akla getirmektedir. Özellikle çocukların cinsiyetlerine, yaşlarına ve ailede bulunan çocuk sayısına göre annelerin otoriter tutumları arasındaki farklılık dikkat çekmektedir. Bu durumda ailelerin çocuklarını yetiştirirken olumlu tutum sergilemelerinin yanı sıra, cinsiyet farkını ve çocuk sayısını dikkate almadan çocuklarına eşit şekilde yaklaşmaları gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca çocukların farklı yaş dönemlerinde farklı gelişim özellikleri gösterdiği ve yaşa bağlı gelişim özelliklerinin aileler tarafından uyum sorunu olarak algılanabildiği düşünülmektedir. Öğretmenler, anneleri çocukların yaşlarına göre gelişim özellikleri ve çocuklar arasında bireysel farklılıklar olabileceği konusunda

bilgilendirmelidir. Ayrıca annelerin olumlu tutum sergilemelerini sağlamak amacıyla onları doğru şekilde yönlendirmelidir.

Okul öncesi dönemde okul ve sınıf ortamı öğretmenin çocukları tanıyabilmesi, çocukların davranışlarını gözlemleyebilmesi, olası uyum sorunlarını tanımlayabilmesi ve uygun çözüm yolları üretebilmesi açısından önem arz etmektedir. Öğretmenlerin çocukları yeterince gözlemleyebilmesi için okul ve sınıf ortamının iyileştirilmesi, çocuk sayısının azaltılması ve öğretmenlerin çocukları tanıma ve iletişim kurma konusunda bilinçlendirilmesi gerekli görülmektedir.

Çocuklarda görülen uyum sorunlarının erken yaşlarda belirlenmesi, nedenlerinin araştırılması ve olası çözüm yollarının üretilmesi için okul öncesi eğitim ortamı kadar aile ortamı da oldukça uygun ve önemlidir. Bu nedenle, aile ve öğretmen işbirliği içinde olmalı ve çocuklar her iki ortamda da sistemli bir şekilde gözlemlenerek olumsuz davranışları ve uyum sorunlarını hangi şartlar altında iken ve ne sıklıkta sergiledikleri belirlenmelidir.

Anne babalara ve öğretmenlere çocuk yetiştirme, olumlu ve olumsuz anne baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkileri, olumlu anne baba tutumunun sağlıklı bir birey yetiştirebilmek için bir ön koşul olduğu, çocukla iletişim ve çocuklarda ortaya çıkan uyum sorunları karşısında nasıl davranacakları gibi konularda çeşitli eğitimler ve seminerler verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anneler çocuklarına karşı olumlu tutum sergilemeli ve çocukların olumlu davranışlarını pekiştirmelidir. Olumsuz davranışlar sergilendiği sırada ise çocukların dikkatlerini başka yönlere çekmelidir. Uyum sorunlarını ortaya çıkmadan engelleyebilme konusunda ailelerin bilgilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Adler, A. (1997). *İnsanı tanıma sanatı* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say.

Adler, A. (2004). *İnsanın doğası* (A. Tekşen Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel.

Akman, B., Baydemir, G., Akyol, T., Çelik Arslan, A. & Kent Kükütcü, S. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları sorun davranışlara ilişkin düşünceleri. *e-Journal of New World Sciences Academy-Education Sciences, 6*(2), 1715-1731.

Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ar-el Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2005). *Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması elkitabı, yeniden gözden geçirilmiş dördüncü baskı (DSM-IV-TR).* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler.

Anselmi, L., Piccinini, C. A., Barros, F. C. & Lopes, R. S. (2004). Psycholosocial determinants of behaviour problems in brazilian preschool children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*(4), 779-788.

Aslan, M. (2009). *5-6 yaş grubu çocuklarda bilişsel işlemler ile uyum ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Austin, V. L. & Sciarra, D. T. (2013). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar* (M., Özekes, Çev. Edt.). Ankara: Nobel.

Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN.

Aydın, B. (2005). *Gelişim ve öğrenme.* İstanbul: Nobel.

Aytuna, H. A. (1962). *Normal çocuklarda anormallikler.* İstanbul: Milli Eğitim.

Bacanlı, H. (2013). *Eğitim psikolojisi* (19. Baskı). Ankara: Pegem.

Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve ergende ruh sağlığı.* Ankara: Anı.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.

Beautrais, A. L., Fergusson, D. M. & Shannon, F. T. (1982). Family life events and behavioral problems in preschool-aged children. *Pediatrics, 70*(5), 774-779.

Bowlby, J. (2012). *Güvenli bir dayanak* (S. Güneri, Çev.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.

Brazelton, T. B. & Sparrow, J. D. (2004). *Toilet training: The brazelton way.* Boston: Da Capo.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (15. Baskı). Ankara: Pegem.

Can Yaşar, M., Aral, N. & Kandır, A. (2003). *Okul öncesi eğitim.* İstanbul: Ya-Pa.

Chen, X., Liu, M., Li, B., Cen, G., Chen, H., & Wang, L. (2000). Maternal authoritative and authoritarian attitudes and mother-child interactions and relationships in urban China. *International Journal of Behavioral Development, 24*(1), 119-126.

Chess, S., & Thomas, A. (1977). Temperamental individuality from childhood to adolescence. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, *16*(2), 218-226.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis.

Çağdaş A. & Seçer Z. (2006). *Anne-baba eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Kök.

Çakmaklı, K. (2009). *Aile içi iletişim ve sosyal sağlık* (Cilt-I). İstanbul: Nobel Tıp.

Çalışır, H., Özvurmaz, S., Tuğrul, E. & Şahbaz, H. (2011). Annelerin tuvalet eğitimi sırasında kullandıkları yöntemler ile 1-4 yaş çocukların altlarını ıslatma durumları arasındaki ilişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14*(4), 17-24.

Demirtaş Madran, H. A. (2008). Duygusal ve cinsel kıskançlık açısından temel cinsiyet farklılıkları: evrimsel yaklaşım ve süregelen tartışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi, 19*(3), 300-309.

Deniz, Ü. (2003). *Kronik hastalığı olan ve olmayan çocukların davranış problemlerinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Deniz, Ü. (2011). Çocuklarda olumlu davranış kazandırma. *Standard, 585,* 86-95.

Douglas, J. (1989). *Behaviour problems in young children.* London: Routledge.

Durmuşoğlu Saltalı, N. & Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online, 11*(3), 729-737.

Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ekşi, A. (1999). Çocukluk döneminde uyum ve davranış sorunları. Aysel Ekşi (Ed.), *Ben hasta değilim* içinde (s.98-105). İstanbul: Nobel Tıp.

Ellingson, S. A., Milterberger, R. G., Stricker, J. M., Garlinghouse, M. A., Roberts, J., Galensky, T. L. & Rapp, J. T. (2000). Analysis and treatment of finger sucking. *Journal of Applied Behavior Analysis, 33*(1), 41-52.

Eratay, E. (2011). Okul öncesi çocuklarında davranış problemleri. *e-Journal of New World Sciences Academy-Education Sciences, 6*(3), 2347-2362.

Erdamar Koç, G. (2011). Sosyal öğrenme kuramı. Ayten Ulusoy (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 313-351). Ankara: Anı.

Erermiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Demiral-Büküşoğlu, N., Altıntoprak, E., Bildik, T. & Korkmaz-Çetin, S. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi, 20*(1), 14-21.

Erkan, S. (2013). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z. Fulya Temel (Ed.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları* içinde (s. 3-48). Ankara: Anı.

Galboda Liyanage, K. C., Prince, M. T. & Scott, S. (2003). Mother-child joint activity and behaviour problems of pre-school children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*(7), 1037-1048.

Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, Çev.). Ankara: İmge.

Gartstein, M. A., Putnam, S. P. & Rothbart, M. K. (2012). Etiology of preschool behavioral problems: contributions of temperament attributes in early childhood. *Infant Mental Health Journal, 33*(2), 197-211.

Geldard, K. & Geldard, D. (2013). *Çocuk psikoterapisi* (G. Erden ve Ç. Kudiaki, Çev. Edt.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Gordon, T. (2001). *Etkili anne baba eğitiminde aile iletişim dili* (E. Aksoy, Çev.). İstanbul: Sistem.

Gortmaker, S. L., Walker, D. K., Weitzman, M. & Sobol, A. M. (1990). Chronic conditions, socioeconomic risks, and behavioral problems in children and adolescent. *Pediatrics, 85*, 267-276.

Göktürk, Ü. (2000). Dışa atım bozuklukları. Özgür Polvan (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi ders kitabı* içinde (s. 158-163). İstanbul: Nobel Tıp.

Gülay, H. (2011). Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi II*, 163-176.

Güngör Aytar, A. (2015). Ruh sağlığı. Abide Güngör Aytar (Ed.), *Her yönüyle okul öncesi eğitim-9, Ruh sağlığı* içinde (s. 16-42). Ankara: Hedef CS.

Hassoy, P. & Çakıcı, M. (2012). Çocuklarda görülen davranış bozuklukları ile ilgili ailelerin bilgi düzeyleri ve tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education), Özel Sayı 2,* 01-14.

İşmen Gazioğlu, A.E. (2011). *Hayatın ilk çeyreği: 0-18 yaş gelişimi.* Aile ve sosyal politikalar bakanlığı: Aile eğitim programı.

John, A., Marchant, A. L., McGregor, J. I., Tan, J. O. A., Hutchings, H. A., Kovess, V., Choppin, S., Macleod, J., Dennis, M. S. & Lloyd, K. (2015). Recent trends in the incidence of anxiety and prescription of anxiolytics and hypnotics in children and young people: An e-cohort study. *Journal of affective disorders, 183,* 134-141.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Üskül, A. (2006). *Yeni insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim.

Karabulut Demir, E. & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları, 11*(21), 15-25.

Karahan, T. F. & Sardoğan, M. E. (2004). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar.* Samsun: Deniz Kültür.

Karakoç Demirkaya, S. & Abalı, O. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 13*(1), 67-74.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kaya, S. (2012). *Examining the process of establishing and implementing classroom rules in kindergarten.* Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kılıç, Ş. (2015). Çocuk ruh sağlığına etki eden faktörler: anne babalık davranışları, kardeş ve akran ilişkileri, televizyon ve bilgisayar. Abide Güngör Aytar (Ed.), *Her yönüyle okul öncesi eğitim-9, Ruh sağlığı* içinde (s. 43-61). Ankara: Hedef CS.

King, N. J., Gullone, E. & Ollendick, T. H. (1992). Manifest anxiety and fearfulness in children and adolescents. *The Journal of Genetic Psychology; Research and Theory on Human Development, 153*(1), 63-73.

Klackenberg, G. (1949). Thumbsucking; frequency and etiology. *Pediatrics, 4*(4), 418-424.

Klein Veldermen, M., Bakermans-Kranenburg, M.J., Juffer, F., Van Ijzendoom, M.H., Mangelsdorf, S.C. & Zevalkink, J. (2006). Preventing preschool externalizing behavior problems through video-feedback intervention in infancy. *Infant Mental Health Journal, 27*(5),466-493.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Kuzucu, Y. (2014). *Küçükler için büyüklere çocuk ve ergen ruh sağlığı.* Ankara: Pegem.

Lavigueur, S., Saucier, J. F. & Tremblay, R. E. (1995). Interactional processes in families with disruptive boys: patterns of direct and indirect influence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 23*(3), 359-378.

Lebow, J. L. (2014). *Çift ve aile terapisi* (H. Uğur, Çev.). İstanbul: Nobel.

Lee, C. L., & Bates, J. E. (1985). Mother-child interaction at age two years and perceived difficult temperament. *Child Development*, 1314-1325.

Levine, M. D. (1975). Children with encopresis: a descriptive analysis. *Pediatrics, 56*, 412-416.

Mangelsdorf, S. C. & Wong, M. S. (2010). Independence/dependence. J. B. Benson ve M. M. Haith (Ed.), *Social and emotional development in infancy and early childhood* içinde (s. 208-218). Academic Press.

Meadows, S. O., McLanahan, S. S. & Brooks Gun, J. (2007). Parental depression and anxiety and early childhood behavior problems across family types. *Journal of Marriage and Family, 69*, 1162-1177.

Mian, N. D., Carter, A. S., Pine, D. S., Wakschlag, L. S., & Briggs Gowan, M. J. (2015). Development of a novel observational measure for anxiety in young children: The anxiety dimensional observation scale. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.

Motavallı Mukaddes, N. (2000). Çocukluk çağı anksiyete bozuklukları. Özgür Polvan (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi ders kitabı* içinde (s. 120-135). İstanbul: Nobel Tıp.

Murdock, N. L. (2013). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları* (F. Akkoyun, Çev. Ed.). İstanbul: Nobel.

Muris, P., Steerneman, P., Merckelbach, H. & Meesters, C. (1996). The role of parental fearfulness and modeling in children's fear. *Behaviour Research and Therapy, 34*(3), 265-268.

Nelson Jones, R. (1982). *Danışma psikolojisi kuramları* (F. Akkoyun, Çev. Ed.). İstanbul: Nobel.

Ormrod, J. E. (2013). *Öğrenme psikolojisi* (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Özbey, Ç. 2004. *Çocuk sorunlarına yapıcı çözümler.* İstanbul: İnkılap.

Özbey, S. & Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *2*(6), 493-517.

Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I*. Eskişehir: Kaan.

Öztürk, O. & Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı ve bozuklukları I-II*. Ankara: Nobel Tıp.

San Bayhan, P. & Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi.* İstanbul: Morpa Kültür.

Semerci, B. (1999). Çocuk ve adolesanda tik bozuklukları. Aysel Ekşi (Ed.), *Ben hasta değilim* içinde (s.320-323). İstanbul: Nobel Tıp.

Sertbaş, N. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, *13*(3), 477-499.

Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları. Kavramlar ve örnek olaylar*. (N.V. Acar, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Sheehan, E. (1999). *Kaygı bozuklukları* (M. Sağlam, Çev.). İstanbul: Alfa.

Shelton, R. C. (2013). Anksiyete bozuklukları (İ. Ekmekçi Ertek, Çev.). *Psikiyatri tanı ve tedavi* içinde (s.351-365). Ankara: Güneş.

Steede, K. (2003). *Anne babaların en çok yaptıkları 10 hata.* (R. Demir, Çev.). İstanbul: Hayat.

Şanlı, D. & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *32*, 31-48.

Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay.

Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı.* Ankara: HNB.

Şipal, R. F., Yeğengil, C. & Toka, N. (2012). Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşler arasındaki kıskançlığın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama (Journal of Education and Humanities: Theory and Practice), 3*(5), 55-68.

Taner Derman, M. & Başal, M. A. (2013) Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 115-144.

Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Toros, F., Tot, Ş. & Avcı, A. (2002). Çocuk ve ergenlerde tourette bozukluğu: sosyodemografik, kimlik özellikler ve eştanılar. *Türk Psikiyatri Dergisi, 13*(3), 187-196.

Tural Hesapçıoğlu, S., Tural, M. K. & Kandil, S. (2014). Kronik tik bozukluğu bulunan çocuklarda yaşam kalitesi ve benlik saygısı. *Türk Pediatri Arşivi, 49*, 323-332.

Tüzün, Ü. (2000). Komünikasyon bozuklukları. Özgür Polvan (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi ders kitabı* içinde (s. 77-81). İstanbul: Nobel Tıp.

Tüzün, Ü. (2000). Normal çocuk gelişimi ile ilgili teoriler. Özgür Polvan (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi ders kitabı* içinde (s. 5-14). İstanbul: Nobel Tıp.

Uslu Gündüz, H. (2006). *Uyum sorunları olan öğrencilerin anne-baba, öğretmen ve kendileri tarafından bu sorunun ele alınış biçiminin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uysal Zöhrap, D. (2004). *Lise öğrencilerinde algılanan ana baba tutumları ve aile yapısının ergen kişilik özelliklerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ünal, F. (1999). Çocukluk mastürbasyonu. Aysel Ekşi (Ed.), *Ben hasta değilim* içinde (s.72-75). İstanbul: Nobel Tıp.

Ünlü, G., Aras, T., Büyükgebiz, B. & Bekem, Ö. (2006). Yeme reddi olan çocukların annelerinde kişilik bozuklukları, depresyon ve anksiyete belirtileri ve aile işlevleri. *Türk Psikiyatri Dergisi, 17*(1), 1-11.

Weiss, L. (1998). *Çocuğumu Nasıl Anlarım? 0-6 Yaş* (S. Köseoğlu, Çev.). İstanbul: Beyaz.

Yalçın, F. & Türnüklü, A. (2011). Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasında ilişki. *e-Journal of New World Sciences Academy-Education Sciences, 6*(1), 717-735.

Yang, M. L., Fullwood, E., Goldstein, J. & Mink, J. W. (2005). Masturbation in infacy and early childhood presenting as a movement disorder: 12 cases and a review of the literature. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics, 116,* 1427-1432.

Yaşar Ekici, F. (2014). Aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(2), 70-108.

Yavuzer, H. (1995). *Çocuk psikolojisi* (12. Baskı). İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi* (18. Baskı). İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak.* İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2005). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2012). *Ana-baba ve çocuk* (23. Baskı). İstanbul: Remzi.

Yeşilay, T. & Akbaba Altun, S. (2009). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıftaki öğrencilerinin mastürbasyon davranışıyla baş etme stratejileri. *İlköğretim Online, 8*(2), 593-604.

Yoleri, S. & Taşdelen Karçkay, A. (2015). Okul öncesi aile katılımının ebeveyn tutumlarını yordayıcı etkisi. *Milli Eğitim,* 121.

Yöntem Fidan, F. (2011). Bir çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran çocuk ve ergenlerin ruhsal belirtileri ve risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi, 3*(1), 1-8.

Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk ruh sağlığı* (29. Baskı). İstanbul: Özgür.

EKLER

Ek-1. Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481/605.99/5147979 10/11/2014
Konu: Araştırma izni

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 27/10/2014 tarihli ve 5160 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Sevda YILMAZ' ın **"Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden uyum sorunu olan ve olmayan çocukların ebeveyn tutumlarının incelenmesi"** başlıklı tezi kapsamında çalışma yapma talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Anket formunun (6 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini arz ederim.

Ali GÜNGÖR
Müdür a.
Şube Müdürü

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Emine KONUK
Tel: (0 312) 221 02 17/135

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 9baf-9699-3251-9abb-92c0 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2. Demografik Bilgi Toplama Formu

Tarih :…./…./……

DEMOGRAFİK BİLGİ TOPLAMA ANKETİ

Sayın Anne,

Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Ebeveyn Tutumlarının İncelenmesi" isimli tezim için hazırladığım ankette yer alan sorular aşağıda yer almaktadır. Anketten elde edilen veriler sözü edilen çalışma dışında kullanılmayacaktır. Ankete verdiğiniz cevaplar için içtenlikle teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Sevda YILMAZ
Gazi Üniversitesi
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

1. Anket No:
2. Çocuğun Kardeş Sayısı:
   1) Tek Çocuk 2) İki Kardeş 3) Üç Kardeş 4) Dört Kardeş ve Üzeri
3. Çocuğun Doğum Sırası:
   1) İlk 2) Ortanca 3) Son
4. Çocuğun Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi:
   1) İlk yılı 2) İkinci yılı 3) Üçüncü yılı
5. Öğrenim Düzeyiniz:
   1) İlköğretim 2) Lise 3) Üniversite ve Üzeri
6. Eşinizin Öğrenim Düzeyi:
   1) İlköğretim 2) Lise 3) Üniversite ve Üzeri
7. Çalışma Durumunuz:
   1) Çalışıyor
   2) Çalışmıyor
8. Eşinizin Çalışma Durumu:
   1) Çalışıyor
   2) Çalışmıyor
9. Ailenizin Sosyo-ekonomik Durumu Nedir?
   1) Alt
   2) Orta
   3) Yüksek
10. Çocuğun herhangi bir uyum sorunu var mı?: 1) Var 2) Yok

11. Çocuğun ne tür uyum sorunları var? Tespit ettiğiniz uyum sorunlarını aşağıda belirtiniz.

1) Saldırganlık (Fiziksel ya da Sözel)	6) Tırnak Yeme	12) İnatçılık
2) Korkular	7) Mastürbasyon	13) Tikler
3) Uyku Bozuklukları	8) Altını Islatma	14) Kaygı-Anksiyete
4) Kekemelik	9) Dışkı Kaçırma	
5) Parmak Emme	10) İçe Kapanıklılık	
	11) Kıskançlık	

12. Çocuğun uyum sorunları bir profesyonel tarafından teşhis edilmiş midir?

1) Evet 2) Hayır

13. Çocuğun uyum sorunları ne kadar zamandır devam etmektedir?

1) 6 aydan daha kısa süredir
2) 6 aydır
3) Son 1 yıldır
4) 1 yıldan fazla süredir

EK-3. Uyum Sorununu Belirleme Formu

Tarih :..../..../.....

UYUM SORUNUNU BELİRLEME ANKETİ

Sayın Öğretmen,

Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Ebeveyn Tutumlarının İncelenmesi" isimli tezim için hazırladığım anket aşağıda yer almaktadır. Anketten elde edilen veriler sözü edilen çalışma dışında kullanılmayacaktır. Ankete verdiğiniz cevaplar için içtenlikle teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Sevda YILMAZ
Gazi Üniversitesi
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

1. Anket No:
2. Çocuğun Doğum Tarihi:
3. Çocuğun Cinsiyeti: 1) Kız 2) Erkek
4. Çocuğun herhangi bir uyum sorunu var mı?: 1) Var 2) Yok
5. Çocuğun ne tür uyum sorunları var? Tespit ettiğiniz uyum sorunlarını aşağıda belirtiniz.

1) Saldırganlık (Fiziksel ya da Sözel)	5) Parmak Emme	10) İçe Kapanıklılık
2) Korkular	6) Tırnak Yeme	11) Kıskançlık
3) Uyku Bozuklukları	7) Mastürbasyon	12) İnatçılık
4) Kekemelik	8) Altını Islatma	13) Tikler
	9) Dışkı Kaçırma	14) Kaygı-Anksiyete

6. Çocuğun uyum sorunları bir profesyonel tarafından teşhis edilmiş midir?
   1) Evet 2) Hayır
7. Çocuğun uyum sorunlarını aile biliyor mu?
   1) Evet 2) Hayır
8. Çocuğun uyum sorunları ne kadar zamandır devam etmektedir?
   1) 6 aydan daha kısa süredir
   2) 6 aydır
   3) Son 1 yıldır
   4) 1 yıldan fazla süredir



GAZİ GELECEKTİR